

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE a MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE a MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS

Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR / Effect of inflation on wages, salaries and pensions in Czech Republic

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA a OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

30. 6. 2024, obhajoba v červnu 2024

JMÉNO a PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA

Ivan Foltýn / KEMBC02

JMÉNO VEDOUcíHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

doc. Ing. Zdeněk Říha, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracoval samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použil pouze literární prameny v práci uvedené.

Jsem si vědom skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo.

Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř. k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění.

Datum a místo: 29.dubna 2024, Praha

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych tímto poděkoval vedoucímu bakalářské práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE a MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

- Cíl práce:** Cílem této bakalářské práce je posoudit vztah mezi vývojem inflace a růstem platů a mezd pedagogických pracovníků v České republice, a to v období mezi lety 2012 a 2022. Práce na začátku definuje inflaci, její typy a mechanismy vzniku a poté se zaměří na formy příjmů. V praktické části na základě dat popisuje, jakým způsobem se vyvíjely mzdy a platy učitelů ve veřejném a soukromém školství, asistentů pedagoga a vychovatelů, a jaký vliv měla inflace na tento růst. Taktéž se zabývá jinými faktory, které mají vliv na růst platů a mezd pedagogických pracovníků.
- Výzkumné metody:** Práce ke svému výzkumu využívá metod deskriptivní statistiky v podobě výpočtů charakteristik polohy znaků jako jsou aritmetický průměr a medián. Pro vizualizaci dat a identifikaci trendů ve vývoji mezd a platů pedagogických pracovníků využívá postupů grafické analýzy, když autor vyvozuje základy z grafů vytvořených na základě shromážděných dat. Prostřednictvím temporální analýzy autor práce zkoumá změny v mzdových a platových strukturách a inflačních trendech v průběhu času.
- Výsledky výzkumu/práce:** Autor v rámci svého výzkumu vycházejícího z komparace dat o vývoji mezd a platů pedagogických pracovníků v České republice formuloval čtyři hlavní závěry. Prvním je fakt, že i přestože platy a mzdy pedagogických pracovníků zaostávají za platy a mzdami většiny ostatních vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců, daří se jim tento náskok zdárně dohánět, když již 10 let učitelské platy rostou mnohem rychlejším tempem než u většiny ostatních vysokoškolských profesí. Druhým je závěr, že platů a mezd pedagogických pracovníků se dařilo růst téměř dvakrát rychleji než inflaci, tudíž reálné mzdy pedagogů se za posledních 5 let zvýšily téměř o třetinu. Třetím je fakt, že profese pedagogických pracovníků patří po stránce odměňování k nejrovnocennějším, neboť srovnání mediánu a průměru platů a mezd pedagogických pracovníků odhalilo minimální rozdíly v absolutních i relativních hodnotách. Což znamená, že pedagogičtí pracovníci obvykle vydělávají podobné částky a pouze minimum zaměstnanců pobírá mnohem vyšší příjmy, což zkrusluje statistiky. Posledním formulovaným závěrem je fakt, že ačkoliv inflace působí na růst mezd a platů pedagogických pracovníků jakožto ovlivňující faktor, v praxi působí spíše jako argument při vyjednávání tripartity, ale skutečný vliv na růst těchto příjmů má aktuální politická situace v zemi, neboť platy a mzdy pedagogických pracovníků jsou přímo stanovovány zástupci zákonodárné a výkonné moci. Vzhledem k tomu, že učitelé tvoří početnou skupinu občanů, a tedy i voličů, má otázka jejich odměňování významný politický rozměr, jak mohlo být pozorováno v minulých letech.
- Závěry a doporučení:** Autor v rámci své práce zhodnocuje, že kroky učiněné posledními dvěma vládami v podobě ukotvení výše valorizace platů pedagogických pracovníků na 130 % průměrné mzdy v České republice společně s otevřením profese vůči novým uchazečům bez pedagogického vzdělání povedou ještě k vyššímu tempu růstu platů a mezd učitelů, asistentů, vychovatelů a dalších souvisejících profesí, neboť do profese vstoupí zaměstnanci s vyššími mzdovými a platovými očekáváními. Inflace bude mít i nadále významný vliv na růst mezd a platů pedagogických pracovníků, neboť dává zástupcům odborů a zaměstnavatelů významný argument při vyjednávání s vládou o budoucí výši platů a pokud vláda dostojí svým předchozím slibům a bude pokračovat v dříve nastolené politice odměňování pedagogických pracovníků, profese pedagoga se bude postupně stávat atraktivní i pro vysoce kvalifikované zaměstnance poskytující špičkové vzdělání, které budoucí žáci potřebovat, aby se uplatnili na budoucím vysoce konkurenčním pracovním trhu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Inflace, příjem, plat, mzda, odměňování pedagogických pracovníků

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE a MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

- 1. Main objective:** The aim of this bachelor thesis is to assess the relationship between inflation and the growth of salaries and wages of teaching staff in the Czech Republic between 2012 and 2022. The thesis starts by defining inflation, its types and mechanisms of its occurrence and then focuses on the forms of income. In the practical part, it uses data to describe how the wages and salaries of public and private school teachers, teaching assistants and educators have evolved, and what effect inflation has had on this growth. It also looks at other factors that have influenced the growth in salaries and wages of teaching staff.
- 2. Research methods:** The thesis uses descriptive statistics methods in the form of calculations of the characteristics of the position of characters such as arithmetic mean and median. To visualize the data and identify trends in the salaries and wages of teaching staff, the author uses graphical analysis techniques by inferring the basics from graphs created from the data collected. Through temporal analysis, the author of the paper examines changes in wage and salary structures and inflation trends over time.
- 3. Result of research:** In his research based on a comparison of data on the development of wages and salaries of teaching staff in the Czech Republic, the author formulated four main conclusions. The first is that, although salaries and wages of teaching staff lag behind those of most other university-educated employees, they are managing to catch up, since for the past 10 years teachers' salaries have been rising at a much faster rate than those of most other higher education professions. The second is the finding that teaching salaries and wages have managed to grow almost twice as fast as inflation, so real teacher wages have increased by almost a third over the past 5 years. The third is the fact that the teaching profession is one of the most equal in terms of remuneration, as a comparison of median and average salaries and wages of teaching staff revealed minimal differences in absolute and relative values. Which means that teaching staff typically earns similar amounts with the minimum of employees receiving much higher incomes skewing the statistics. The last formulated conclusion is the fact that although inflation acts as an influencing factor on the growth of salaries and wages of teaching staff, in practice it acts more as an argument in tripartite negotiations, but the real influence on the growth of these incomes is the current political situation in the country, since the salaries and wages of teaching staff are directly determined by the representatives of the legislative and executive branches. Given that teachers are a large group of citizens and therefore voters, the issue of their remuneration has a significant political dimension, as has been seen in recent years.
- 4. Conclusions and recommendation:** The author assesses in his work that the steps undertaken by the last two governments in the form of anchoring the level of salary indexation for teaching staff at 130% of the average wage in the Czech Republic, together with the opening of the profession to new applicants without a teaching degree, will lead to an even higher rate of growth in salaries and wages for teachers, assistants, educators and other related professions, as employees with higher wage and salary expectations will enter the profession. Inflation will continue to have a significant impact on the rate of growth of teaching staff, as it gives union and employer representatives a significant argument when negotiating with the Government on future salary levels, and if the Government delivers on its previous promises and continues with its previously established policy on teaching staff remuneration, the teaching profession will gradually become attractive to highly skilled staff providing the top level education that future pupils will need to enter the highly competitive future labour market.

KEYWORDS

Inflation, income, salary, wage, remuneration of teaching staff

JEL CLASSIFICATION

E31; J31

Vysoká škola ekonomie a managementu

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Ivan Foltýn
Studijní program:	Ekonomika a management (Bc.)
Studijní skupina:	KEMBC02
Téma BP:	Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	<ol style="list-style-type: none">1 Úvod2 Teoreticko-metodologická část Inflace a její měření, mzdy a platy, přerozdělování a důchodová politika, valorizace, odlišnosti v adaptaci nainflační vývoj, metodika práce3 Praktická část Vývoj mezd, platů a důchodů vlivem inflace (v nominálním i reálném vyjádření), reakce státu na změny inflace4 Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	<ul style="list-style-type: none">• GOODWIN, N. et al. <i>Macroeconomics in context</i>. New York: Routledge, 2022. ISBN 9781032170374.• HECZKO, S. et al. <i>Ekonomika a společnost 4.0</i>. Ostrava: Key Publishing, 2020. 205 s. ISBN 978-80-7418-338-6.• PROCHÁZKOVÁ, C., PUSTOVALOVÁ, A., PROCHÁZKA, D. Elasticity of Substitution in the Manufacturing Sector in the Czech Republic. <i>Politická ekonomie</i>, 2021, vol. 69, no. 4, p. 435-456. ISSN 0032-3233.• STROUKAL, D. <i>Ekonomické bubliny. Kdo je nafukuje, proč praskají a jak v další krizi neztratit vše</i>. Praha: Grada Publishing, 2019. 240 s. ISBN 978-80-271-2194-6.
Harmonogram:	<ul style="list-style-type: none">• Zpracování cílů a metodiky do 30. 12. 2023• Zpracování teoretické části do 29. 2. 2024• Zpracování výsledků do 30. 3. 2024• Finální verze do 15. 4. 2024
Vedoucí práce:	Doc. Ing. Zdeněk Říha, Ph.D.

prof. Ing. Milan Žák, CSc.

rektor

V Praze dne 31. 10. 2023

Prof. Ing.
Milan
Žák CSc.

Digitálně podepsal Prof.
Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák
CSc., c=CZ, o=Vysoká škola
ekonomie a managementu,
a.s., givenName=Milan,
sn=Žák, serialNumber=ICA
-10393535
Datum: 2023.10.31
11:15:19 +01'00'

Obsah

1 Úvod	2
2 Teoreticko-metodologická část práce	4
2.1 Inflace a její vliv na příjmy	4
2.1.1 Definice inflace	4
2.1.2 Druhy inflace	5
2.1.3 Mechanismy vzniku inflace a její příčiny	7
2.1.4 Metody měření inflace	8
2.1.5 Význam cenové stability v ekonomice	9
2.1.6 Dopady inflace na ekonomické ukazatele	11
2.1.7 Inflační očekávání a inflační spirály	14
2.1.8 Inflace v České republice a v Evropské Unii	16
2.2 Příjem a jeho různé formy	20
2.2.1 Definice příjmu	20
2.2.2 Plat versus mzda	21
2.2.3 Reálná mzda a její význam	22
2.2.4 Interní a externí faktory ovlivňující příjem	23
2.2.5 Použitá metodika	24
3 Praktická část práce	26
3.1 Vývoj mezd a platů učitelů v České republice	26
3.1.1 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů v České republice	26
3.1.2 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle stupně školy	29
3.1.3 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle pohlaví	31
3.1.4 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle věku	33
3.1.5 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle kraje ČR	35
3.2 Vývoj mezd učitelů na soukromých školách v České republice	40
3.3 Vývoj platů a mezd asistentů pedagogů v České republice	42
3.4 Vývoj platů a mezd vychovatelů v České republice	45
4 Vliv inflace na reálné mzdy a platy učitelů	48
5 Závěr	51
Literatura	53

Seznam grafů

Graf č. 1 Phillipsova křivka.....	12
Graf č. 2 Phillipsova křivka v dlouhém období	13
Graf č. 3 Index mzdově-inspirační spirály	14
Graf č. 4 Průměrná roční míra inflace	16
Graf č. 5 Vývoj inflace v členských zemích Evropské Unie	17
Graf č. 6 Dostupnost vlastního bydlení v České republice dle jednotlivých zemí.....	18
Graf č. 7 Dostupnost vlastního bydlení v České republice dle jednotlivých míst.....	18
Graf č. 8 Vývoj průměrné ceny elektřiny v České republice	19
Graf č. 9 Vývoj průměrných cen vybraných potravin.....	20
Graf č. 10 Průměrné platy učitelů na veřejných školách mezi lety 2012 až 2022	27
Graf č. 11 Mediánové platy učitelů na veřejných školách mezi lety 2012 až 2022.....	28
Graf č. 12 Vývoj průměrného platu v regionálním školství na stupni MŠ, ZŠ a SŠ.....	29
Graf č. 13 Vývoj mediánových platů v regionálním školství na stupni MŠ, ZŠ a SŠ	30
Graf č. 14 Vývoj průměrných platů v regionálním školství dle pohlaví.....	31
Graf č. 15 Vývoj mediánových platů v regionálním školství dle pohlaví.....	32
Graf č. 16 Vývoj průměrných platů v regionálním školství dle věku	33
Graf č. 17 Vývoj mediánových platů v regionálním školství dle věku.....	34
Graf č. 18: příloha č. 1.....	35
Graf č. 19 Vývoj počtu učitelů a žáků.....	36
Graf č. 20: příloha č. 2.....	36
Graf č. 21: příloha č. 3.....	37
Graf č. 22: příloha č. 4.....	37
Graf č. 23: příloha č. 5.....	38
Graf č. 24: příloha č. 6.....	39
Graf č. 25 Průměrné a mediánové mzdy učitelů pracujících v soukromé sféře v ČR	41
Graf č. 26 Průměrné hrubé mzdy asistentů pedagoga dle dosaženého stupně vzdělání	43
Graf č. 27 Mediánové hrubé mzdy asistentů pedagoga dle dosaženého stupně vzdělání v ČR	44
Graf č. 29 Mediánové hrubé mzdy vychovatelů dle dosaženého stupně vzdělání v ČR	47
Graf č. 30: příloha č. 7.....	49

1 Úvod

Téma inflace, její vliv na růst platů, mezd a důchodů v České republice, a především v oblasti českého školství si autor zvolil, neboť jej považuje za velmi zajímavé vzhledem k tomu, že sám v minulosti pracoval jako finanční poradce, radil lidem, jak se bránit proti inflaci a dennodenně klientům vysvětloval, jakým způsobem růst všeobecné cenové hladiny funguje, jaké má pro ně důsledky v běžném životě a jak proti tomuto nárůstu bojuje vláda za pomoci své monetární politiky.

Poměrně nedávno navíc započal svou novou pedagogickou kariéru, tudíž zaměření práce do oblasti školství mu umožní přenést poznatky zjištěné výzkumem do reálné praxe.

Taktéž je přesvědčen, že toto téma je velmi aktuální, relevantní a mohlo by být přínosné pro širší veřejnost, neboť problém vysoké inflace stál v popředí všech významných ekonomických diskuzí probíhajících v naší zemi během posledních dvou let, protože již od konce pandemie COVID-19 se naše země stabilně drží na vrcholku žebříčku evropských zemí, kterým vzrostla cenová hladina nejvíce. Jak uvádí Hromádková (2023) ve svém článku uveřejněném na webu České národní banky, nárůst cenové hladiny se v některých odvětvích v tomto období pohyboval i v rádech desítek procent a vláda proto musela razantně zareagovat zapojením všech nástrojů, které jim monetární politika poskytuje, což následně mimo jiné vedlo k celkovému ochlazení hypotečního trhu, který začátkem roku 2023 poklesl oproti počátku léta roku 2021, kdy hypoteční úvěry zažívaly nejlepší období v historii, až na osminu původní hodnoty.

V důsledku toho, že se Česká národní banka podle údajů dostupných na jejím webu v sekci Nástroje měnové politiky (ČNB, 2024) rozhodla v rámci svého boje proti rostoucí inflaci dne 23. 6. 2023 zvýšit dvoutýdenní repo sazbu z hodnoty 5,75 % na 7,00 %, lombardní sazbu z 6,75 % na 8,00 % a diskontní sazbu z 4,75 % na 6,00 %, došlo podle České bankovní asociace (ČBA, 2023) k významnému nárůstu úrokových sazeb na nově sjednaných a refinancovaných úvěrech, jejichž průměrná výše vzrostla k lednu 2023 na 5,93 %, což se návazně projevilo v rapidním zdražení těchto úvěrů.

S koncem roku 2021 tak skončilo sedmileté období nízkých hypotečních sazeb, které nyní vystřídalo období drahých úvěrů, jehož důsledky již pociťuje nebo brzy pocítí velká část populace. Autor se ve své dlouhoobé praxi finančního a hypotečního poradce setkal s tím, že jeho klienti si pořizovali nebo refinancovali hypoteční úvěry za sazby pohybující se v rozmezí mezi 1,69 až 3 %. Právě takovýchto lidí se v blízké budoucnosti dotknou vysoké sazby nejvíce.

Růst nákladů, jež musí lidé měsíčně vynaložit na splátky svých hypotečních úvěrů, je bezpochyby jeden z hnacích motorů rostoucí inflace, není ale zdaleka jediným. Růst cen a zboží napříč trhem v důsledku protiepidemických opatření zavedených během pandemie nemoci COVID-19, náhlé zvýšení cen elektřiny a plynu v důsledku válečného konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem a již roky přetrvávající nízká nezaměstnanost nutící zaměstnavatele stabilně zvyšovat mzdy a platy, tvoří součásti zdaleka neúplného seznamu všech příčin současné situace. Autor si je vědom těchto faktorů známých mu na základě všeobecného přehledu o aktuální společenské situaci z médií a odborných periodik a rovněž si je vědom, že v této své bakalářské práci nemůže zcela pokrýt všechny tyto a další uvedené faktory s potenciálem ovlivnit předmět jeho bádání z důvodu omezeného rozsahu této práce.

Tato bakalářská práce bude rozdělena na dvě části. První část, teoreticko-metodologická, se zabývá definováním inflace a jejích druhů, příčinami a mechanismy jejich vzniku, způsoby, kterými růst cenové hladiny měříme, její dopady na ekonomické ukazatele a inflačními spirálami vznikajícími v důsledku inflačních očekávání. Pozornost bude taktéž krátce věnována

Phillipsově křivce a vývoji inflace v České republice ve srovnání se zbývajícími členskými zeměmi Evropské unie.

Následně se práce bude věnovat příjmům a jeho formám, rozdílům v jejich měření u mezd a platů, reálné mzdě a jejímu významu a externím faktorům, které je ovlivňují.

V praktické části práce bude zkoumán specifický vliv inflace na růst mezd, platů a důchodů ve školském odvětví. Přičemž autor upozorňuje čtenáře, že si je vědom toho, že ekonomie pracuje s pojmem důchodu mnohdy v rozdílných kontextech, ovšem v předkládané práci se zaměřuje na vývoj platů a mezd pedagogických pracovníků a důchody proto používá jako doprovodný pojem převážně v kontextu starobního důchodu jako sociální dávky tak, aby doložil předkládaná zjištění o výše uvedených mzdách a důchodech. Výše uvedená zkoumání budou realizována na základě dat získaných z odborné literatury, článků a informačního systému o průměrném výdělku v České republice a budou mapovat důsledky, jež má inflace na růst nominálních i reálných příjmů učitelů na mateřských, základních a středních školách ve veřejném i soukromém sektoru, asistentů pedagoga a vychovatelů.

Taktéž zde budou zhodnocena vládní opatření v rámci fiskální a monetární politiky přijatá za účelem zkrocení inflačního růstu, především z hlediska jejich fiskální udržitelnosti a celkové fiskální stability státu.

Metodika této bakalářské práce bude spočívat převážně v užití metod kvantitativního výzkumného přístupu, u kterého bude kladen důraz na analýzu dat a literatury z oblasti makroekonomie, včetně studií a analýz mapujících růst inflace a její vliv na vývoj příjmů a ekonomiku v České republice.

V rámci kvantitativního přístupu se bude praktická část práce zakládat na analýze statistických dat týkajících se průměrných mezd a platů ve školství. Data budou shromážděna ze statistik, z oficiálních zpráv a informačních systémů, které sledují ekonomický vývoj v České republice, především pak z Informačního systému o průměrném výdělku. Tato data budou poté interpretována s cílem učinit závěry o vztahu mezi vývojem inflace a růstem mezd a platů ve školském odvětví.

2 Teoreticko-metodologická část práce

První část této kapitoly bude zaměřena na to, jak odborná literatura definuje inflaci a jaké druhy inflace zná. Následně budou zkoumány příčiny a mechanismy vzniku inflace a jakými způsoby ji můžeme měřit. Poté bude pozornost zaměřena na zmapování významu cenové stability ve společnosti a na důsledky narušení této stability na základní ekonomické ukazatele.

V další části budou rozebrána téma inflačních spirál a inflačních očekávání a krátce srovnám vývoj inflace v České republice s vývojem napříč členskými zeměmi Evropské unie. V závěru teoreticko-metodologické části práce budou definovány příjmy a srovnávány rozdíly mezi odměnou za práci ve veřejném a v soukromém sektoru školství.

2.1 Inflace a její vliv na příjmy

Jak vyplývá z tiskové zprávy Akademie věd ČR, ve které byla veřejnosti shnuta studie think tanku IDEA (AV ČR, 2023), v období mezi lednem 2020 a březnem 2023 došlo ke kumulativnímu nárůstu cen v České republice o celkových 33 %. Tento růst dopadá na každou domácnost jiným způsobem, neboť všechno nevzrostlo o stejnou hodnotu, různé výrobky zdražovaly různým tempem a každá domácnost má odlišnou strukturu spotřeby. U nízkopříjmových domácností neboli 40 % nejchudších domácností, tvoří větší podíl na spotřebě potravin, a naopak mnohem menší podíl bytové potřeby, jako je nábytek či elektronika. Výše citovaná tudie think-tanku IDEA ale zjistila, že rozdíly v důsledcích inflace na individuální domácnosti nebyly zas tak velké. Ze studie (AV ČR, 2023), totiž vyplynulo, že při rozdělení domácností dle příjmů do identických kvintilů objevili, že nejvíce byly zasaženy domácnosti s příjmy v druhém nejnižším kvintilu, kde nárůst cenové hladiny činil 33,6 %, zatímco nejméně byl zasažen nejbohatší kvintil, který pocítil nárůst cen za dané období o 32,3 %.

Z dat, které shromáždila uvedená studie se dá usuzovat, že inflační vlna, která sužovala Českou republiku v posledních dvou letech, měla velmi široké důsledky, neboť zasáhla plošně veškeré skupiny a druhy výrobků a služeb, nehledě na jejich zastoupení ve spotřebitelském koši, na jejich cenovou elasticitu, na jejich dostupnost či množství substitutů a komplementů. Ceny zkrátka rostly u všech položek na trhu, což spotřebitele dovedlo do situace, kdy se museli smířit s novou realitou, neboť neexistovaly žádné alternativy, které by se tomuto plošnému zdražení vyhnuly.

2.1.1 Definice inflace

Inflace je Václavem Jurečkou (Jurečka (2010, s. 114-116)) definována jako zvyšování cenové hladiny, které má za následek snižování kupní síly peněz. Kupní síla peněz se podle Jurečky proměňuje v nepřímé úměře k vývoji cenové hladiny. Z této definice vyplývá, že inflací není myšlen růst jednotlivých cen výrobků a služeb, ale vzestup průměrné cenové úrovně v národním hospodářství, což znamená, že i během období inflačního růstu mohou klesat ceny některých výrobků či služeb. To jsme mohli pozorovat například na jaře roku 2023, kdy se míra inflace stále pohybovala ve dvojciferných hodnotách i přesto, že docházelo k významnému poklesu cen elektřiny, i přesto, že výdaje na elektrickou energii tvoří významnou součást běžného spotřebitelského koše.

Protipólem k inflaci je deflace. Tento pojem označuje podle Jurečky (Jurečka 2010, s. 118-119) ekonomický jev, kdy ve společnosti dochází k poklesu průměrné cenové úrovně v národním hospodářství. Neboť je inflace všeobecně společností považována za nežádoucí jev, mohlo by se zdát, že deflace je ideální stav, o který by měla společnost usilovat, nicméně klesající cenová hladina byla prekurzorem všech největších ekonomických poruch moderní historie, neboť společně s poklesem cen, které vydáváme za služby a výrobky, jde ruku v ruce i pokles mezd,

platů a podnikatelských zisků. Taková situace je demotivující pro zaměstnance, investory i zaměstnavatele a může snadno vést k opaku inflační spirály, k deflační spirále.

Jak uvádí Jurečka (2010, s. 118-119) pokles cenové hladiny je taktéž nevýhodný pro dlužníky, jimž se zvyšuje reálná hodnota jejich dluhů, což je v situaci, kdy Česká republika má v rámci Evropské unie vysoce nadprůměrný podíl vlastníků nemovitostí v populaci, jev velmi nežádoucí. Dle údajů Eurostatu (Eurostat 2015) vlastnilo v roce 2014 nemovitost financovanou hypotečním úvěrem více jak 60 % obyvatel a těmto třem pětinám společnosti by se najednou začala zvyšovat hodnota dluhů, jež mají vůči bankovním institucím, jež jim poskytly úvěr.

Ještě se můžeme podívat na etymologický vývoj slova inflace. Dle Arthura Nussbauma (Nussbaum (1943, s. 86)) i přesto, že má termín „inflace“ latinský kořen ze slova „inflatio“, původně pochází pojem z Anglie, kde byl používán již ve čtrnáctém století v materiálním slova smyslu pro označení zvětšení plíc a v následujících stoletích ve figurativním slova smyslu pro označení marnosti. Roku 1865 poprvé Websterův slovník definoval inflaci jako „nadměrnou expanzi nebo růst měny“.

2.1.2 Druhy inflace

Nejběžněji je inflace ekonomy kategorizována do čtyř úrovní, a to v závislosti na míře jejího růstu. První stupeň, jak uvádí Slaný (2010, s. 105-107) je nazýván inflací plíživou a označuje velmi pomalý růst cenové hladiny, který nepřekračuje tempo 3 % meziročního nárůstu cen. S tímto druhem inflace se můžeme podle Slaného (Slaný, 2010, s. 107-109) setkat nejčastěji, neboť většina světových ekonomik, které využívají monetární politiku cílování inflace si stanovují bodový cíl inflace v rozmezí 2–3 %. Až do konce minulého století stanovovala Česká národní banka inflační cíl pro konec roku jakožto rozpětí pro čistou inflaci, ale od roku 2001 změnila tento systém a započala stanovovat inflační cíl pomocí cílové trajektorie celkové inflace s tolerančním pásmem ± 1 %. Pro období let 2006 až 2009 stanovila cílovou inflaci na 3 % a od počátku roku 2010 změnila hodnotu tohoto cíle na 2 %. Na této úrovni Česká národní banka drží svůj inflační cíl dodnes (Slaný, 2010, 115-117). Tato míra inflace je nejen bezpečná, ale žádoucí pro stabilní růst ekonomiky bez vážnějších výkyvů.

Druhým stupněm je inflace kráčivá. Tato úroveň označuje podle Samuelsona (Samuelson, 2013, s. 310-311) meziroční růst cenové hladiny na daném území v rozsahu 3 až 10 %. Tato míra inflace podle výše uvedeného autora slouží jako varovný signál pro vládu, aby aktivovala některé nebo všechny nástroje monetární a fiskální politiky, které má k dispozici, za účelem dostání inflace pod kontrolu, než se dostane do dvouciferných čísel a začne dané zemi působit vážné ekonomické problémy, jak jsme se mohli podle mého názoru přesvědčit v roce 2023, kdy se naše ekonomika pohybovala v tomto pásmu a po velkou část roku dokonce i v dalším, vyšším pásmu inflace.

Tímto třetím pásmem inflace je inflace pádivá a pokud se země dostane do této situace, budou její ceny meziročně růst v průměru o 10 až 20 % (Altman, 2020, s. 201-203). Přívlástek pádivá dostala tato inflace proto, že její rychlost připomíná běh koně. V tuto chvíli již inflace působí značné problémy nižší i střední příjmové vrstvě obyvatelstva, protože rapidním tempem znehodnocuje jejich úspory a snižuje paritu kupní síly, neboť nárůsty mezd a platů v této situaci nestačí držet tempo s nárůstem cen, a proto klesá reálná mzda obyvatel, jenž je definována jako poměr nominální mzdy a inflačního koeficientu (Altman, 2020, s. 207-211). Tento výpočet tak očistí nominální mzdu o inflaci a znázorní tak množství zboží a služeb, které si mohou za svůj příjem obyvatelé nakoupit. Stát se v tomto bodě nachází ve zlomovém okamžiku, který, pokud její představitelé nepřijmou striktní a důsledná opatření pro sražení inflace, může přerůst v poslední a nejvyšší pásmo inflace a tím je hyperinflace.

Nejvážnějším inflačním stavem, do kterého se může ekonomika dostat, se nazývá hyperinflace. Tento pojem označuje situaci, kdy ceny rostou extrémně rychle, tempo tohoto růstu se může pohybovat od desítek až do desetitisíců procent ročně. V takovém okamžiku se ekonomika nachází v krizovém stavu, neboť její základní instituty začínají ztrácet svou funkci a pokud není adekvátním způsobem korigována, povede k absolutnímu kolapsu ekonomického systému celé země.

Lidé při takto vysoké míře inflace ztrácí podle Kábrty (Kábrt 2022) veškerou důvěru v peníze jako univerzální prostředek směny, jako uchovatel hodnoty i jako zúčtovací jednotku a snaží se hledat alternativní prostředky směny, mnohdy se vrací k barterovým systémům a v oblasti investování a spoření se obrací směrem k aktivům, které nejsou tak silně ovlivňovány inflací, jako jsou podle mého názoru zlato, nemovitosti či kryptoměny.

Při definování inflace jakožto všeobecného růstu cenové hladiny a deflace jakožto všeobecného poklesu cenové hladiny je nezbytné taktéž zmínit několik souvisejících termínů – desinflace, stagflace a shrinkflace.

Podle článku veřejně dostupném na stránkách organizace CEPR (Ophelle 2009) dezinflace označuje stav ve společnosti, kdy roste všeobecná cenová hladina, ale tempo tohoto nárůstu se snižuje mezi jednotlivými časovými obdobími. Obvykle je toto zpomalení pozitivním signálem, že ekonomika kladně reaguje na monetární a fiskální opatření přijatá vládou za účelem sražení tempa inflace a v důsledku toho se snižuje pokles reálné mzdy a spotřebitelé si tak mohou za své mzdy koupit větší množství zboží a služeb.

Pojem stagflace vznikl podle článku autorky Jackson na anglicky psaném webu časopisu Forbes (Jackson 2009) zkombinováním termínů “Stagnace“ a “Inflace“ v 60. letech minulého století v Británii a popisuje ekonomiku, která se nachází ve stavu vysokého růstu cenové hladiny spojeného s nízkým ekonomickým růstem a vysokou mírou nezaměstnanosti. Obvykle dochází při rapidním růstu cen k převisu poptávky nad nabídkou, což vede k poptávkovému růstu ekonomiky, neboť lidé mají vyšší příjmy, které mohou utratit za zboží a služby, nicméně ve stavu stagflace dochází k přesně opačné situaci. Převis nabídky vede podle autorky k nárůstu cen, ale zákazníci nemají více prostředků, které by mohli utracet. Výskyt stagflace je poměrně vzácný, neboť popírá základní mechanismy, jak by měla ekonomika fungovat. Autorka uvádí, že obvykle je tento stav důsledkem neobvyklé události, která značně utlumí ekonomiku a zároveň zvýší inflaci.

Jak uvádí Adamcová (Adamcová 2022), stav, ve kterém se nacházela Česká republika v letech 2022 až 2023 by se do určité míry dal označit za mírnější formu stagflace, neboť docházelo ke stabilnímu růstu cenové hladiny, jehož tempo se obzvlášť v létě 2023 přiblížilo ke hranici 20 %, společně s nízkým hospodářským růstem, který se po velkém propadu v roce 2020 pomalu začal v letech 2021 a 2022 zotavovat, aby vzápětí od začátku roku 2023 opět začal klesat, k podzimu 2023 již 3 kvartály po sobě. Jediné, co podle autorky v danou chvíli drží českou ekonomiku od stavu stagflace je nenaplnění třetí podmínky, vysoké nezaměstnanosti, neboť ta se již téměř dekádu drží v Česku na jedné z nejnižších úrovní v rámci celé eurozóny.

Posledními pojmy odvozenými od slova inflace, které je potřeba zmínit, je shrinkflace a skimpflace. Termín shrinkflace označuje podle Harpera (Harper 2016) situaci, kdy nedochází k růstu cen samotného zboží, ale pouze ke snižování obsahu nacházejícího se v obalu. Zákazník tak zaplatí stejné množství finančních prostředků, dostane ale za ně menší množství zboží. Dochází tak ke stejnému důsledku jako při inflaci, ale samotná změna je pro spotřebitele mnohem hůře rozpoznatelná. Společnosti dělají vše, co se dá, aby si zákazníci těchto změn nevšimli, proto dochází k jevům, jako je např. podle Harpera zvýšení mezer mezi jednotlivými trojúhelníky čokolády Toblerone. Studie Nadezhdy Ochirove (zmíněná na jednom z webů britské vlády (Flower 2012)) zkoumající vliv shrinkflace na míru inflace v Británii zjistila, že

tento fenomén se mezi lety 2012 a 2017 dotknul 2.529 různých výrobků jen na území Spojeného Království.

Ruku v ruce se shrinkflací jde skimpflace, která označuje podle Benvenisteho (Benveniste 2017) snižování kvality výrobků prodávaných spotřebitelům. Tato obchodní praktika je podle něj pro spotřebitele ještě více škodlivá než shrinkflace, neboť na rozdíl od zvětšujících se mezer na čokoládě nebo menšího množství bramborových lupínků v sáčku, nemá spotřebitel mnoho způsobů, jak poznat, že došlo k výměně používaných surovin, ledaže by si zjišťoval a porovnával jednotlivé seznamy surovin obal od obalu.

Tento pojem bývá v České republice zmiňován podle Málka (Málek 2022) především v souvislosti s potravinami dováženými z Polska, u nichž byla opakovaně zjištěna závažná pochybení, především co se týká nesprávných údajů na obalech výrobků indikujících množství obsahu výrobku v balení. V souvislosti s dovozem polských výrobků Málek uvádí, že Česko řešilo v minulosti taktéž problémy s importovanými výrobky, které byly mnohdy vyrobeny ze surovin nižší kvality než obdobný výrobek prodávaný přímo na polském trhu. Tato dvojí kvalita potravin vedla podle Málka českého zákonodárce, aby jako první země v Evropě definovala dvojí kvalitu potravin jako nekalou obchodní praktiku v rámci zákona č. 174/2021 Sb., který novelizoval zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích.

2.1.3 Mechanismy vzniku inflace a její příčiny

Málokdy jde u inflace přesně stanovit jakým způsobem vznikla a co je příčinou jejího růstu, neboť obvykle je její nárůst či pokles důsledkem řady rozmanitých faktorů, které hrají v dané situaci každý svou jedinečnou roli. Nicméně i přesto se ekonomům podařilo určit hlavní okruhy příčin, které vedou k růstu cenové hladiny.

Prvním okruhem je podle Macha (Mach, 2003, 278-279) inflace tažená poptávkou. K té dochází podle něj v situaci, kdy dojde k prudkému nárůstu množství specifického zboží nebo služby poptávaného zákazníky, které není dorovnáno odpovídajícím růstem množství daného zboží nebo služby produkovaného a poskytovaného výrobcí na příslušném trhu. V krátkém období podle názoru Macha v důsledku toho, že výrobci nejsou schopni uspokojit poptávku, dojde k zvýšení cen nedostatkového zboží či služby.

Druhý okruh tvoří podle Macha (Mach, 2003, 278-279) inflace tažená růstem vstupních nákladů. Pokud dojde k nárůstu vstupních nákladů, které musí podnikatelé vynaložit na výrobu, jsou nuceni tyto vyšší výdaje promítnout do konečných spotřebitelských cen, a tudíž přispět k růstu inflace.

Jako další faktor vedoucí k nárůstu cen uvádí Mach ((Mach, 2003, 278-279) znehodnocení národní měny vůči měnám ostatních zemí, neboť vede ke zdražení importu, a tedy i souvisejícímu růstu cen výrobků, které musí daná země dovážet z zahraničí.

Pokud se podle Macha (Mach, 2003, 278-279) obchodní společnosti a zaměstnanci začnou obávat blížící se inflace, jejich obavy se mohou stát sebenaplňující se předpovědí, neboť zaměstnanec, který očekává nárůst nákladů na žití, bude motivován požádat o vyšší výplatu, čímž paradoxně zhorší celou situaci, neboť společnosti budou nuceny zvýšit své ceny, aby pokryly vyšší mzdové náklady a ochránily své obchodní marže.

Následujícím faktorem, který má podle Tretiny (Tretina 2022) značný vliv na proměnlivost inflace, je růst mezd a platů, neboť v situaci, kdy zaměstnanci vydělávají více finančních prostředků, si mohou dovolit utratit více prostředků za zboží a služby. Zvýšená poptávka ze stran spotřebitelů vede obchodní společnosti k navýšení cen, aby pokryly rostoucí náklady na výrobu a odměny zaměstnanců.

Všechny příčiny inflace mají podle Macha (Mach, 2003, 292-293) společné to, že se zvyšuje nabídka peněz kolujících v ekonomice a inflace proto tedy může být také důsledkem zvyšující se poptávky po penězích, kterou lze uspokojit výhradně odpovídajícím zvýšením nabídky peněz. Zvýšit množství peněz v oběhu je podle Macha jedna z pravomocí České národní banky, kterou má k dispozici v rámci své monetární politiky.

2.1.4 Metody měření inflace

Jelikož inflace je jedním z významných makroekonomických ukazatelů podávajících nám informace o ekonomickém zdraví dané země, je nutné mít k dispozici přesné údaje o jejím vývoji v čase na předmětném území, neboť tyto informace slouží jako základ pro množství makroekonomických předpovědí a modelací, které napomáhají zákonodárcům činit legislativní a ekonomická rozhodnutí s dalekosáhlými důsledky. Mimo jiné slouží, jak uvádí metodika ČZSO (ČZSO 2024) např. pro rozhodnutí o valorizaci mezd, důchodů a sociálních příjmů. Tyto údaje taktéž slouží pro určení inflace v rámci smluv, které zakotvují revidování původně dohodnutých finančních plnění v závislosti na současném vývoji inflace.

V České republice zajišťuje měření inflace Český statistický úřad, jehož statistické vyjadřování inflace vychází z měření změn v cenách pomocí srovnávání indexů spotřebitelských cen. Tyto indexy měří úroveň cen tzv. spotřebitelského koše, který představuje typickou spotřebu běžného českého spotřebitele. V tomto koši je zastoupeno zhruba 450 reprezentativních výrobků a služeb (ČZSO 2024), které mají přiděleny unikátní váhu v závislosti na tom, jak se spotřeba daného výrobku podílí na celkové spotřebě domácností v České republice. Do tohoto seznamu jednotlivých položek spadá podle ČZSO 2024 mix potravinářského zboží, odívání, nábytku, potřeb pro domácnost, drogistických potřeb, zboží pro osobní péči a volný čas a jiných nezařazených výrobků. Taktéž jsou v tomto koši zastoupeny služby z oblasti správy nemovitosti, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času a další.

Český statistický úřad (podle (ČZSO 2024)) zpětně po konci předmětného období pozoruje vývoj cen jednotlivých položek spotřebitelského koše a srovnává je oproti předchozímu období, aby určil jak průměrnou inflaci napříč trhem, tak individuální inflaci u každé ze složek spotřebitelského koše. Mnohdy uvádí různé míry inflace, které se liší pouze tím, k jakému období je inflace uváděna a oproti jakému období se tato inflace porovnává.

Nejčastěji bývá míra inflace vyjádřena přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen, přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku, přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci, případně přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období, kde by podle ČZSO 2024 např. rok 2015 byl určen jako základní období s hodnotou 100 a následující roky je inflace porovnávána oproti tomuto roku.

Nyní se pojdme podívat, jakým způsobem je index spotřebitelských cen konstruován. Prvně je třeba spočítat celkové náklady na pořízení spotřebitelského koše v základním období, tedy v roce, proti němuž se budou porovnávat všechna následující období.

Pro označení celkového množství všech statků použijeme písmeno q a pro označení příslušné ceny statků p . Následně si označíme horním indexem počet jednotlivých druhů statků v základním období a dolním indexem druh statku. Díky tomuto označení můžeme nyní vyjádřit celkové náklady na pořízení spotřebního koše v základním období následujícím vzorcem, převzatým od Fuchse (Fuchs, 2004, s. 228):

$$\sum p_0^i \times q_0^i$$

Nyní můžeme přejít k druhé části sestavení vzorce pro výpočet indexu spotřebitelských cen. Ten je určen jako poměr nákladů vynaložených na koupi spotřebitelského koše v čase k nákladům na pořízení v základním období. Proto bychom ho mohl vyjádřit následujícím vzorcem, který nám umožňuje znázornit, jak velkému nárůstu cenové hladiny došlo v současném období oproti základnímu období. Ten tedy vypadá podle Fuchse (Fuchs, 2004, s. 228) následovně:

$$CPI = \frac{\sum p_t^i \times q_0^1}{\sum p_0^i \times q_0^1} \times 100$$

Druhou často používanou metodou pro vyjádření růstu inflace je index cen výrobců. Tento index znázorňuje fluktuaci cen výrobních vstupů na straně výrobců mezi jednotlivými měsíčními obdobími. Jeho výši kalkuluje každý měsíc Český statistický úřad, který pravidelně vydává zprávu o vývoji indexu a souvisejících cen výrobců zpětně vždy k 16. dni měsíce následujícího po konci předmětného období, přičemž zde vycházím z indexace z října 2023 (ČZSO 2023). V rámci tohoto indexu se výrobci rozdělují podle výše citované indexace na 4 základní kategorie – zemědělství výrobci, průmysloví výrobci, stavební práce a tržní služby pro podniky. Tyto kategorie se poté ještě dělí na menší podkategorie rozdělené dle jednotlivých odvětví výrobců.

Třetím obvyklým způsobem, jak změřit změnu cenové hladiny, je deflátor HDP, přičemž jeho definici a výpočet přejímám z webu Finance v praxi (Finance v praxi 2017). Výši tohoto komplexního cenového indexu lze spočítat tak, že zjistíme poměr mezi nominálním hrubým domácím produktem a reálným hrubým domácím produktem. Nominální hrubý domácí produkt uvádí hodnotu peněžní produkce v běžných cenách na trhu, zatímco reálný hrubý domácí produkt tuto hodnotu vyjadřuje v cenách stálých, které se odvíjejí od základního bazického roku. Tento výpočet nám umožňuje zjistit změny cen v rámci celé ekonomiky. Pro zjištění jeho hodnoty použijeme následující vzorec (Finance v praxi 2017):

$$\text{deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálné HDP}}$$

2.1.5 Význam cenové stability v ekonomice

Cenová stabilita má pro ekonomiku a její aktéry nezměrný vliv. Pokud by hodnota peněz v ekonomice začala razantně fluktuovat, došlo by k narušení základních makroekonomických principů.

Peníze historicky vznikly jako nutná evoluce dřívějšího barterového systému, který spočíval ve směně nástrojů, zboží a výrobků. Tehdejší lidé byli velmi soběstační, žili v menších společenstvích a barter používali v těchto úzkých komunitách k výměně přebytku jídla, nástrojů a výrobků k získání věcí, kterých měli nedostatek.

S růstem civilizace byly založeny státy a kolonie s mnohem vyšším množstvím obyvatel, kteří měli komplikovanější a rozmanitější potřeby, což jak uvádí Taskinsoy (Taskinsoy 2023) vedlo k rozvoji obchodu, ustanovení obchodních cest a vývoji lodí pro snazší transport výrobků.

Tyto změny vedly podle Taskinsoye (Taskinsoy 2023) k tomu, že musel být vyvinut nový systém univerzálního platidla, který umožňoval lidem snáze směňovat hodnotu, neboť barter měl zásadní nevýhodu v tom, že pokud měla osoba přebytek jedné věci, která nebyla univerzálně příliš v poptávce, měla problém směnit jí za žádanější výrobky. Takovýto systém podle tohoto autora značně limitoval výrobní možnosti, neboť každý musel vyrábět či sbírat věci, které mají největší univerzální směnnou hodnotu. Peníze podle něj tento problém vyřešily,

neboť garantují, že jejich vlastník za ně vždy dostane určitou hodnotu a může rozumně očekávat, že tato hodnota se v čase nebude rapidně proměňovat.

Díky cenové stabilitě se mohou lidé a podniky podle webového materiálu vypracovaného pro Evropskou centrální banku (Gerdersmaier 2009) spolehnout na to, že zítra nakoupí za své finanční prostředky obdobné množství výrobků, jako si koupili včera. Tato důvěra je podle Gerdersmaiera jedním ze základních stavebních kamenů ekonomiky, neboť umožňuje lidem a obchodním společnostem plánovat své rozpočty, mít přehled o budoucích příjmech a výdajích a činit dlouhodobá racionální finanční rozhodnutí, protože pokud je růst cenové hladiny dlouhodobě stabilní, předvídatelný a nekolísá, poskytuje to jednotlivým aktérům určitou míru předvídatelnosti. V takovéto situaci, jak uvádí Gerdersmaier, dokáží podniky efektivněji stanovit budoucí prodejní ceny pro své zboží a služby, zaměstnanci ví, jaké navýšení mzdy požadovat a společnosti, zda tato očekávání odpovídají ekonomické a tržní realitě.

V kapitole 2.1.7 této práce se budu věnovat inflačním očekáváním, které mají zásadní vliv na cenovou stabilitu. Stabilní cenová hladina má podle Evropské centrální banky (Evropská centrální banka 2024) velký vliv na tato inflační očekávání, neboť současná míra inflace z velké míry určuje, jaký budou lidé v budoucnu očekávat vývoj cen. Tato očekávání velmi důležitá, neboť je lidé zahrnují do svých úvah při rozhodování o tom, kolik peněz utratí, kolik si půjčí a jak je zainvestují. Podniky naopak podle Evropské centrální banky (Evropská centrální banka 2024) tato očekávání promítnou do konečných cen za své nabízené zboží a služby a také do plánování lidských zdrojů, aby věděly, kolik nových zaměstnanců přijmout, o kolik navýšit mzdy a platy.

Dalším důležitým aspektem cenové stability je podle Tuovily (Tuovila 2022) ochrana kupní síly obyvatel. Částka, kterou zaměstnanci najdou na konci měsíce na své výplatní pásce a která je jim navyšována a vyplácena jejich zaměstnavateli, je označována Tuovilou jako nominální mzda. Oproti ní reálná mzda podle Tuovily (Tuovila 2022) určuje celkové množství zboží a služeb, jež si zaměstnanci můžou ze své výplaty zakoupit. Při kalkulaci reálné mzdy je tedy do výpočtu již zahrnuta míra inflace, která se odčítá od nominálního navýšení mzdy.

ČTK uvádí (ČTK 2023), že pokud inflace roste rychleji než mzdy a platy zaměstnanců, hodnoty reálných mezd a platů klesají a začíná se snižovat kupní síla obyvatel, neboť zaměstnanci sice dostanou přidáno na svých výplatách, ale všeobecné zdražení všeho zboží a služeb v ekonomice zapříčiní, že si za takto navýšenou mzdu ve výsledku koupí méně. Česká republika se podle ČTK (ČTK 2023) v současné době nachází v situaci, kdy v důsledku rapidní inflace způsobené peněžitou podporou obyvatel během pandemie COVID-19, válečným konfliktem mezi Ruskem a Ukrajinou a vzniklou energetickou krizí, klesají reálné mzdy její obyvatel mezi roky 2021 a 2023 již osmé čtvrtletí v řadě, což vedlo k tomu, že ačkoliv se průměrná nominální mzda navýšila na 42 658 Kč, reálná mzda a tedy i kupní síla průměrného Čecha klesla na úroveň z prvního čtvrtletí roku 2018 a českým zaměstnancům tak již druhým rokem stabilně klesá reálná mzda nejvyšším tempem ze všech členských zemí OECD.

Výše uvedená situace krásně demonstruje důležitost zásahů centrální banky s cílem dostat cenovou stabilitu pod kontrolu, neboť v opačném případě může dojít k razantnímu poklesu životní úrovně všech obyvatel, i přesto, že restriktivní monetární politika užívána k boji proti inflaci, spočívá v krátkodobém období ve snížení životní úrovně obyvatel. Obyvatelstvo musí v takovéto situaci snést krátkodobou negativní ekonomickou situaci, aby se vyhnulo dlouhodobé, která by měla mnohem dalekosáhlejší důsledky.

2.1.6 Dopady inflace na ekonomické ukazatele

V rámci této práce je také nutno zmínit, jaký může inflace mít vliv na základní makroekonomické ukazatele České republiky.

Makroekonomické ukazatele jsou podle Müggeho (Mügge, 2016, 412-413) statistické údaje, pomocí kterých zákonodárci hodnotí finanční zdraví ekonomiky, zatímco obyvatelé je používají jako určitý benchmark schopností a výsledků jednotlivých vlád. Nejčastěji jsou pro tyto kalkulace využívány ukazatele inflace, hrubého domácího produktu, platební bilance zahraničního obchodu a míra nezaměstnanosti.

V krátkodobém období může růst inflace vést podle metodiky ČSZO k HDP (ČZSO 2024) k dočasnému nárůstu hrubého domácího produktu, neboť s rostoucí hladinou cen rostou také zisky společností, které si tak mohou dovolit nasadit vyšší ceny pro své zboží a služby. Ať už podle výše uvedené metodiky aplikujeme produkční nebo výdajovou metodu pro počítání hrubého domácího produktu, do obou kalkulací se nám promítnou navýšené ceny zboží a služeb a tento ukazatel se nám tak zvýší.

Meixi Xiong z Torontské univerzity se v roce 2022 rozhodla zjistit (Xiong, 2023, s. 372-373), jaký je vztah mezi vývojem hrubého domácího produktu a mírou inflace. K nápadu zkoumat toto téma dospěla, když během pandemie COVID-19 došlo k rapidnímu nárůstu míry inflace a drastickému poklesu hrubého domácího produktu USA. Rozhodla se proto zjistit, zda existuje určitá kauzalita mezi těmito dvěma veličinami. Na základě svých zkoumání a regresní analýzy došla k závěru, že mezi nimi existuje protichůdná korelace, neboť když dochází k růstu inflace, klesá hrubý domácí produkt a naopak (Xiong, 2023, s. 373-375).

Vztahem cenové hladiny a výkonové bilance se (jak uvádí Ďurčáková, 2003, s. 178-179) zabývali ekonomové David Hume a David Ricardo, kteří zastávali názor, že pokud má ekonomika aktivní saldo výkonové bilance, dojde k nárůstu množství peněz v oběhu a v důsledku toho, že země více exportuje než importuje, klesne množství služeb a zboží nabízených na domácím trhu. Vzniklá mezera vytvořená inflací (jak uvádí Ďurčáková, 2003, s. 180-181) se časem dorovná růstem domácí hladiny cen, načež vyšší domovské ceny sníží exportní schopnosti země, což naopak zvýší zájem domácích subjektů o importu zboží a služeb ze zahraničních zemí. Tímto způsobem se v dlouhodobém časovém hledisku výkonová bilance srovná nebo zůstane pasivní.

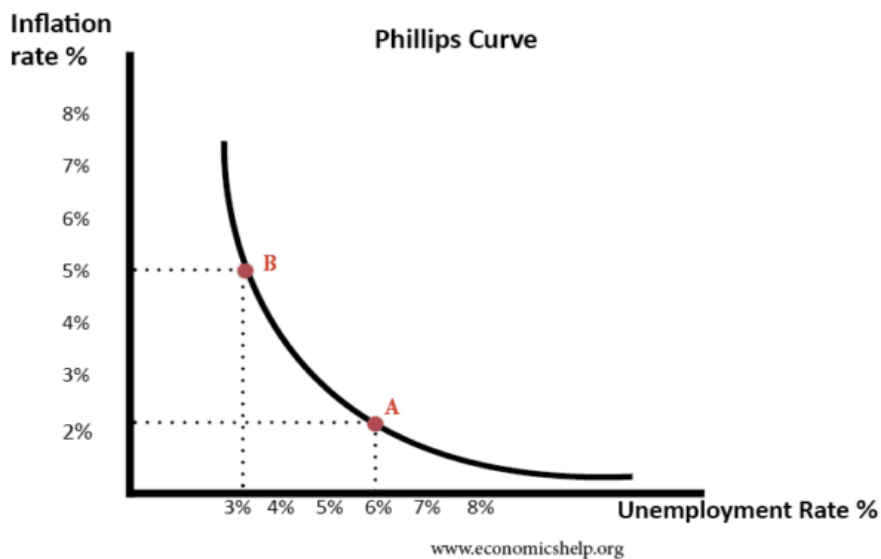
Vztahu mezi inflací a nezaměstnaností byla v ekonomické sféře historicky věnována největší pozornost ze všech makroekonomických ukazatelů, neboť korelace mezi těmito dvěma veličinami je velmi úzká, protože na sebe mají vzájemný vliv, což bylo podle Hoovera (Hoover 2022) popsáno již v šedesátých letech minulého století novozélandským ekonomem Williamem Phillipsem, který se věnoval studiu údajů o nominálních mzdách a nezaměstnanosti ve Spojeném království mezi lety 1861 až 1957. Na základě těchto údajů objevil stabilní inverzní vztah mezi mírou nezaměstnanosti a růstem mezd.

Když se v danou chvíli nacházela v ekonomice vysoká míra nezaměstnanosti, vedlo to podle Hoovera (Hoover 2022) k pomalému růstu mezd a naopak, pokud byla míra nezaměstnanosti nízká, mzdy a platy začaly růst rychleji.

Tento vztah vysvětlil Phillips podle Hoovera tím, že při nižších mírách nezaměstnanosti dochází k nasycení pracovního trhu, díky čemuž dochází ke zvýšení hodnoty práce a zaměstnavatelé tak musí rychleji a více zvyšovat mzdy, aby přilákali zaměstnance, kteří si mohou na nasyceném pracovním trhu více vybírat. Důsledkem tohoto nárůstu mezd je samozřejmě podle Phillipse (Hoover 2022) růst inflace, neboť navýšení mezd a platů zaměstnanců povede k tomu, že vzroste spotřeba domácností, což bude následně motivovat společnosti, aby zvýšily ceny svých výrobků a služeb.

Indian Times k tomu uvádějí (Indiantimes 2024), že na základě těchto zjištění následně Phillips formuloval graf inverzního vztahu mezi mírou růstu mezd a mírou nezaměstnanosti. Tuto křivku poprvé představil veřejnosti ve své vědecké práci s názvem “Vztah mezi nezaměstnaností a mírou změny mezd ve Spojených královstvích, 1861–1957“, kterou publikoval v roce 1958. Tato teorie se (jak k tomu uvádějí Indian Times (Indiantimes 2024)) ukázala být funkční pro všechny významné ekonomiky světa, nicméně bylo zjištěno, že vztah popsáný křivkou funguje jen v krátkodobém horizontu, neboť z dlouhodobého hlediska nedokáže vysvětlit situace, kdy dochází ke stagflaci, při které se drží jak míra inflace, tak míra nezaměstnanosti ve vysokých hodnotách.

Graf č. 1 Phillipsova křivka

Zdroj: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/phillips-curve>

Graf č. 2 Phillipsova křivka v dlouhém období

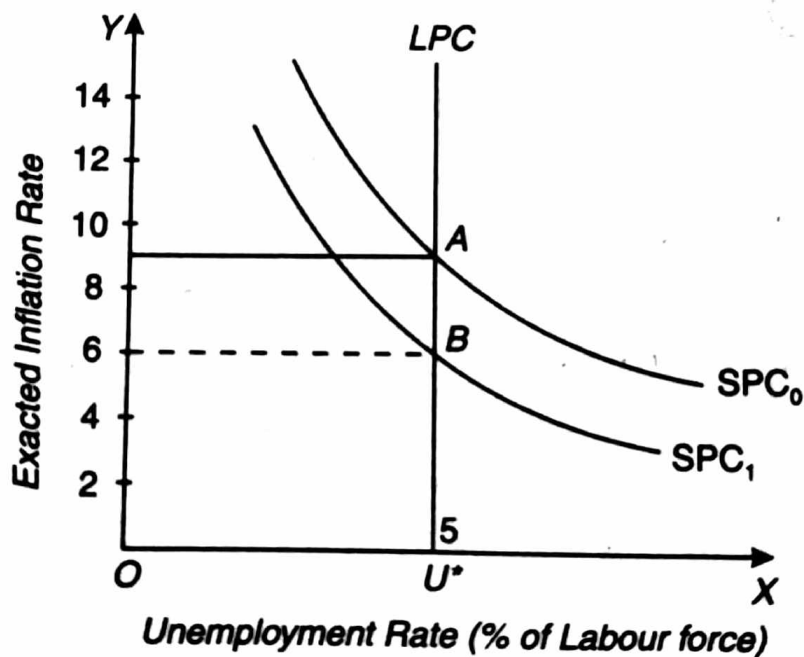

Fig. 13.9. Long-run Phillips Curve and Shift in Short-run Phillips Curve

Zdroj: <https://ecoaim.in/2020/05/18/relationship-between-short-run-and-long-run-phillips-curves/>

Výše umístěný graf nám znázorňuje, jak se bude Phillipsova křivka chovat v dlouhém období, v němž na sebe vezme formu vertikály směřující kolmo k ose x nesoucí veličinu míry nezaměstnanosti. Jakékoliv změny v míře přirozené nezaměstnanosti povedou k posunu Phillipsovy křivky v dlouhém období. Pokud dojde k poklesu nezaměstnanosti v důsledku efektivnějších náborových postupů, poté se křivka v dlouhém období posune doleva. Pokud ale dojde ke zvýšení strukturální nezaměstnanosti, protože schopnosti zaměstnanců začnou být zastaralé, povede to k posunu Phillipsovy křivky směrem doprava.

Jak uvádí Dorn (Dorn 2020), na vědecké závěry Williama Phillipse poté v roce 1960 navázali dva ekonomové R. G. Lipsey a Robert Solow, kteří zkoumali data o růstu cen a nezaměstnanosti ve Spojených státech amerických v období 1934 až 1958 a sestavili obdobnou křivku jako William Phillips, akorát místo míry růstu mezd dosadili na osu y míru růstu spotřebních cen. Tuto nově vzniklou křivku poté pojmenovali dle původního objevitele inverzního vztahu mezi dvěma veličinami jako Phillipsova křivku.

V následujících letech byl tento vztah původně popsán Williamem Phillipsem opakovaně zkoumán a stával se předmětem ekonomických vědeckých prací. V letech následujících po velké ekonomické krizi z roku 2008 došlo ke značnému poklesu míry nezaměstnanosti jak na území Spojených států, tak na území Evropy, za současného zachování nízké míry inflace, která se ve většině států po celou dobu pohybovala v jednociferných hodnotách.

Tato zjištění vedla podle Dorna (Dorn 2020) k tomu, že se začala Phillipsova křivka v tradičních makroekonomických výpočtech zplošťovat neboli snížení míry nezaměstnanosti již nemá tak velký vliv na růst inflace jako v původních modelech, nicméně i přesto nejsou

centrální banky ochotné tuto kalkulaci vypustit ze svých makroekonomických modelů užívaných pro predikci vývoje ekonomiky.

2.1.7 Inflační očekávání a inflační spirály

Pokud spotřebitelé a výrobci očekávají, že v příštím roce poroste inflace zhruba o tři procenta, výrobci zohlední tento předpoklad při své cenotvorbě, během které promítnou očekávanou inflaci do konečných cen pro spotřebitele, které tak navýší alespoň o tři procenta. Zrcadlově k tomu pracovníci začnou požadovat alespoň tříprocentní navýšení svých mezd, aby navýšením alespoň pokryli propad v příjmech způsobený růstem cenové hladiny.

Těmto odhadům, které činí spotřebitelé a výrobci ohledně budoucího vývoje inflace se podle Leeho a kol. (Lee a kol. 2024) říká inflační očekávání a mají významný vliv na skutečný vývoj cenové hladiny a růstu mezd.

Tato inflační očekávání bývají podle Leeho a kol. (Lee a kol. 2024) měřena třemi různými způsoby. Prvním jsou makroekonomické předpovědi ekonomů na příští období. Druhým způsobem je měření pomocí finančních instrumentů vázaných na míru inflace, jako jsou např. protiinflační dluhopisy.

Posledním a nejrozšířenějším způsobem, jak určovat inflační očekávání ve společnosti, je provádění průzkumů a anket mezi spotřebiteli a podnikateli ohledně toho, jak vysoký budoucí nárůst cenové hladiny a výše mezd očekávají. Jak uvádí Curtin (Curtin, 1982, s. 345-347), výzkumné statistické centrum univerzity v Michiganu posílá každý měsíc dotazníky zhruba 600 domácnostem a tážou se jich, jak velkou změnu ve spotřebitelských cenách očekávají během příštího roku a také během příštích pěti až deseti let. Obdobné výzkumy také provádí Federální záložní banka New Yorku. Tyto výzkumy stabilně reportují (jak dále uvádí Curtin, 1982, s. 347), že v průběhu prvních dekád 21. století očekávali spotřebitelé růst inflace v průběhu zhruba o 3 %, ale v posledních letech s pandemickou a válečnou krizí tyto očekávání narostly až na 5.3 %.

Pokud dojde v krátkém období k nárůstu mezd a zvýšení objemu finančních prostředků se kterými mohou domácnosti nakládat, povede to podle Mankiwa (Mankiw, 2014, s. 353) k tomu, že výrobci a prodejci zvýší své ceny v důsledku navýšené poptávky a rostoucích nákladů, což ale zase povede k tomu, že zaměstnanci budou po zaměstnavatelích požadovat navýšení svých mezd a platů, aby byl dorovnán růst v cenách zboží a služeb, a takto se může inflace zacyklit v takzvané inflační spirále, která bývá někdy také nazývána mzdově cenová spirála.

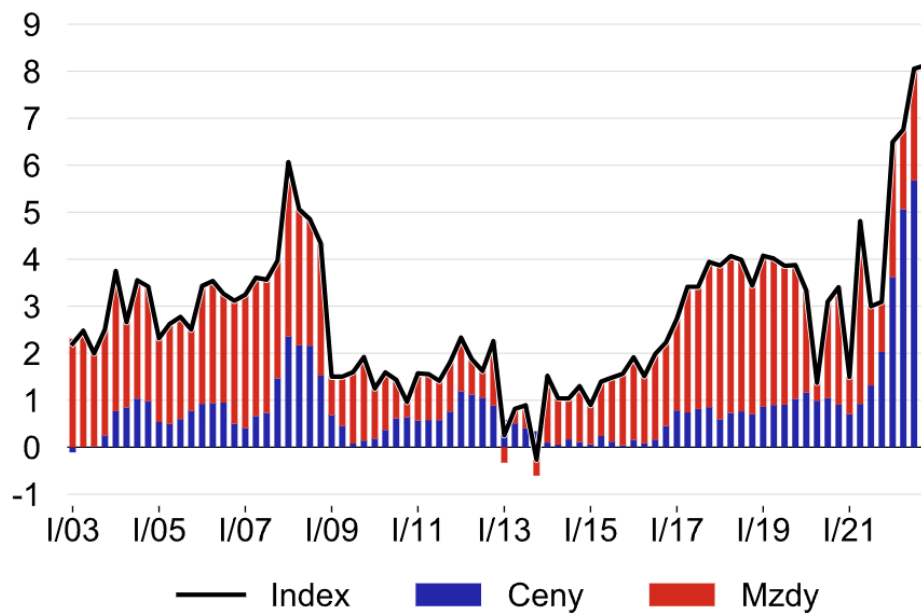
Tato spirála je kruhovým procesem, v jehož rámci způsobuje zvyšování mezd zvyšování cen, aniž by šlo určit, zda byl první impulzem nárůst cen či mezd.

Neboť mzdy obvykle vykazují při navyšování větší strnulost než spotřebitelské ceny, nedochází většinou k tomu, že by vývoj makroekonomické situace přerostl v dokonale eskalující spirálu rostoucích mezd a cen, ale přesto vede tento jev k nežádoucímu a dlouhodobému navýšení inflace.

Česká ekonomika se podle Franty a Vlčka (Franta a Vlček 2023) v posledním roce nachází v bodě, kdy zaznamenává souběžný vysoký růst mezd a cen a index určující potenciální riziko mzdově-inflační spirály dosáhl své historicky nejvyšší úrovně.

Graf č. 3 Index mzdově-inspirační spirály

index v %, příspěvky v procentních bodech

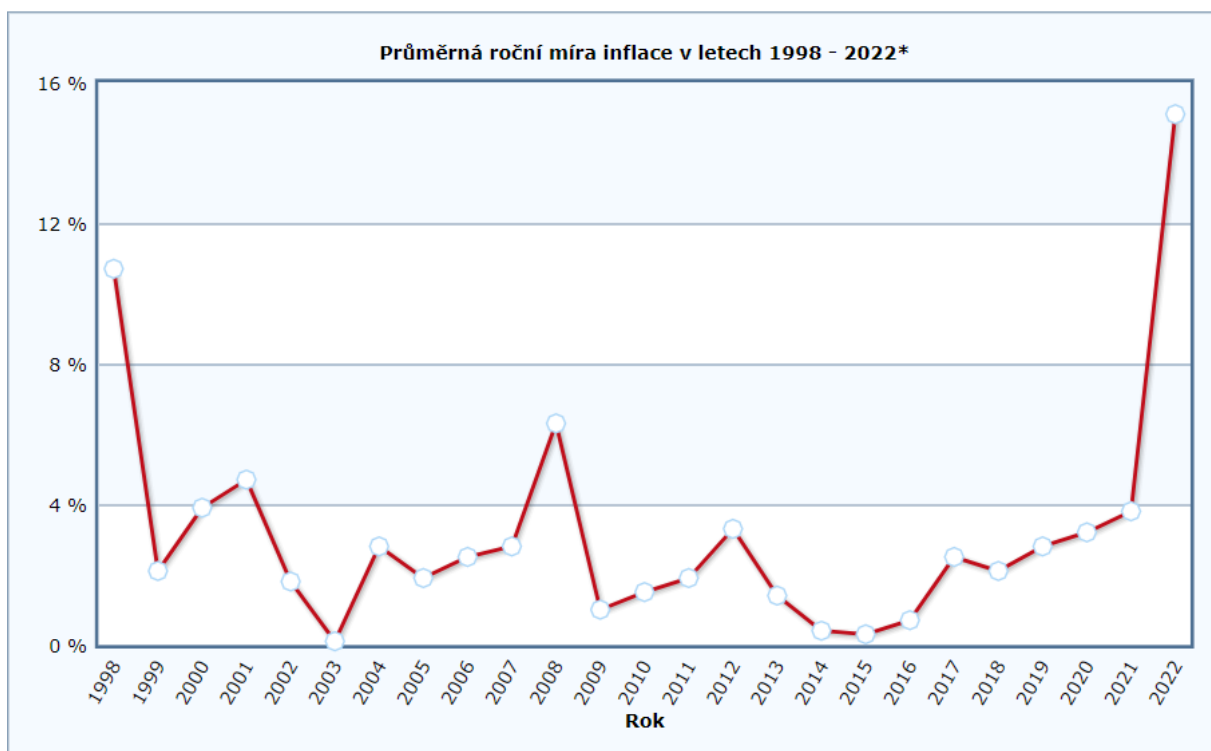

Zdroj: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Mereni-rizika-mzdove-inflacni-spiraly/>

2.1.8 Inlace v České republice a v Evropské Unii

Za posledních 25 let se dařilo České národní bance držet poměrně stabilní průměrnou roční míru inflace, která oscilovala kolem hodnoty inflačního cíle 3 %. Od roku 1998, kdy skončilo pětileté období vysokého růstu cenové hladiny způsobeného zásadními změnami ve všech sférách státu a jeho ekonomiky, se naše země dostala k vyšším inflačním hodnotám pouze v roce 2008, kdy dosáhla hodnoty 6,3 %. Na tomto výsledku měla bezpochyby lví podíl probíhající hospodářská krize iniciována bankrotem banky Lehman Brothers ve Spojených státech amerických. (Library.hbs.edu 2024). Další větší výkyv následoval až v roce 2021, kdy došlo nejen v České republice, ale po celém světě k nárůstu inflace, který ale naší zemi zasáhl obzvláště tvrdě.

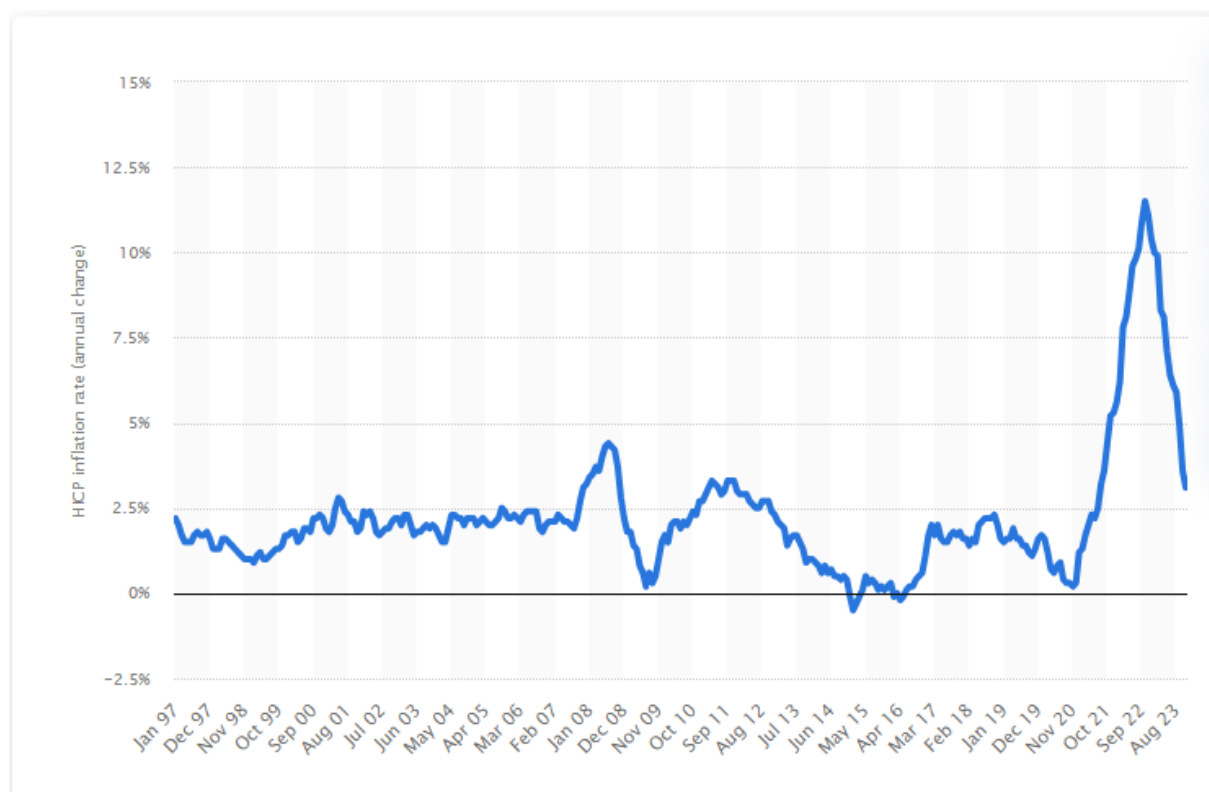
Graf č. 4 Průměrná roční míra inflace

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerna-rocni-mira-inflace-v-letech-1998-2022>

Když se podíváme na graf vývoje průměrné roční míry inflace v členských zemích Evropské Unie (Statista.com 2024), lze z něj vyvodit, že jeho křivka má za stejné období srovnatelný tvar jako křivka míry inflace v České republice. Opět pozorujeme dlouhé období relativně nízkých inflačních hodnot na přelomu tisíciletí následovaného větším skokem nahoru okolo roku 2008 v důsledku finanční krize, který ale hladce přechází do poklesu až k téměř nulové hodnotě v následujícím roce, jen aby následně rostl až ro roku 2012, kdy se vzrůstající trend otáčí a inflace se opět postupně vrací až k téměř nulovým hodnotám, které v roce 2015 a částečně i 2016 dokonce překročí a členské země se tak krátkodobě ocitnou v mírné deflaci. Zbývající období úzce kopíruje inflační cíle stanovené evropskou centrální bankou a až v roce 2020, několik měsíců po začátku pandemie, dochází k agresivnímu růstu inflace, která v rámci eurozóny kulminuje v roce 2022 až na maximálních průměrných hodnotách okolo 12 %.

Graf č. 5 Vývoj inflace v členských zemích Evropské Unie

Zdroj: <https://www.statista.com/statistics/685943/cpi-inflation-rate-europe/>

Lze tak usoudit, že většina inflace pohybující se na území České republiky není způsobena interními vlivy pocházejícími zevnitř české ekonomiky, nýbrž vlivy externími, ke kterým dochází mimo území Česka. Na tento společný vývoj má také velký vliv to, že významná část členských zemí Evropské Unie přijala jednotnou měnu a svou měnovou politiku delegovala Centrální evropské bance.

Dále si v této kapitole rozebereme hlavní příčiny této inflační krize.

Doznívající pandemická krize, která byla v České republice spojena s vyplácením značných finančních podpor podnikatelům a obyvatelům, kteří v důsledku lockdownů a karantén nemohli podnikat a pracovat, se na české ekonomice projevila celkovým uvolněním realitního trhu, když Česká národní banka v březnu a červnu 2020 postupně zrušila limity DTI a DSTI a snížila diskontní sazbu na 0,05 % a 2T limitní repo sazbu na 0,25 % (ČNB 2021). Toto zmírnění pravidel vedlo ke značně benevolentnímu hypotečnímu trhu na kterém se banky předháněly, která nabídne atraktivnější sazbu, výhodnější dodatkové služby a bezproblémové vyřízení veškeré administrativy. Zároveň se roztočil kolotoč s refinancováním úvěrů za nové, nižší sazby. Tato kombinace ideálních faktorů vedla k vytvoření obrovské realitní bubliny, kdy ceny nemovitostí rostly mnohonásobně vyšším tempem než mzdy a dostupnost bydlení každoročně klesala o nezanedbatelné hodnoty.

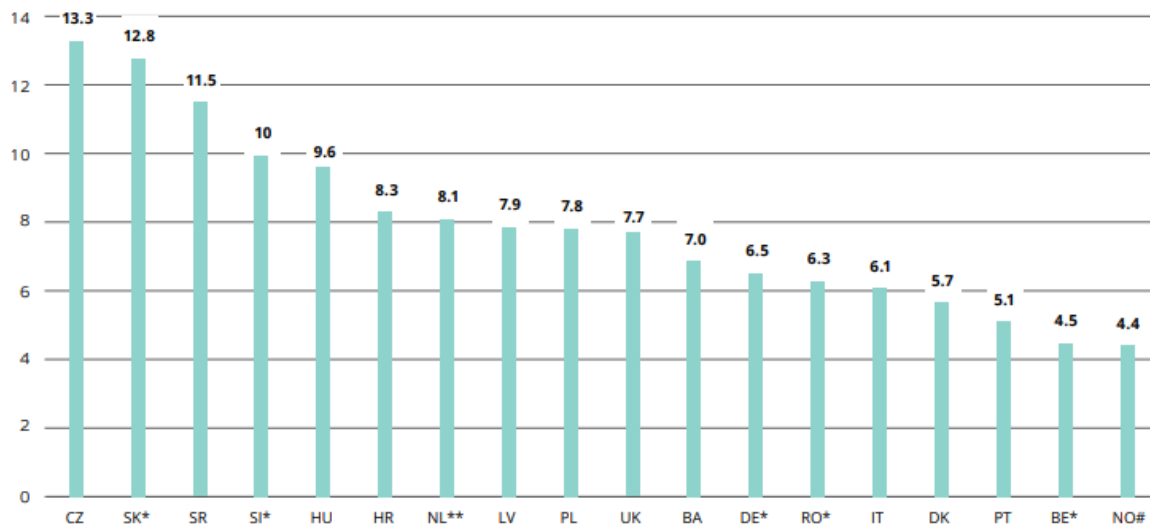
Report Deloittu z roku 2022 zjistil (Deloitte 2022), že Česká republika se v žebříčku dostupnosti vlastního bydlení dostala po jednom roce absence, kdy byla krátkodobě sesazena Ruskem, zpátky na první místo jakožto země s nejméně dostupným bydlením na kontinentu. Dle jejich dat by průměrnému Čechovi trvalo 13,3 let, než by si koupil byt o 70 m², a to jen v případě, že by na tento byt investoval 100 % své čisté mzdy. Přitom takovému Dánovi by trvalo naspořit na obdobnou nemovitost jen necelých 5.7 let. Při srovnání individuálních měst z toho podle tohoto reportu Česká republika nevyhází o nic lépe. Praha se v rámci celé Evropy umístila s 15,3 lety na druhém místě pouze za Amsterdamem, jehož obyvatelé by si na

obdobnou nemovitost šetřili ze svých mezd v průměru 17,7 let. Tento růst cen nemovitostí, v jehož důsledku se snižuje dostupnost bydlení v Česku, byl jedním z hlavních hnacích motorů inflace v České republice.

Graf č. 6 Dostupnost vlastního bydlení v České republice dle jednotlivých zemí

Affordability of Own Housing

Multiple of annual gross salaries to purchase a 70 sqm dwelling

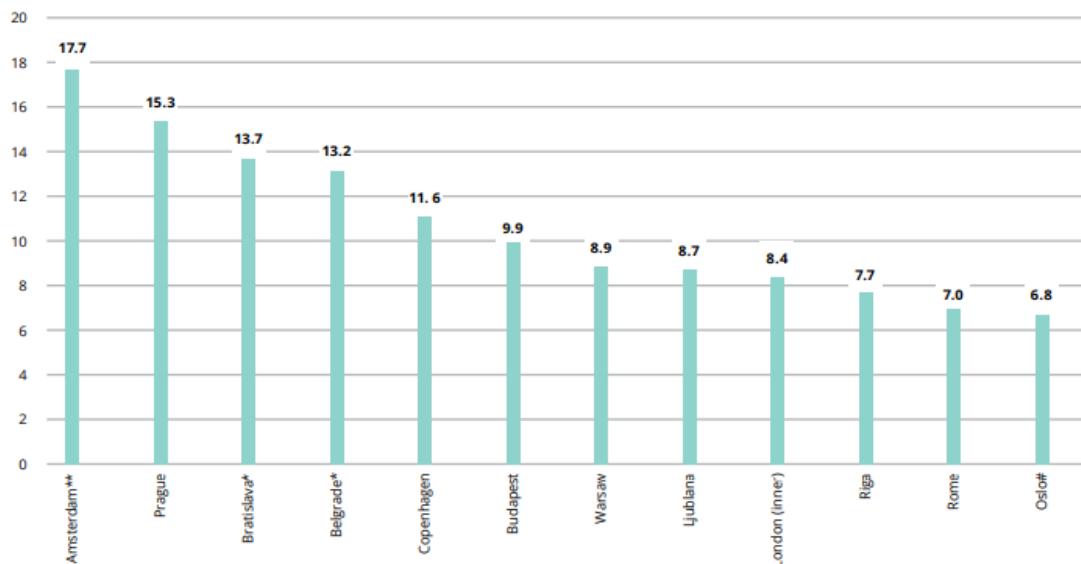

Zdroj: <https://www2.deloitte.com/cz/en/pages/real-estate/articles/property-index.html>

Graf č. 7 Dostupnost vlastního bydlení v České republice dle jednotlivých míst

Affordability of Own Housing

Gross annual salaries for a standardised new dwelling by city

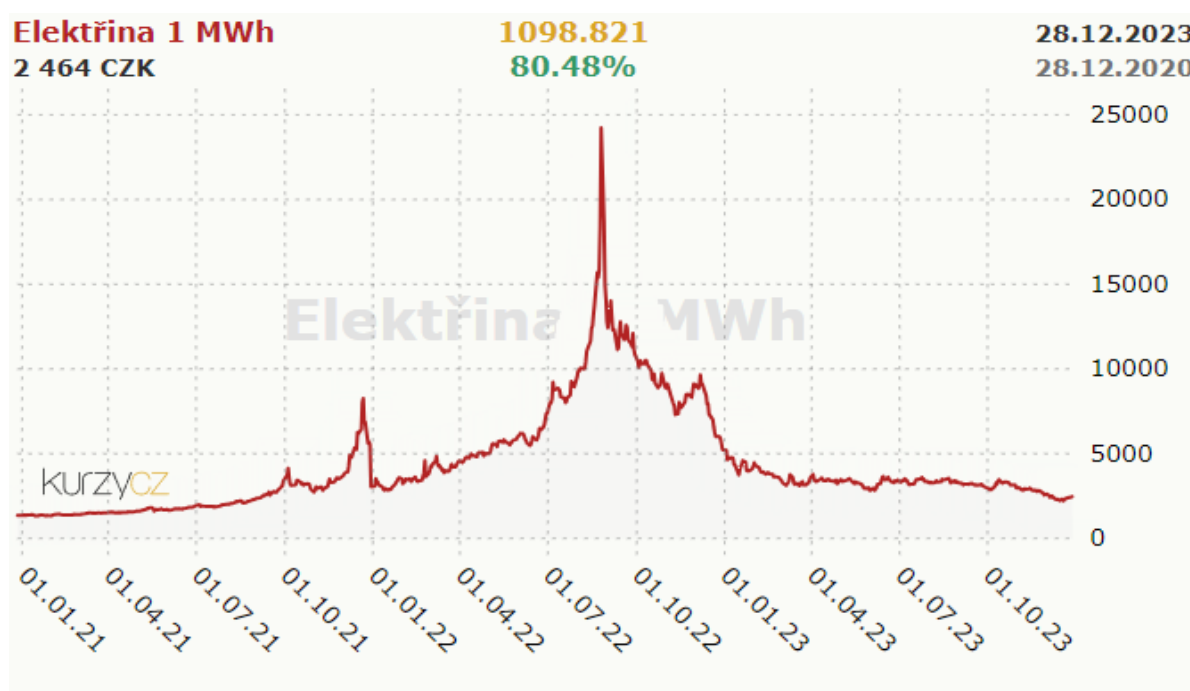

Zdroj: <https://www2.deloitte.com/cz/en/pages/real-estate/articles/property-index.html>

Dalším, neméně významným faktorem na růst inflace v Česku, byly ceny energií, které kulminovaly především v létě roku 2022. Obrázek níže nám zobrazuje vývoj cen elektřiny v posledních 3 letech. V tomto období dosáhla dne 26. 8. 2022 cena elektřiny hodnoty 24.240 Kč za Megawatt, přičemž přesně rok předtím, dne 26. 8. 2021 dosahovala tatáž cena hodnoty pouze 2.206 Kč za Megawatt, v jednu chvíli tak Česká republika pozorovala desetinásobný

nárůst ceny elektřiny, který ale naštěstí neměl dlouhého trvání a do konce roku se ceny elektřiny podle údajů ze serveru kurzy.cz (Kurzy.cz 2024) vrátily blízko k původním hodnotám.

Graf č. 8 Vývoj průměrné ceny elektřiny v České republice

Zdroj: <https://www.kurzy.cz/komodity/cena-elektřiny-graf-vyvoje-ceny/historie>

V současné době cenu elektřiny a zemního plynu stanovuje nařízení vlády č. 298/2022 Sb., které definuje tzv. mimořádnou tržní situaci a ve svém § 3 stanovuje až do 31. 12. 2023 maximální cenu za dodávku elektřiny ve výši 5 000 Kč/MWh a za dodávku plynu 2 500 Kč/MWh. Bez tohoto nařízení by byla hodnota průběžné inflace ještě vyšší, neboť by ceny elektřiny a zemního plynu během krizového období ještě významně narostly oproti skutečnému stavu.

Toto nařízení bylo součástí protiinflačních opatření vlády, které se bezpochyby potkalo s úspěchem, ale zároveň představovalo citelný náklad státního rozpočtu v době vážné ekonomické krize, v jejímž rámci se kvartál za kvartálem pohybujeme ve vysokém deficitu. Je také otázkou, zda se konec cenového stropu na elektřinu a zemní plyn neprojeví negativně na růstu cen těchto komodit, nicméně ke konci roku se již komodity prodávaly na energetických burzách za značně nižší cenu, takže by tato situace neměla představovat v roce 2024 problém.

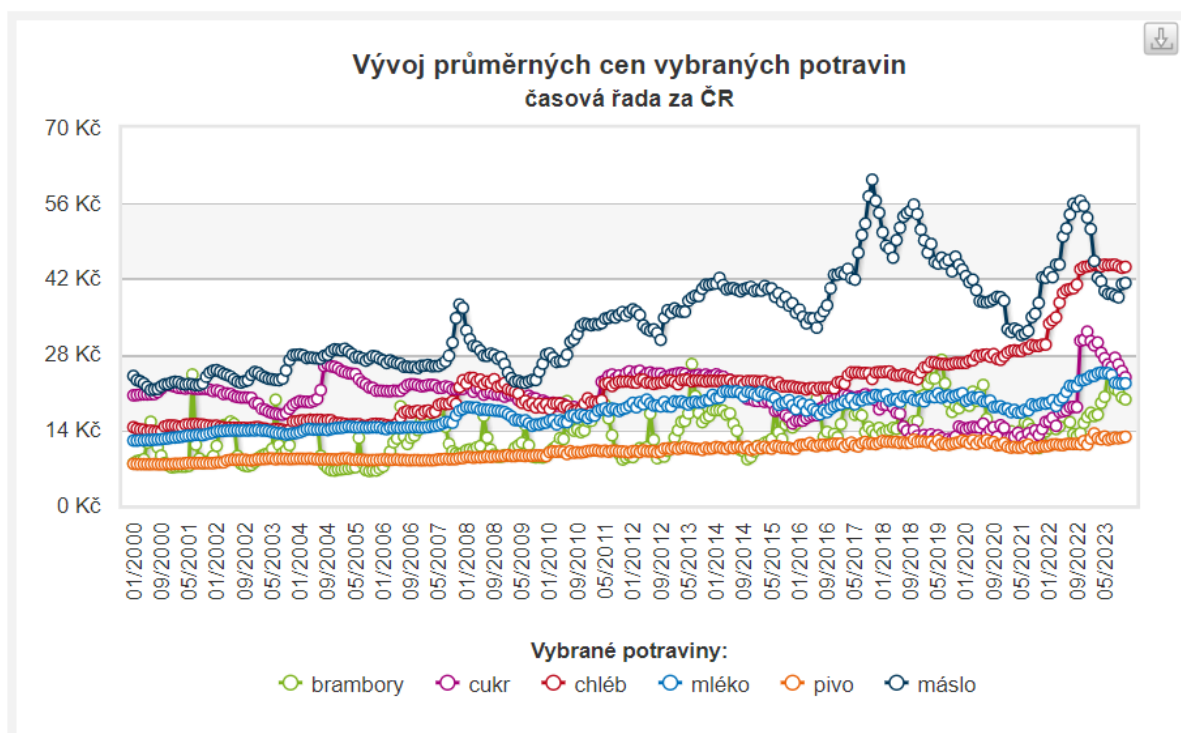
Jak již bylo uvedeno výše, inflační situace v České republice během posledních let byla výsledkem dlouhé řady meně a více významných faktorů, které tvoří jeden velký obrázek a společně přispěly k bezprecedentnímu růstu, proto je velmi obtížné určit, které vlivy byly nejdůležitější, nicméně i přesto by se autor v rámci této práce rád zaměřil na rostoucí ceny potravin, které taktéž rapidně eskalovaly v měsících následujících po vypuknutí válečného konfliktu na Ukrajině.

Jak uvádějí na webu ČNB autoři Brůha a kol. (Brůha a kol. 2023), v důsledku blokády Černého moře námořnictvem Ruské armády došlo ke značnému omezení možnosti exportu ukrajinských agrárních produktů, které jsou nezbytné pro země v severní Africe, jež představují významné dovozce kontinentálních potravin do Evropy. Tyto produkty jsou v krátkém období těžce nahraditelné a jejich nedostatek tak vedl k výpadkům v dodavatelských řetězcích, což se projevilo ve velmi vysokém zdražení umělých hnojiv. Podle autorů nelze také opomenout fakt, že Česko až do nedávné historie patřilo k zemím, které oplývaly spíše levnějšími

potravinami ve srovnání se svou ekonomickou výkonností a i v průběhu roku 2020 a 2021 rostly ceny potravin nižším tempem než bylo průměrem evropské sedmadvacítky a teprve v roce 2022 překonaly tento průměr a díky tomu, že se tento růst koncentroval do kratšího časového úseku, zdál se růst cen mnohem vyšší než ve skutečnosti byl. Česko se tak během krátkého období změnilo z relativně vyspělé a levné země na již ne tak levnou.

Fakt, že cena potravin v České republice má vzestupnou tendenci, ale jakékoliv větší cenové výkyvy se z dlouhodobého hlediska cyklicky vyrovnávají, nám dokazuje tento graf Českého statistického úřadu (ČZSO 2024), který nám znázorňuje růst vybraných základních potravin v období mezi lety 2000 až 2024. Z něj vyplývá, že ačkoliv některé z potravin, jako jsou například máslo nebo chléb, zažily v určitých obdobích rapidní růst, z dlouhodobého hlediska oscilují jejich ceny kolem stabilních hodnot, které rostou pomalým, ale jistým tempem.

Graf č. 9 Vývoj průměrných cen vybraných potravin

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-prumernych-cen-vybranych-potravin>

2.2 Příjem a jeho různé formy

V rozsahu této práce bude s pojmem příjmu pracováno v jeho třech formách. Se mzdou, jakožto odměnou za výkon závislé činnosti v rámci soukromého sektoru, s platem neboli odměnou za výkon závislé činnosti v rámci veřejného sektoru a důchodem, který je sociální dávkou, kterou jedinec pobírá po dosažení důchodového věku a odvedení dostatečného množství záloh na sociální pojištění, které je stanoveno zákony České republiky.

2.2.1 Definice příjmu

Jak John R. Brooks uvádí ve své vědecké práci *The Definitions of Income* (Brooks, 2018, 253-257), každý člověk je na první pohled schopen určit, co je to příjem, když ho vidí, nicméně definovat ho vyčerpávajícím a koherentním způsobem, je velmi obtížné, ne-li nemožné, neboť definice příjmu se mění v závislosti na tom, k jakému účelu slouží v daném kontextu.

Jednu z prvních definic příjmu rozpracoval německý právní akademik Georg von Schanz, na jehož práci navázali v 20. a 30. letech 20. století další dva ekonomové ze Spojených států amerických Robert M. Haig a Henry C. Simmons.

Dle jejich definice lze příjem vyjádřit vzorcem $I = C + \Delta W$, kde C je značkou pro celkovou spotřebu mezi 2 okamžiky v čase a ΔW označuje změnu v celkovém bohatství mezi 2 okamžiky v čase. (Bittker, 1967, s. 958). Neboli se dá říct, že příjem za specifické období je součet částek, které byly v tomto období vynaloženy na spotřebu a součet částek, o které se v tomto období změnila výše bohatství. K tomu mohlo dojít v důsledku nespotřebování peněz, které byly v daném období k dispozici anebo v případě růstu hodnoty majetku, např. vlivem růstu cen nemovitostí nebo držení cenných papírů. Tato definice, jak uvádí Kubátová a Mareš (2011, s. 478) bývá označována jakožto Schanz-Haig-Simonsův koncept, na území Spojených států amerických poté častěji jako Haig-Simonsův koncept.

Cambridgský výkladový slovník (Cambridge Dictionary 2024) definuje příjem ve své sekci obchodní angličtiny jakožto peníze, které získá osoba, společnost, vláda apod. během určitého časového úseku.

Tato definice je velmi obecná, nicméně vzhledem k značnému množství forem, ve kterých může příjem existovat, je také nezbytná. Pod tímto pojmem si můžeme představit nejen odměnu za výkon závislé činnosti ve formě platu a mzdy, ale také různé sociální dávky, jako je např. rodičovské příspěvky, příspěvky na bydlení, přídavky na děti, porodné, pohřebné, příspěvky na péči, různá studijní stipendia, ať už prospěchová, ubytovací nebo doktorská, dotace od státu a soukromých institucí.

Taktéž do této skupiny spadají jakékoliv zisky z kapitálového majetku a příjmy z nájmu nebo pachtu.

2.2.2 Plat versus mzda

Ačkoliv pojmy mzda i plat označujeme v zásadě tu stejnou věc neboli příjem za určitou vykonanou práci, zákonodárce se vydal cestou dvojího označení, ve kterém si jako hraniční kritérium vybral veřejnoprávní, případně soukromoprávní příslušnost zaměstnavatele.

§ 109, odst. 1 zákoníku práce nám normuje, že za vykonanou práci přísluší zaměstnanci mzda, plat nebo odměna z dohody za podmínek stanovených zákoníkem práce, nestanoví-li zákoník práce jinak. Toto ustanovení nám stanovuje obecné právo zaměstnanců na adekvátní finanční odměnu za vykonanou práci.

§ 109, odst. 2 zákoníku práce dále stanovuje, že mzda je peněžitým plněním nebo plněním peněžité hodnoty (naturální mzda), jež je zaměstnanci poskytována zaměstnavatelem výměnou za vykonanou práci, nestanovuje-li zákoník práce jinak. V tomto ustanovení je definována mzda poskytována zaměstnavatelem v soukromém sektoru, kde ani jedna ze stran smluvního pracovněprávního vztahu neoplývá postavením státního či veřejného orgánu.

§ 109, odst. 3 zákoníku práce nám definuje plat jako peněžité plnění poskytované zaměstnanci zaměstnavatelem za vykonanou práci, pokud je zároveň zaměstnavatelem stát, územní samosprávný celek, státní fond, příspěvková organizace, jejíž náklady na platy a odměny za pracovní pohotovost jsou plně zabezpečovány z příspěvku na provoz poskytovaného z rozpočtu zřizovatele nebo z úhrad podle zvláštních právních předpisů, nebo školská právnická osoba zřízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí podle školského zákona. Tato norma nám podává definici odměny za práci vykonávanou pro zaměstnavatele, který je nositelem veřejného prvku a oplývá určitou mírou

veřejné moci. Taktéž podává vyčerpávající taxativní seznam zaměstnavatelů, kteří budou svým zaměstnancům vyplácet mzdu místo platu.

§ 109, odst. 3 zákoníku práce slouží jako zákonné ustanovení, skrz které jsou definované skupiny zaměstnanců odměňovány na základě speciálních zákonů. Jako příklad si tak můžeme uvést například státní zaměstnance, kteří jsou odměňováni platem na základě zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, vojáci na základě zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání nebo příslušníky bezpečnostních sborů na základě zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Na místech, kde zákon stanovuje určitá pravidla týkající se odměny za vykonanou práci nebo příjmu, je tím obvykle myšlena jak mzda, tak plat. Nicméně pokud zákon výslovně používá pojem plat nebo mzda, obvykle se toto ustanovení vztahuje pouze na specifickou skupinu lidí, jež pobírá daný druh příjmu. Jako příklad si můžeme uvést například § 112 zákoníku práce, který definuje zaručenou mzdu a ve svém obsahu výslovně rozlišuje mezi zaměstnanci pobírajícími platy a zaměstnanci pobírajícími mzdu, když jim stanovuje odlišná pravidla.

Plat a mzda se mimo sektoru, v jehož rámci zaměstnanci příjem pobírají, taktéž liší v způsobu, jakým je jejich výše stanovena.

Výše mzdy u zaměstnanců pracujících ve soukromém sektoru závisí na svobodné dohodě obou stran pracovní smlouvy. Tato mzda zahrnuje všechny složky odměny, na kterou má zaměstnanec právo za vykonanou práci. Těmi je myšlena, podle serveru mesec.cz (Mesec.cz 2024), jak základní neboli pevná složka mzdy, tak její variabilní neboli pohyblivá složka. Při sjednávání mzdy v pracovním poměru mají obě strany absolutní smluvní autonomii, která je limitována pouze nařízením vlády č. 567/2006 Sb. o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, jež ve svém § 2 stanovuje základní sazbu minimální mzdy pro stanovenou pracovní dobu o rozsahu 40 hodin za týden. Tato minimální mzda činí v roce 2024 částku 18 900 Kč měsíčně. Stejně nařízení poté ve svém § 3 stanovuje nejnižší úroveň zaručené mzdy. Toto ustanovení obsahuje tabulku, která uvádí nejnižší úroveň základní mzdy pro každou z osmi skupin prací, které jsou odstupňovány dle složitosti, odpovědnosti a namáhavosti vykonávané práce v samostatném nařízení vlády č. 469/2002 Sb., kterým se stanoví katalog prací a kvalifikační předpoklady a kterým se mění nařízení vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Naproti tomu plat je zaměstnanci poskytován zaměstnavatelem z veřejných zdrojů. Jeho výše podle serveru mesec.cz (Mesec.cz 2024) nezávisí na dohodě smluvních stran, ale je pevně stanovena platovými tabulkami, které jsou stanoveny individuálně pro jednotlivá odvětví.

Celkem je platových tabulek pět, první upravuje základní plat pro většinu státních zaměstnanců, druhá stanovuje odměny v sociálních službách, třetí ve zdravotnickém sektoru platy zdravotním sestram a zdravotníkům, čtvrtá určuje výši odměny lékařů a zubařů a pátá obsahuje odměnu za práci učitelů a pedagogů. Tyto platové tabulky obsahují až šestnáct platových tříd, které jsou určeny dle komplexity, náročnosti a zodpovědnosti vykonávané práce a sedm platových stupňů, které zhodnocují pracovní zkušenosti individuálních zaměstnanců a rostou s odpracovanými lety, počínaje na konci prvního roku a konče na závěru roku dvaatřicátého.

2.2.3 Reálná mzda a její význam

V ekonomii rozlišujeme mzdy a platy na dva typy, nominální a reálné. První neboli nominální mzda nám vyjadřuje v absolutních číslech částku, která zaměstnanci přijde v den výplatního termínu na bankovní účet.

Naproti tomu reálná mzda je vyjádřena částkou, která již do své hodnoty promítá aktuální inflaci. Vypočítá se odečtením míry inflace od hodnoty změny nominálního příjmu. Podává nám tak přehled o tom, zda si spotřebitel může v tomto časovém období za svůj příjem koupit více či méně srovnatelných výrobků jako v období minulém. Jak uvádí web The Street (The Street 2024), pokud je za daný časový úsek míra inflace vyšší než míra růstu nominálního příjmu, dojde k poklesu reálné mzdy a spotřebitel si tak bude moci koupit méně statků a služeb než v období předchozím. Naproti tomu, pokud je růst nominálního příjmu vyšší než růst inflace, dojde ke zvýšení reálné mzdy, spotřebitel bude bohatnout a v tomto období si bude moci za svou odměnu nakoupit více statků a služeb než v tom předchozím.

Jak tvrdí autoři Frank a Bernanke (2003, s. 473), celá řada ekonomických modelů a statistik je založena na porovnávání mezd a platů mezi jednotlivými časovými obdobími, a proto je třeba vyloučit vliv inflace, který by jinak zkresloval výsledky.

Ačkoliv by se mohlo na první pohled zdát, že mezi nominálními a reálnými mzdami bude existovat vztah pozitivní korelace neboli že s rostoucími mzdami si budou moci lidé pořídit více statků, data z amerického institutu hospodářské politiky, představená autory Domashem a Summersem (Domash a Summers 2022) za období mezi lety 1965 až 2019 ukazují přesný opak. Tento výzkum úřadu statistiky práce zjistil, že ačkoliv určitá pozitivní korelace mezi těmito dvěma veličinami existuje, je pozitivní pouze zhruba do nárůstu mzdy o zhruba pět procent a poté začne velmi rychle klesat do negativních čísel.

Tento jev se dá podle výše zmíněných autorů vysvětlit tím, že mírnější nárůst mezd v období stabilní inflace je způsoben nárůstem produktivity, která ospravedlňuje vyšší mzdy. Pokud ale růst mezd přesáhne určitý bod, je to obvykle způsobeno negativními nabídkovými šoky nebo růstem agregátní poptávky, které jsou obvykle spojeny s poklesy reálných mezd.

Autoři ve svém textu uvádí trefné vyjádření vlivu nárůstu nominálních mezd na mzdy reálné, když citují Arthura Okuna: Pokud si jeden fotbalový fanoušek během zápasu stoupne, uvidí fotbalovou hru lépe, pokud si ale stoupnou všichni, nikdo hru neuvidí lépe a všichni jsou na tom najednou hůř.

Jinými slovy, pokud všem pracovníkům poroste nominální mzda, donutí tento nárůst příjmů napříč obyvatelstvem obchodní společnosti zvýšit ceny svých nabízených statků a služeb, díky čemuž reálná mzda klesne a obyvatelé budou chudší než před růstem nominálních mezd.

2.2.4 Interní a externí faktory ovlivňující příjem

Celkovou výši mzdy nebo platu ovlivňuje celá řada rozmanitých faktorů, které se menší či větší mírou podílejí na její konečné hodnotě. V zásadě se tyto faktory dají rozdělit na dvě skupiny, a to faktory interní, které vychází z jedinečných osobních charakteristik a rozhodnutí jednotlivce, a faktory externí, které vychází z vnějšího prostředí, jež nemohou jednotlivci nijak ovlivnit či změnit.

Mezi nejvýznamnější interní faktory bezesporu patří vzdělání, jedinečné dovednosti, pracovní a životní zkušenosti a vykonávané pracovní pozice. Tyto skutečnosti mají největší vliv na výši odměny za vykonávanou práci, nicméně existuje celá řada dalších vnitřních charakteristik vedoucích ke zvýšenému příjmu, a to například duševní a fyzické zdraví, pracovní etika a morálka, charisma osobnosti, schopnost vyjednávat, flexibilita, finanční gramotnost a schopnost efektivně plánovat a dosahovat vytyčené cíle.

K faktorům, které nemohou jednotlivci ovlivnit, ale jež mají zásadní vliv na výši příjmů, tedy faktorům externím, patří především celková ekonomická situace v zemi, výše inflace, pracovní

trh s vysokou poptávkou po zaměstnancích, hospodářská a daňová politika, politická stabilita, technologický pokrok a globální události.

2.2.5 Použitá metodika

V rámci této kapitoly bude popsána metodika použitá pro sběr dat týkajících se platů a mezd učitelů, asistentů pedagoga a vychovatelů v České republice.

Pro sběr výše uvedených dat byly jako primární zdroje informací použity publikace Českého statistického úřadu s názvem „Mzdy učitelů v regionálním školství 2012–2022“, které jsou již 10 let každoročně publikovány Českým statistickým úřadem, aby mapovaly vývoj platů v platové sféře a mezd ve mzdové sféře českého školství. V rámci této publikace jsou mapovány výdělky učitelů na základě rozličných dělicích kritérií, jako je jejich pohlaví, věk, kraj působení, délka posledního zaměstnání, nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání nebo stupeň školské soustavy. Nejsou přitom opomenuty ani ostatní pedagogické profese jako asistenti pedagogů, vychovatelé, řídicí pracovníci i nepedagogičtí pracovníci působící ve školství, jako jsou školníci, uklízečky nebo kuchařky. Tato publikace čerpá svá data o výdělcích ve mzdové i platové sféře z Informačního systému o průměrném výděлку (ISPV).

Jako podpůrný zdroj informací a dat byl použit již zmíněný Informační systém o průměrném výděлку, který v sobě slučuje data a informace o mzdové sféře pocházející z čtvrtletního šetření o průměrném výděлку prováděného Ministerstvem práce a sociálních věcí a data a informace o platové sféře pocházející z administrativního zdroje Informačního systému o platu a služebním příjmu vedeného Ministerstvem financí.

Po dokončení sběru dat byla tato data analyzována za použití metod deskriptivní statistiky a grafické analýzy, aby v závěru mohl být formulován vztah mezi inflací a růstem mezd a platů pedagogických pracovníků v České republice. Data byla následně vizualizována pomocí vytvořených spojnicových grafů, které byly použity, aby usnadnily pochopení základních vývojových trendů jednotlivých veličin. Při analýze dat bylo taktéž pracováno s jejich mírami centrální tendence, jako jsou jejich průměry a mediány, aby bylo možno očistit výsledky šetření o statistické odchylky a výsledky tak podávaly přesnější obrázek o vývoji platů a mezd pedagogických pracovníků.

Na sběr a analýzu dat bylo následně navázáno interpretací neboli výkladem sesbíraných dat a informací. V jejím rámci byla identifikována určitá korelace mezi inflací a růstem platů a mezd pedagogických pracovníků, nicméně vztah mezi těmito dvěma veličinami není lineární a celá řada dalších faktorů ovlivňuje tuto dynamiku, především pak aktuální politická situace v zemi, aktuální umístění v rámci volebního cyklu a priorita, kterou klade daná vládní garnitura na resort školství a jeho financování.

Při interpretaci dat je třeba brát v potaz některé omezení studie, jako jsou omezené zdroje dat, neboť detailní data o jednotlivých typech pedagogických profesí začal sbírat Český statistický úřad a Informační systém o průměrném výděлку teprve nedávno, tudíž u některých profesí mohou v některých vzdálenějších ročnicích chybět specifické datové veličiny. Studie již z povahy zkoumané otázky pracuje pouze s daty a statistikami pocházejícími z území České republiky týkajícími se českých pedagogických pracovníků.

Vzhledem k časovému úseku, za který byla data shromažďována existuje možnost, že data a statistiky z období let 2020 až 2022 mohou být do určité míry zkreslené, neboť v tomto období na území České republiky a potažmo celého světa, probíhala pandemie infekčního onemocnění COVID-19. V tomto tříletém období docházelo na převážně většině škol po celém světě k přechodu na dálkovou online výuku, která pedagogům přinášela celou řadu nových výzev, když se museli naučit pracovat s novými technologiemi pro dálkovou výuku, ale i postupy

pro práci s dětmi v prostředí vzdáleného přístupu, jež sebou díky své povaze přináší určitá specifika, jako je vyšší míra nesoustředění žáků na výuku pramenící ze snadno přístupných zdrojů rozptýlení v důsledku přítomnosti žáka ve svém domácím pokoji. Tyto nové požadavky na pedagogy byly na mnohých školách spojeny s dodatečnými odměnami ke standardní mzdě nebo platů, ale po konci pandemie byly obvykle zase zaměstnavateli odejmuty, takže mohly vést ke krátkodobému zkrácení výsledků, kdy byly mzdy a platy za období pandemie o něco vyšší, než by byly za normálních okolností.

3 Praktická část práce

Praktická část této práce bude zaměřena na příjmy pedagogických pracovníků, specificky na platy a mzdy učitelů ve veřejném a soukromém sektoru, asistentů pedagoga a vychovatelů. Předmětem komparace bude vliv inflace na vývoj nominálních a reálných mezd za vykonávanou pedagogickou činnost. Základními zdroji dat použitých pro výzkum budou Informační systém o průměrném výděлку, který zveřejňuje informace o průměrných výdělcích dle odvětví v České republice každého čtvrt roku a každoročně vydávané publikace Českého statistického úřadu týkající se průměrných mezd v regionálním školství mezi lety 2012 a 2022.

V první sekci této části bude rozebrán dosavadní vývoj nominálních a reálných mezd ve veřejném a soukromém sektoru školství, aby na něj poté v další části navázala analýza důsledků, které tento růst cenové hladiny představuje pro pedagogy. V poslední sekci praktické části bude čtenář seznámen se závěry této práce, včetně doporučení do budoucna.

3.1 Vývoj mezd a platů učitelů v České republice

V následující kapitole se autor bude snažit identifikovat klíčové trendy vývoje mezd učitelů v časovém období mezi lety 2012 až 2022. Tento časový úsek byl pro zkoumání vybrán z důvodu dostupnosti aktuálních dat, statistik a grafů, neboť Informační systém o průměrném výděлку provozovaný Českým statistickým úřadem v době psaní této práce ještě nezveřejnil data za druhou polovinu roku 2023 a zároveň první podrobnější informace o výdělcích pedagogických pracovníků počínají až v roce 2012. Je třeba poznamenat, že největší množství dostupných dat pochází z období 2015 a dál, neboť tento časový úsek byl předmětem velké studie Českého statistického úřadu, která zkoumala vývoj mezd v regionálním školství a zároveň Informační systém o průměrném výděлку od tohoto roku nabízí interaktivní statistické modely.

První podkapitola bude pojednávat o výdělcích pedagogů ve veřejném sektoru, tedy o výši platů ve veřejném školství v závislosti na různých kritériích jako je pohlaví, věk nebo nejvyšší stupeň dosaženého vzdělání a druhá podkapitola bude věnována vývoji učitelských mezd v soukromém školství.

3.1.1 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů v České republice

Zhruba 88 % všech právních subjektů, které v roce 2022 vykázaly jakékoliv údaje, vykonávají činnost škol zařazených do rejstříku škol a školských zařízení. Dá se tedy říct, že převážná většina škol, a tedy i pedagogů v České republice je odměňováno podle platových tabulek. Pedagogická kvalifikace požadovaná pro výkon pedagogické činnosti je stanovena zákonem č. 563/2004 Sb., zákon o pedagogických pracovnících.

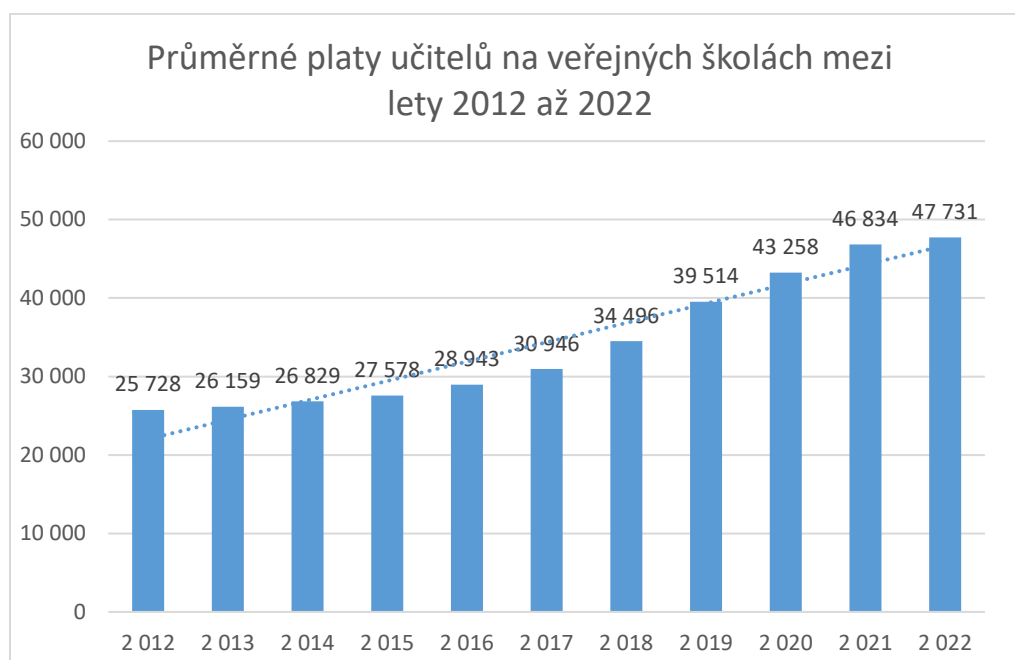
Na základě nařízení vlády č. 222/2010 Sb., nařízení vlády o katalogu prací ve veřejných službách a správě, jsou učitelé v mateřských školách zařazováni do 8. až 10. platové třídy, nejčastěji poté do 9. platové třídy, zatímco učitelé na základních a středních školách bývají obvykle zařazováni do 11. až 13. platové třídy, s nejčastějším zařazením do 12. platové třídy, což ostatně i zmiňují statistici z Českého statistického úřadu v publikaci Mzdy učitelů v regionálním školství 2012–2022 (Mana 2023).

Český statistický úřad zveřejnil dne 31. 7. 2023 svou aktualizovanou publikaci s názvem Mzdy učitelů v regionálním školství 2012–2022. Dle anotace bylo cílem práce podrobně popsat strukturu mezd zaměstnanců, kteří pracují jako učitelé v mateřských, základních a středních školách a nalézt odlišnosti ve mzdových úrovních různých skupin těchto zaměstnanců

na základě rozlišovacích faktorů, jako jsou věk, pohlaví, délka zaměstnání či nejvyšší dosažené vzdělání.

Dle údajů Ministerstva pro školství, mládež a tělovýchovu působilo v České republice k září 2022 celkem 153,8 tisíce učitelů v plném pracovním úvazku. Z čehož 22,5 %, neboli 34,6 tisíce učitelů pracovalo v mateřských školách, 47,9 %, neboli 74,3 tisíce učitelů působilo na základních školách a 27,6 % představujících 42,5 tisíce učitelů se věnovalo práci na středních školách. Zhruba tisíc učitelů tvořících necelé jedno procento pracovalo na konzervatořích a podobný počet na vyšších odborných školách. Celkově učitelé tvořili zhruba podle výše uvedené publikace ČSÚ (Mana 2023) tři procenta veškeré pracovní síly v České republice.

Graf č. 10 Průměrné platy učitelů na veřejných školách mezi lety 2012 až 2022

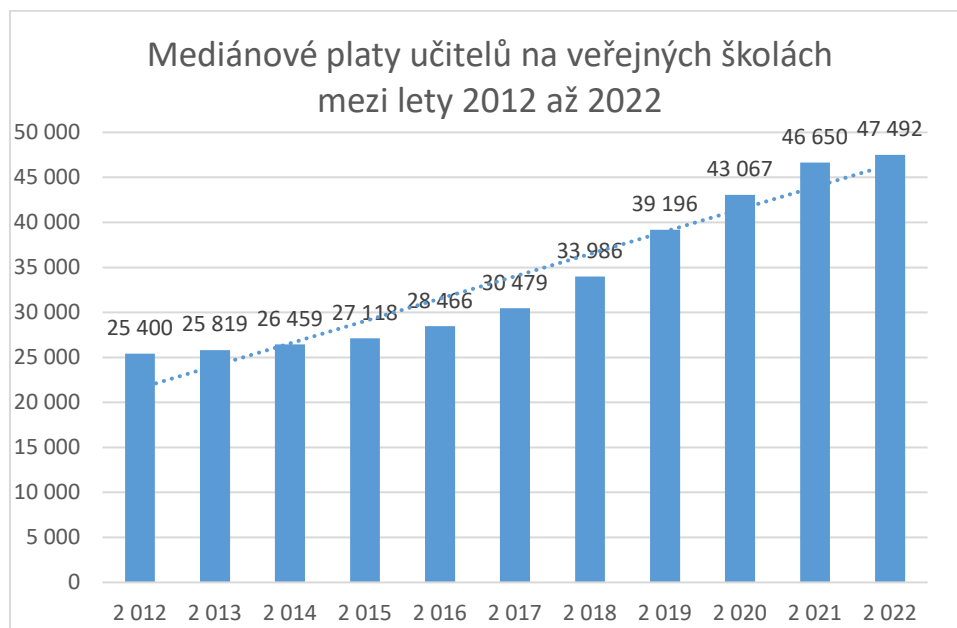

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Z výše uvedeného sloupcového grafu, který znázorňuje částky průměrných učitelských platů mezi lety 2012 až 2022, vyplývá, že ačkoliv platy rostly každým rokem, tempo jejich nárůstů bylo, především pak v letech 2012 až 2016 velmi pozvolné. V těchto letech rostly výdělky každým rokem o několik stovek korun, což je oproti následujícím letům, kdy platy rostly relativně svižným tempem, velký rozdíl. Za toto pomalejší čtyřleté období narostly průměrné platy z 25 728 Kč na 28 943 Kč, tedy nárůst o 12,49 %. Pro srovnání k největšímu meziročnímu nárůstu došlo mezi roky 2017 a 2018, kdy se platy zvýšily z 34 496 Kč na 39 514 Kč, tedy 14,54 % nárůst, tzn. za tento jeden rok platy porostly více než během již zmíněného čtyřletého období.

Graf č. 11 Mediánové platy učitelů na veřejných školách mezi lety 2012 až 2022

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Mediánový plat nebo mzda u většiny prací slouží jako mnohem přesnější ukazatel toho, jak se průměrnému příslušníkovi dané profese daří než průměrný plat či mzda, neboť očisťuje statistický soubor o nejodlehlejší body, které jsou obvykle představovány řídicími pracovníky a nejúspěšnějšími zaměstnanci celého odvětví, kteří pobírají za svou práci násobné odměny oproti běžným pracovníkům a zkreslují tak průměrné hodnoty směrem nahoru.

Je zajímavé vidět, že na rozdíl od většiny profesí se toto pravidlo neuplatňuje, neboť mediánový a průměrný plat učitelů se v jednotlivých letech lišil jenom v řádech stokorun. Zatím nejmenšího rozdílu mezi mediánem a průměrem platů bylo dosaženo v roce 2021, kdy tento rozdíl činil pouhých 184 Kč. Z tohoto údaje se dá tedy vyvodit, že školství a profese učitelů v zásadě nemá žádné řídicí pracovníky, kteří by pobírali mnohonásobně vyšší odměny, a naopak výdělků jsou rovnoměrně rozděleny mezi pracovníky v závislosti na odlišujících faktorech, kterými se budeme v této práci dále zabývat.

Na rozdíl od mezd v soukromé sféře, které lépe reflektují ekonomickou situaci země v daném období, platy ve veřejném sektoru a jejich vývoj jsou spíše politickou otázkou, neboť výše jejich růstu je do určité míry závislá na vládě s ministerstvem spravedlnosti v čele. Učitelé a státní zaměstnanci tvoří významnou část voličské základny v České republice a většina veřejnosti se dokáže napříč politickým spektrem shodnout na tom, že školství a potažmo i platy ve školství, by měly být prioritou. Z tohoto důvodu je jejich vývoj mnohdy závislý na složení vlády, obou komor parlamentu a současném politickém klimatu v těchto orgánech zákonodárné a výkonné moci, což může vést k situacím, jako je tato, kdy se země nachází v období ekonomického rozmachu, reálné mzdy rostou, lidé bohatnou, a přesto platy státních zaměstnanců, a tedy i učitelů, stagnují. Naopak platy mohou růst stabilním tempem, i přesto, že zbytek ekonomiky je v útlumu, produktivita stagnuje, reálné mzdy klesají a převážná část populace chudne.

Nyní, když bylo zmapováno, jak se vyvíjely průměrné a mediánové platy učitelů ve veřejném školství v České republice, je čas podívat se na jejich vývoj v závislosti na jednotlivých

segmentačních kritériích, jako jsou stupeň školy, na které učitel vyučuje, jeho věk, pohlaví, délka posledního zaměstnání a kraj, ve kterém je zaměstnán.

3.1.2 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle stupně školy

První faktor, který má vliv na výši průměrného platu učitele je stupeň školy, na kterém pedagog vyučuje. Česká vzdělávací soustava je v České republice organizována ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dle školského zákona a skládá se ze tří stupňů na které může žák navázat terciárním vzděláváním.

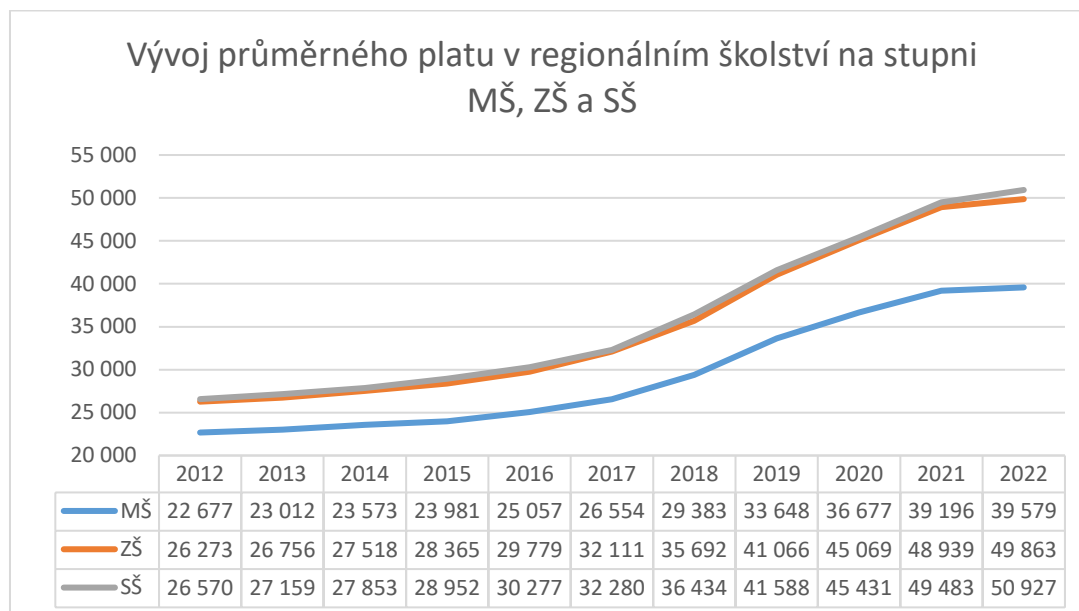
Prvním stupněm vzdělávací soustavy je předškolní vzdělávání, které je dětem poskytováno mateřskými školami obvykle ve věku od 3 do 6 let, nejdříve od 2 let. Pro děti, které do 31. 8. daného roku dovrší věku 5 let je docházka do mateřské školy povinná.

Na předškolní vzdělávání plynule ve věku 6 let navazuje druhý stupeň vzdělávací soustavy a tím je základní vzdělávání zajišťované základními školami ve věku od 6 do 15 let. Dle § 36 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona je školní docházka povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

Jak vyplývá z údajů dostupných na Portálu veřejné správy (Portál veřejné správy 2020), 9 let povinné školní docházky realizovaných v rámci základního vzdělávání je následováno čtyřmi roky středního vzdělávání poskytovaného středními školami nebo konzervatořemi. Tyto školy, jak vyplývá z výše uvedeného zdroje, obvykle navštěvují žáci ve věku 15 až 19 let a po úspěšném složení maturitní zkoušky nebo závěrečné zkoušky obdrží student maturitní vysvědčení nebo výuční list osvědčující úspěšné zakončení středoškolského studia.

Studenti, kteří se tak rozhodnou, mohou po složení maturity pokračovat dále a získat vysokoškolský bakalářský, magisterský, inženýrský, případně doktorský titul v rámci terciárního vzdělávání na univerzitách.

Graf č. 12 Vývoj průměrného platu v regionálním školství na stupni MŠ, ZŠ a SŠ

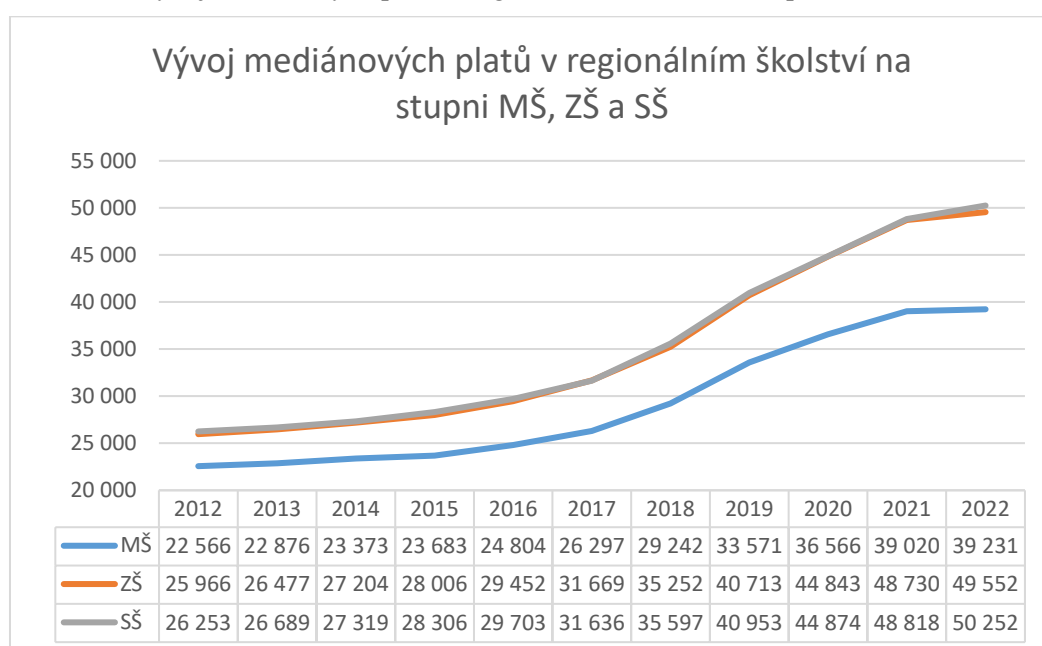
Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Z grafu znázorňujícího vývoj průměrných platů v regionálním školství, který zachycuje rozdíly mezi odměňováním pedagogů na stupni mateřských, základních a středních škol vyplývá, že platy učitelů na středních a základních školách jsou téměř stejné a v jednotlivých letech se od sebe vzdalují maximálně v řádu několika stokerun. Proto také jejich přímký na znázorněném grafu prakticky splývají v jeden celek.

Oproti tomu se dá u pedagogů působících v mateřských školách již pozorovat větší rozdíl, neboť jejich platy jsou v zásadě každý rok o 18–27% nižší než u jejich kolegů na základních a středních školách, a to i přesto, že se jejich odměňování řídí stejným předpisem (viz kapitola 3.1.1). Tento rozdíl je možno vysvětlit tím, že pravomoc a odpovědnosti učitelů jsou na tomto stupni nižšího rozsahu než u pedagogů na vyšších stupních školské soustavy. Tuto domněnku potvrzuje Metodický pokyn k odměňování pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců škol, který učitelům mateřských škol přiřazuje platové třídy od čísla 8 až do 11, zatímco u učitelů vyšších stupňů uvádí definice znalostí a činností učitelů v platových třídách 9 až 14.

Graf č. 13 Vývoj mediánových platů v regionálním školství na stupni MŠ, ZŠ a SŠ

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Opět se můžeme podívat na srovnání průměrných a mediánových platů, abychom určili, zda i u jednotlivých stupňů školské soustavy dochází ke stejnému fenoménu jako u celkových průměrných platů ve veřejném školství, a to že na rozdíl od soukromých profesí nedochází k velkému zkreslení dat v důsledku malé skupiny velmi dobře placených řídicích pracovníků, kteří táhnou průměr nahoru, ale zároveň nejsou reprezentativním vzorkem běžného zaměstnance v daném oboru.

Lze vidět, že i zde se tento trend opakuje, neboť i na těch nejlépe placených pozicích, tedy u pedagogů na středních školách se tento rozdíl mezi mediánem a průměrným platem pohybuje v stokerunových rozdílech. Je tedy zřejmé, že drtivá většina pedagogů ve veřejném školství je odměňována na základě tabulek a hlavní rozdíly mezi učitelskými platy budou ležet v nenárokové složce, kterou může každá škola vyplácet v jiné výši, v závislosti na rozhodnutí řídicího pracovníka školy.

3.1.3 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle pohlaví

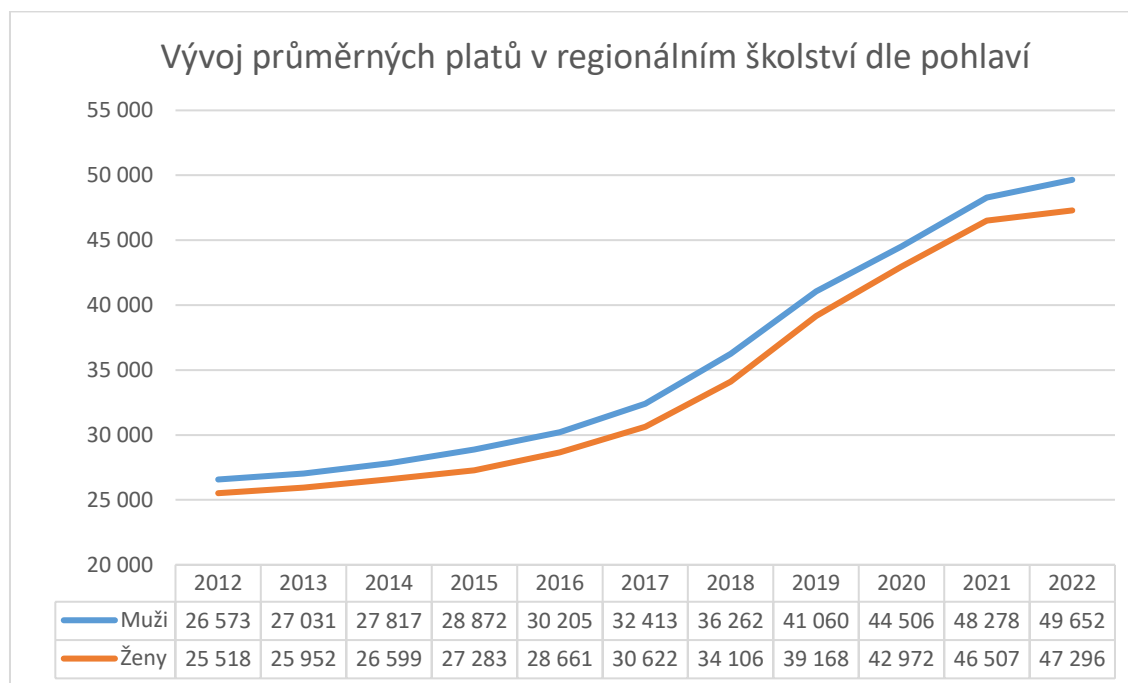
Rozdílné odměňování pracovníků na základě jejich pohlaví představuje již dlouhou dobu kontroverzní téma, které na sebe v posledních desetiletích začalo s každým rokem upoutávat více a více pozornosti. Tato rostoucí pozornost může být důsledkem stále vyššího důrazu na zajištění rovnoprávnosti a obdobných podmínek na pracovním trhu, který vyplynul ze snah společnosti, aby měla obě pohlaví obdobné pracovní příležitosti a výchozí pozice. I přes všechna tato úsilí ale i v roce 2023 nadále trvají rozdílné výše mezd a platů, které si muži a ženy vydělávají.

Ze zprávy Českého statistického úřadu o vývoji průměrné hrubé měsíční nominální mzdy ze dne 4. 9. 2023 (ČZSO 2023) vyplývá, že průměrná mzda za 2. čtvrtletí 2023 dosáhla průměrná mzda u mužů výše 39 847 Kč, zatímco u žen 33 862 Kč. Průměrně vydělávající žena si tak vydělala necelých 85 % toho, co její mužský kolega.

Zde se sluší podotknout, že tento rozdíl v odměňování není způsoben snahou zaměstnavatelů napřímo diskriminovat příslušníky jednoho pohlaví, ale kombinací rozmanitých faktorů, které se nedají zcela odstranit ani pomocí sebelepší právní úpravy. Podle článku z webu Evropského parlamentu (Evropský parlament 2020) za nejběžnější vysvětlení pro tento ekonomický jev považuje odborná veřejnost fakt, že ženy mnohem častěji pracují na částečné úvazky, menší množství hodin, ve vyšší míře zůstávají doma s dítětem na rodičovské dovolené, aby o něj mohli pečovat, a především mnohem častěji si vybírají odvětví s nízkými průměrnými odměnami za práci, jako jsou např. péče, vzdělávání nebo prodej.

Když se podíváme na obdobné srovnání v rámci školského sektoru, vychází z něj pedagožky značně lépe než ženy na celorepublikovém měřítku, neboť rozdíly v odměňování pracovníku mezi pohlavími patří k nejnižším ze všech odvětví v České republice.

Graf č. 14 Vývoj průměrných platů v regionálním školství dle pohlaví

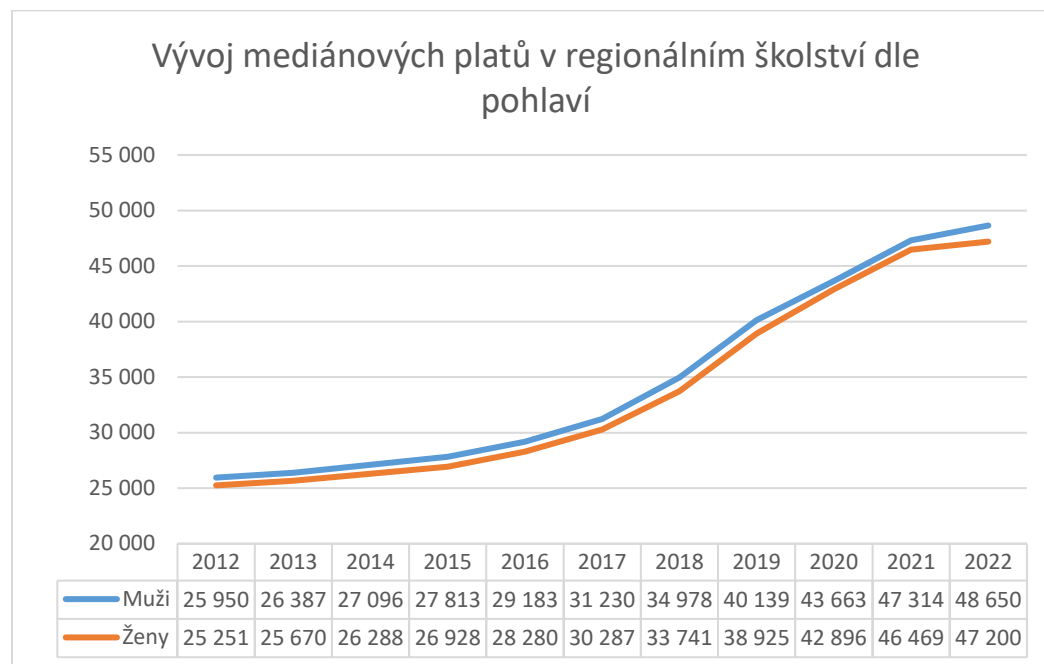

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Z grafu průměrného platu pedagogů v regionálním školství dle pohlaví vyplývá, že mužští pracovníci jsou placeni o něco lépe, ale tento rozdíl tvoří mnohem menší procentuální podíl jako u jiných odvětví, což bude opět důsledkem toho, že převážná část odměny učitele je tvořena fixním tabulkovým příjmem, který dokáže u zaměstnance ocenit pouze složitost a namáhavost jeho práce prostřednictvím zařazení do platového tarifu a míru praktických zkušeností reprezentovanou platovým stupněm, do kterého je zaměstnanec umístěn v závislosti na počtu již odpracovaných let.

Graf č. 15 Vývoj mediánových platů v regionálním školství dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Hodnoty průměrných platů jsou samozřejmě zkreslovány statistickými odchylkami v podobě vysoce nadprůměrně placených učitelů, kteří ale budou v sektoru školství poměrně vzácní a většinou jde spíše o ojedinělé případy pedagogů oplývající unikátní kvalifikací, jež jim umožňuje požadovat od svých zaměstnavatelů vyšší odměny v rámci nenárokové složky odměn, jako např. hodnotné IT certifikace pro výuku informačních technologií, pokročilá odborná terminologie v cizím jazyce potřebná pro výuku specializovaných jazykových kurzů nebo diplom International Baccalaureate umožňující jeho držitelé zkoušet studenty na cizojazyčných maturitách v rámci bilingvní výuky vyučované pouze na několika institucích v České republice. Tyto odchylky můžeme stejně jako v předchozí kapitole odstranit pomocí vytvoření grafu mediánových platů, který nám poskytne přesnější obrázek o tom, jak si na tom učitelé skutečně stojí.

Z grafu mediánových platů můžeme vidět, že rozdíl mezi pohlavími je ještě mnohem menší než v případě průměrných platů. Z toho můžeme usuzovat na to, že většina velmi nadprůměrně placených pedagogů, kteří tvořili naše statistické odchylky, byly muži. Dále se můžeme podívat na to, zda si ženy z dlouhodobého hlediska polepšují a zda se společnosti daří pomalu tento rozdíl mezi pohlavími smazat.

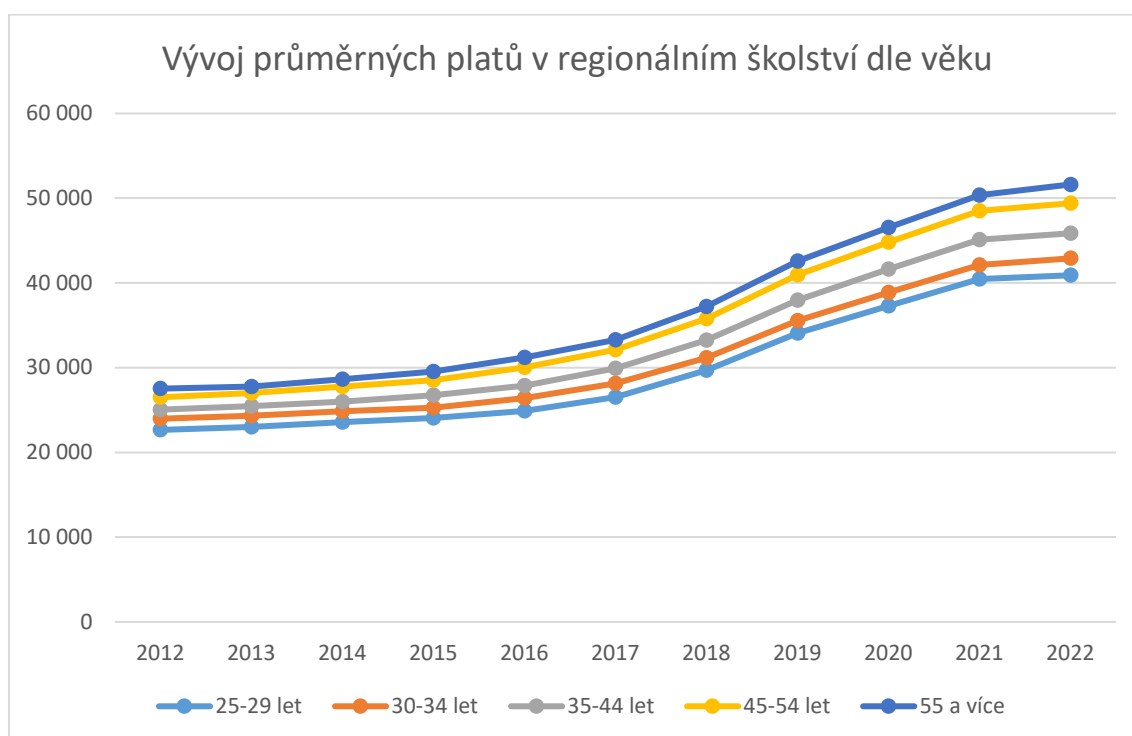
V roce 2012 pobíral mediánový učitel 25 950 Kč, zatímco mediánová učitelka 25 251 Kč, tedy učitelka brala 97,3 % výdělku mužského kolegy. O 10 let později, v roce 2022, bral ten stejný mediánový učitel 48 650 Kč, zatímco jeho mediánová kolegyně brala 47 200 Kč, tedy 97 %

jeho výdělku. Dá se tedy konstatovat, že v rozdílném odměňování dle pohlaví si školský sektor ani nepolepšil, ale ani se nezhoršil, 0,3% rozdíl se dá považovat za statisticky nevýznamnou odchylku.

3.1.4 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle věku

Dalším segmentačním kritériem, kterým se bude práce zabývat, je věk učitele. Ten má bezesporu zásadní vliv na výdělek pedagoga, neboť s rostoucím věkem jde obvykle ruku v ruce i počet odpracovaných let ve školství. Na základě počtu odučených let je poté učitel zařazen do příslušného platového stupně, jehož podmínky jsou stanoveny v příloze č. 5 k nařízení vlády č. 341/2017 Sb. o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě. Platových stupňů je celkem 7, počínaje na prvním stupni do 2 let započitatelné praxe a pokračující až k podmínce více jak 32 let započitatelné praxe vyžadovaných sedmým, posledním, stupněm. Zákon tak do určité míry odměňuje zaměstnance loajální svému oboru.

Graf č. 16 Vývoj průměrných platů v regionálním školství dle věku

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

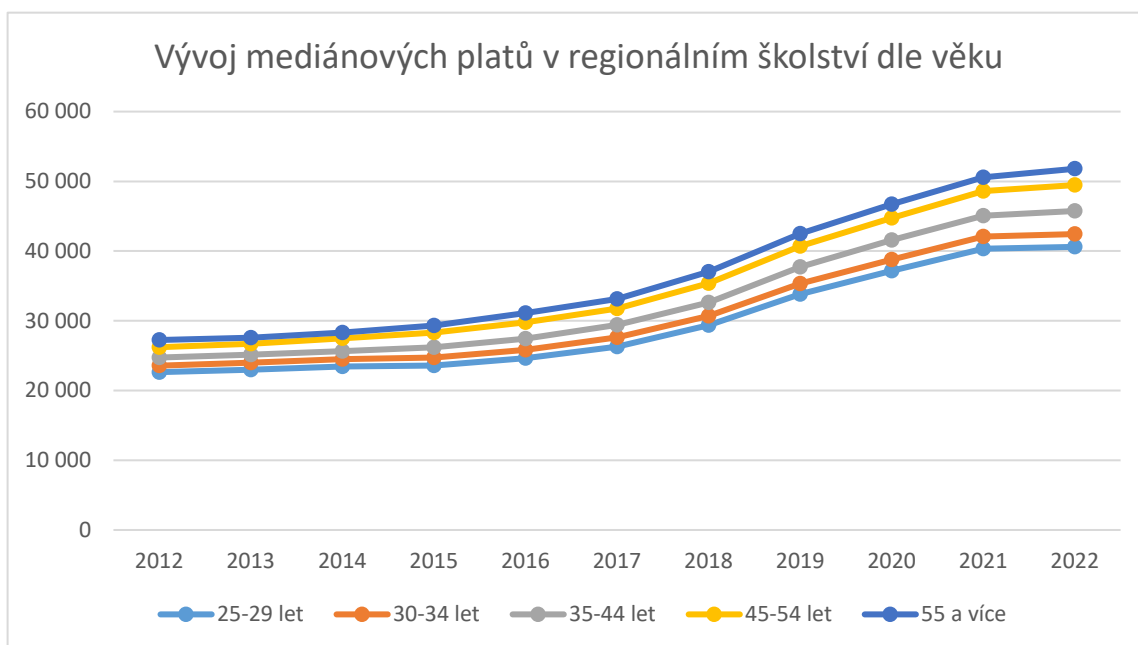
Graf vývoje průměrných platů v regionálním školství dle věku jasně potvrzuje autorův předpoklad, že s přibývajícím věkem bude průměrný výdělek učitele růst, nicméně ve srovnání s ostatními profesemi je tento rozdíl spíše menšího rozsahu, neboť tabulkové rozdíly mezi jednotlivými platovými stupni jsou v řádech stokorun. Učitel má taktéž jen velmi limitované možnosti kariérního posunu, kdy na pozici řídicího pracovníka školy se dostává už z logiky věci jen malé procento zájemců a zbytku je vzhledem k existenci platových tabulek odejmuta možnost svobodně vyjednávat o své mzdě. Proto se většina učitelů při práci taktéž věnuje doučování studentů, neboť možnost přívýdělku a zvýšené flexibility je lákadlem, které pedagogové ve své práci tradičně postrádají.

Největší platové rozdíly lze pozorovat mezi věkovými skupinami 35–44 let a 45–54 let, zatímco kolegové nad 55 let sice dostávají nejvíce, ale rozdíl oproti zbytku věkových kohort již není tak

zásadní, neboť do školství vstupuje velká část studentů již po vysoké škole, takže při standardním tabulkovém platu dosáhne osoba, která šla rovnou po vysoké učit, posledního platového stupně zhruba okolo 55.–57. roku života a pak se již jejich plat, s výjimkou mimořádných odměn, nenavýšuje.

Dále se můžeme opět podívat na mediánové platy učitelů v regionálním školství v závislosti na jejich věku. Zde se opět potvrzuje to, co jsme již mohli vypožorovat u předchozích segmentačních kritérií. Mediánové a průměrné platy jsou v této kategorii prakticky stejné, liší se pouze v řádech desetikorun, případně stokorun. U pedagoga ve věkové skupině 55 a více let můžeme pozorovat zajímavý fenomén, když v roce 2020 a 2021 představoval jejich mediánový plat vyšší hodnotu jak jejich průměrný plat. Platový průměr byl tak v tomto případě tažen dolů decilem zaměstnanců s nejnižšími příjmy, kteří pobírali značně méně než jejich vrstevníci, což je u průměrných platů obecně velký unikát, neboť obvykle průměr zkreslují vedoucí zaměstnanci pobírající mnohem vyšší platy, než je průměr.

Graf č. 17 Vývoj mediánových platů v regionálním školství dle věku

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Dle autorova názoru se tato odchylka dá vysvětlit velkým množstvím lidí, kteří vstupují do učitelské profese až na sklonku svého kariérního života, mnohdy po desítkách let úspěšného působení v korporátním prostředí, které daným zaměstnancům umožnilo naspořit dostatek peněz, aby mohli v blízkosti důchodového věku zpomalit a zkusit časově méně náročnou práci. Takovíto zaměstnanci samozřejmě nemají žádnou praxi započítatelnou do platových tabulek pro zařazení do příslušného stupně a mnohdy tak ve věku 55 a více začínají na 1. platovém stupni, což způsobuje obecné snižování průměrných platů v té nejvyšší věkové kategorii. Nižší věkové skupiny tento problém nemají, neboť zaměstnanci v těchto věkových pásmech obvykle stále vychovávají rodiny, splácí hypoteční úvěry, šetří na důchod a obecně mají vysoké nároky na měsíční příjem.

Povolání učitele je už tradičně profesí s vysokou mírou sebenaplnění a velkým přínosem pro společnost, která se ale potýká s nedostatečným platovým ohodnocením. Mnoho pedagogů si tak může dovolit vykonávat tuto profesi pouze s podporou rodičů nebo partnera, který

disponuje mnohem vyšším příjmem, aby mohl nahrazovat propad způsobený nedostatečným finančním výdělkem učitele, případně při velmi značném omezení životního stylu a plánovaných výdajů.

Práce učitele se navíc na rozdíl od velkého procenta běžných profesí dá vykonávat i v pozdním a důchodovém věku, neboť nemá vysoké nároky na fyzickou kondici učitele, který může tak danou profesi vykonávat i např. na vozíku při pobírání invalidního důchodu. Stejně tak díky tomu, že je pedagog v přímém kontaktu s mladými lidmi a velkou část své pracovní doby s nimi komunikuje, je tato kariéra obzvláště vhodná pro lidi, kteří by jinak v důsledku svého věku byli izolováni a neměli dostatečný kontakt s vrstevníky, či lidmi obecně. To vše jsou důvody, proč mnoho lidí vstupuje do pedagogické profese až v pozdní fázi své kariéry a mnohdy učí až do své smrti, a také vysvětlením výše uvedených odchylek v průměrných a mediánových platech.

3.1.5 Vývoj průměrných a mediánových platů učitelů dle kraje ČR

Posledním zkoumaným dělicím kritériem, kterým se bude práce zabývat, je kraj České republiky, ve kterém pedagog vyučuje. To může mít vliv na průměrný plat především v oblasti příplatků a odměn, které budou muset školy nabízet pedagogům ve větších městech, aby alespoň částečně kompenzovaly vyšší životní náklady v těchto oblastech oproti vesnicím a menším městům. Bez těchto navýšených osobních příplatků by se řídicí pracovníci školy nacházeli v náročné situaci, kdy by čelili odchodu zaměstnanců do oblastí s nižšími životními náklady při zachování stejné výše platu.

Graf č. 18: příloha č. 1

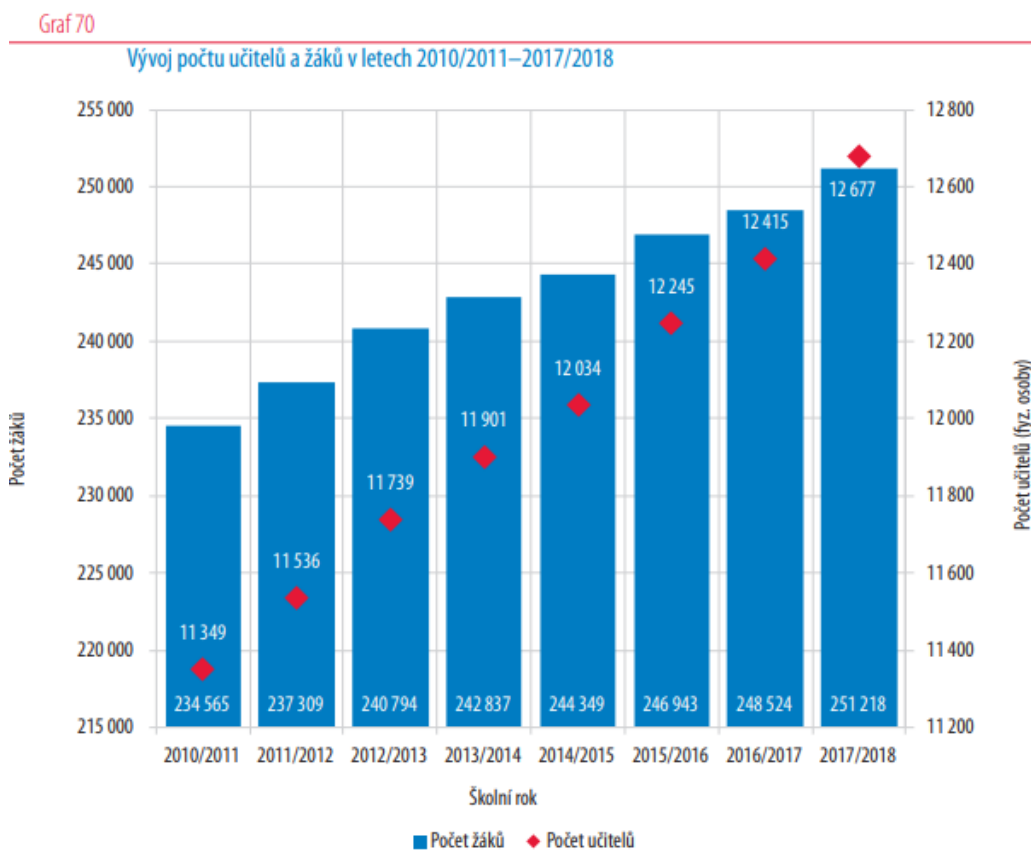
Z výsledku rozdělení průměrných platů dle jednotlivých krajů České republiky nevyplývá nic zásadně překvapujícího, stejně jako i u jiných dělicích kritérií, jsou díky platovým tabulkám rozdíly v odměňování pracovníků mezi jednotlivými kraji vcelku minimální, s výjimkou Prahy, která vzhledem ke své koncentraci prestižních mezinárodních škol a konzervatoří si jako jediná dokázala vytvořit menší náskok v platech, ale i tento malý náskok byl v posledních letech smazán, neboť platy v ostatních krajích rostly poslední tři roky rychleji než kdy v minulosti a postupně náskok Prahy dohnaly.

V roce 2015, kdy Český statistický úřad začal sbírat data o platech učitelů v regionálním školství, byl průměrný plat pedagogů v České republice 27 578 Kč. Nejnižší průměrný plat tehdy pobíraly pedagogové ve Zlínském kraji, kteří tou dobou brali 26 544 Kč, což činilo 96,2 % průměrného platu všech pedagogů, a naopak nejvyšší plat dle očekávání pobírali učitelé v hlavním městě Praze, kde si v průměru vydělali 29 096 Kč, což bylo v roce 2015 zhruba 105,5 %. Je zajímavé, že platy v Praze měly mezi lety 2015 až 2019 poměrně velký náskok oproti ostatním krajům, tento náskok byl ale téměř dohnán v roce 2020 a dále. Druhého nejlepšího výsledku dosahovali pedagogové v Ústeckém kraji, kteří tehdy pobírali v průměru 28 142 Kč. Tento výsledek je v přímém kontrastu s převážnou většinou ostatních odvětví a profesí, kde zaměstnanci v Ústeckém kraji typicky pobírají jedny z nejnižších mezd v České republice. Vyšší platy pedagogů mohou být důsledkem řady rozličných faktorů, jako je vyšší ochota nebo potřeba zaměstnanců pracovat přesčas, větší množství škol s velkým množstvím žáků, a tudíž i vyšší mírou financování nebo větší počet škol s bilingvní výukou.

V průběhu sledovaných let se učitelské mzdy vyvíjely poměrně stabilním tempem, nicméně se dá z grafu vyzorovat značná akcelerace počínaje rokem 2016, kdy si průměrný učitel vydělal 28 943 Kč, zatímco o 4 roky později v roce 2020 si ten stejný pedagog přišel na 46 834 Kč. V tomto období tak průměrné učitelské mzdy narostly o 17 891 Kč, což je průměrné roční zvýšení o 15,45 %.

Ke konci roku 2022, poslednímu bodu měření, se nacházely průměrné učitelské mzdy na částce 47 731 Kč, tedy celkový nárůst za měřené sedmileté období byl o 20 153 Kč neboli 73 %. Učitelská profese tak zažívala poměrně úspěšné období, což je také reflektováno v rostoucím počtu učitelů, který již mnoho let stabilně roste, viz graf níže převzatý z Výroční zprávy České školní inspekce (Česká školní inspekce 2019), ilustrující nárůst počtu učitelů mezi školními roky 2010/2011 a 2017/2018, kdy došlo ke zvýšení počtu pedagogů z 11 349 na 12 672.

Graf č. 19 Vývoj počtu učitelů a žáků

Zdroj:

https://www.csicr.cz/html/2018/Vyrocní_zprava_CSI_2017_2018/resources/_pdfs/_f620aafc9a1bc266dca56d870dfc244c_155.pdf

Graf č. 20: příloha č. 2

Při pohledu na graf rozdělení mediánových příjmů pedagogů v regionálním školství z něj lze vypočítat, že všechny hodnoty jsou si v jednotlivých letech velmi podobné, pouze s malými odchylkami v řádech stokorun, což je reflektováno v grafu, jehož spojnice znázorňující jednotlivé kraje jsou tak blízko od sebe, že se na mnoha místech překrývají.

V roce 2015 se pohybovaly mediánové mzdy mezi hodnotami 26 237 Kč, které pobíraly učitelé ve Zlínském kraji a 27 918 Kč, které pobíraly pedagogové v hlavním městě Praze. Rozdíl je tak malý, přesto ale existuje, což v praxi znamená, že běžný pražský učitel pobíral 106 % příjmu svého zlínského kolegy. Po započítání vyšších životních nákladů z toho ale bezpochyby vychází hůře pražský učitel.

Při pohledu na rok 2022 je vidět, že mnohé se nezměnilo a průměrný pražský učitel pobíral 48 713 Kč, zatímco průměrný učitel v pardubickém kraji, který měl nejnižší průměrné platy, pobíral 47 165 Kč. Učitelé v kraji s nejvyššími průměrnými platy tak vydělávali 103 % toho, co vydělávali učitelé v kraji s nejnižšími průměrnými platy. Tento výsledek tak potvrzuje, že

vzhledem ke způsobu odměňování je učitelská profese, co se týká odměňování, velmi rovnostářská.

V roce 2021 také došlo k neobvyklému jevu, kdy učitelé v karlovarském a libereckém kraji měli dokonce vyšší mediánové mzdy, jak učitelé v Praze.

Graf č. 21: příloha č. 3

Nyní krátký pohled na to, jak si pedagogové stojí ve srovnání se všemi zaměstnanci v České republice a následně na jejich porovnání pouze se zaměstnanci, kteří jsou držitelé magisterského nebo doktorského stupně vysokoškolského vzdělání.

Dle očekávání se dá pozorovat, že jediný kraj, jehož učitelé vydělávají méně než zaměstnanci v soukromé sféře, je hlavní město Praha, kde učitelé pobírali v roce 2015 80,6 % částky, kterou pobírali jejich kolegové v soukromé sféře, a i přes rapidní růst učitelských platů a mezd mezi lety 2015 a 2021 se nedokázali dostat výš jak na 94,3 % průměrné mzdy všech zaměstnanců, přičemž tuto částku pobírali pedagogové v roce 2021 a od té doby zase stabilně klesají.

Tato statistická odchylka se dá snadno vysvětlit vysokými průměrnými mzdami v hlavním městě Praze ve srovnání se zbytkem země v důsledku koncentrace všech velkých mezinárodních korporací, sídel nejvyšších státních celků, moderních startupů s vysokým potenciálem rozvoje, které všechny dokáží své zaměstnance zaplatit mnohem lépe než konkurence v menších městech, což uměle tlačí průměrné mzdy nahoru a učitelské platy vázané tabulkami a rozpočtovými kapitolami ministerstva školství se tak na území hlavního města stávají velmi nekonkurenceschopnými, což je hlavní příčinou, proč je tak velký nedostatek učitelů v Praze. Tuto domněnku si mimo jiné autor potvrdil vlastní empirickou zkušeností, když hledal práci učitele v Praze a zároveň i menších městech, a zatímco v menších městech stabilně dostával pouhá odmítnutí s výzvou, necht' si dodělá doplňkové pedagogické vzdělání pro získání příslušné aprobační, školy v Praze, i bez pracovních pohovorů rovnou nabízeli pracovní pozice, a ještě se předháněly, kdo dokáže nabídnout více benefitů, aby si začínajícího učitele udržely.

Ostatní kraje tyto problémy ani zdaleka takto nepocítují, neboť jejich průmysl i sektor služeb obvykle nejsou ani vzdáleně tak rozvinuté, jako u hlavního města, tudíž soukromí zaměstnavatelé nedokáží nabídnout kompetitivní finanční ohodnocení a pobírat tabulkový plat se najednou místo přítěže stává výhodou, neboť tabulkový základ bez odměn bude pobírat každý pedagog, nehledě na to, zda dělá v obrovské metropoli nebo malé vesničce s pár obyvateli.

A čísla toto tvrzení zcela potvrzují, neboť už v roce 2015 vydělávali učitelé ve všech krajích mimo hlavní město Prahu mezi 100 až 113,6 % průměrné mzdy a s přibývajícím lety se tento náskok jen zvětšoval, neboť v roce 2021, tedy zatím nejsilnějším ročníkem pro učitelské platy a mzdy, pedagogové vydělávali v průměru 115,8 až 132,9 % průměrné mzdy v České republice. V roce 2021 se tak v karlovarském kraji povedlo až o skoro 3 % překonat cílovou hranici 130 % průměrné mzdy, což je cíl, který si současná vláda vytyčila již v roce 2023 jakožto limit na který by se měly průměrné mzdy učitelů pravidelně valorizovat, aby se zamezilo jeho stabilnímu poklesu v důsledku inflace.

A nyní se můžeme podívat na to, jak si pedagogové stojí ve srovnání se svými vysokoškolsky vzdělanými kolegy. Není velkým tajemstvím, že absolventi pedagogické fakulty patří společně s několika dalšími, humanitními, obory k nejhůře placeným vysokoškolským pracovníkům, což je jasně vidět v následujícím grafu.

Graf č. 22: příloha č. 4

Při srovnání učitelských platů s ostatními vysokoškolsky vzdělanými pracovníky je z grafů jasně vidět, že situace se stabilně zlepšuje, avšak rozdíl je stále propastný, obzvláště v hlavním městě.

V roce 2015 vydělával průměrný učitel 62 % toho, co vydělal průměrný držitel magisterského nebo doktorského titulu. V tradičně ekonomicky chudších krajích, jako je zlínský, moravskoslezský nebo olomoucký, se učitelské platy blížily až k 70–73 %, zatímco středočeský a jihomoravský kraj, které se oba nachází v blízkosti dvou největších měst České republiky patřily ke krajům, kde byl rozdíl největší, neboť blízkost ekonomických center a tudíž i koncentrace nadnárodních společností s vyššími mzdami obecně, vede k vyšším mzdám v soukromé sféře, zatímco tabulkové platy ve veřejné sféře nejsou tímto faktorem dotčeny. V hlavním městě Praze, jehož průměrné mzdy jsou značně vyšší než ve zbytku republiky, je tento rozdíl ještě umocněn, neboť průměrný učitel si tam v roce 2015 přišel téměř jen na polovinu toho, co jeho vysokoškolsky vzdělání kolegové, specificky 54,6 %.

O 7 let později se situace mírně zlepšila. Stále můžeme pozorovat náskok ostatních vysokoškoláků, již není ale tak markantní, neboť platy učitelů rostly rychlejším tempem jak téměř jakákoliv jiná profese. V roce 2022 si tak učitelé přišli v průměru na 73,5 % výdělku svých vysokoškolsky vzdělaných kolegů. Můžeme tak pozorovat, že za pouhých 7 let pedagogové dohnaly skoro polovinu náskoku ostatních profesí. V ekonomicky méně výkonných krajích už začínají učitelské platy atakovat pomyslnou hranici 90 % a profese pedagoga se tak minimálně v krajích s vyšší nezaměstnaností, konkurenčním pracovním trhem a pro lidi bez vysoce žádané kvalifikace, stává velmi atraktivní kariérní cestou, která vzhledem k vysoké míře rovnováhy mezi prací a soukromým životem, vysokému stupni osobního naplnění a rozmanité pracovní náplni, představuje pro mnoho vystudovaných zaměstnanců zajímavou alternativu ke tradičním korporátním profesím, které obvykle v průměru nabízí lepší mzdové ohodnocení, ale také oplývají nehostinným pracovním prostředím, jež je svázáno celou řadou směrnic, pravidel a korporátních zvyků, což vede k celkové nespokojenosti zaměstnanců v daných společnostech.

Jak je uvedeno v materiálu pro učitele na serveru edu.cz (Edu.cz 2024) novela zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, která nabyta účinnosti od 1.9.2023 umožnila učit osobám bez pedagogické složky vzdělání na druhém stupni základních škol a na středních školách. Tato změna tak otevřela cestu do oboru i lidem, kteří v minulosti měli zájem učit, ale již neměli možnost vzhledem k časové náročnosti studia na pedagogické fakultě a zásadnímu nedostatku pedagogických oborů vyučovaných v kombinované formě výuky, aby si doplnily pedagogickou kvalifikaci.

Tato novelizace měla bezpochyby také vliv na růst učitelských platů, neboť se školám otevřela cesta k tomu najímat pro výuku pracovníky s vysokou kvalifikací, kteří do profese začaly vstupovat obvykle z důvodu vnímaného vysokého přínosu profese pro společnost, kteří ale mnohdy vydělávali značné finanční prostředky ve svých předchozích pracích a jejich vysoké požadavky a očekávání tak rozhodně vytvářely tlak na řídicí pracovníky škol, kteří se tak pokusili motivovat tyto skupiny pracovníků navýšením mezd, obvykle z prostředků přidělených na osobní ohodnocení učitelů, případně z prostředků, které školy vydělaly svou vlastní činností.

Graf č. 23: příloha č. 5

Když se podíváme na graf vývoje mediánových učitelských platů ve srovnání s mediánovými mzdami všech zaměstnanců v České republice, je to jediné srovnání, ze kterého vychází pedagogové vítězně.

Již v roce 2015 vydělávali mediánoví učitelé více jak mediánoví zaměstnanci ve všech krajích s výjimkou hlavního města, kde v důsledku vyšších mezd obecně, vydělávali pedagogové pouze 97 % průměrné mzdy. V Karlovarském kraji si dokonce učitelé přišly na mzdy o čtvrtinu vyšší než jejich mediánoví kolegové.

V průběhu dalších 7 let se tento náskok ještě zvyšoval, když v roce 2022 si v téže kraji vydělali mediánoví učitelé 148,2 % mediánového výdělku všech zaměstnanců v kraji. I v hlavním městě došlo k roku 2022 u učitelů posun na 110,8 % mediánových mezd všech zaměstnanců v České republice. Napříč republikou si pak mediánoví učitelé vydělávali v průměru 126,9 % hrubých mezd všech zaměstnanců. Je tak z těchto grafů vidět, že ve chvíli, kdy odstraníme ze srovnání významné statistické odchylky způsobené zaměstnanci s velmi vysokým finančním ohodnocením zkreslující průměrné hodnoty, platy a mzdy učitelů ve školství jsou poměrně konkurenceschopné, avšak musíme také přihlížet k tomu, že učitelská profese vyžaduje pro výkon profese ve většině případů, aby byl uchazeč absolventem magisterského pětiletého vysokoškolského studijního programu. K tomu, abychom viděli, jak zaostávají učitelé oproti jiným vysokoškolsky vzdělaným osobám po odstranění statistických odchylek, nám bude sloužit poslední graf této kapitoly znázorňující poměr mediánových hrubých učitelských mezd k hrubým mzdám všech zaměstnanců v České republice s magisterským nebo doktorským vzděláním dle kraje České republiky.

Graf č. 24: příloha č. 6

Pokud vedle sebe postavíme absolventy držitele magisterského titulu z pedagogické fakulty, případně držitele doplňkového pedagogického vzdělání, a absolventy všech ostatních magisterských nebo doktorských studijních oborů, vychází nám učitelé z tohoto srovnání jako poražení, nicméně z grafu jasně vyplývá, že stejně jako při porovnání se všemi zaměstnanci, mediánovým učitelským platům se v posledních letech úspěšně daří smazávat náskok oproti ostatním profesím vyžadující vysokoškolské vzdělání.

V roce 2015 pobírali mediánoví učitelé 79 % výdělku svých ostatních vysokoškolsky vzdělaných kolegů. Stejně jako u všech ostatních grafů, i zde na tom byli nejhůř pedagogové z hlavního města Prahy, kde ve stejném období pobírali pouhých 68,8 %. Naopak ve tradičních průmyslových a zemědělských oblastech, jako je Ústecký a Zlínský kraj, vydělali 89,2 % a 88 % mediánových hrubých mezd vysokoškolsky vzdělaných pracovníků.

O 7 let později již vypadá stejný obrázek mnohem optimističtěji, neboť pedagogové si v uplynulém sedmiletí značně polepšili, když si mediánově vydělávající učitelé přišli na 89,8 % mediánového výdělku všech zaměstnanců v České republice s magisterským nebo doktorským vzděláním. Při pohledu na hlavní město Prahu je vidět, že s 81,3 % učitelé za svými kolegy stále zaostávají, ale oproti 68,8 % z roku 2015 jde pořád o velmi znatelné zlepšení ve výši 12,5 %, kterému se žádný z ostatních krajů ani zdaleka nepřiblížil. Pražským učitelům tak platy rostou relativně k ostatním krajům nejrychleji.

Tento růst by se dal podle Českého statistického úřadu (ČZSO 2022) vysvětlit tím, že poslední ročníky žáků patří k nejpočetnějším v novodobé historii České republiky. Mezi lety 2012 a 2022 narostl počet žáků v mateřských, základních a středních školách o zhruba 20 %. Hlavní město Praha se tradičně potýká s velkým nedostatkem míst pro žáky na všech stupních školské soustavy, neboť na pražské školy se nesnaží dostat pouze pražské děti, ale i děti ze širokého okolí Středočeského kraje, a mnohdy i ze vzdálenějších krajů, neboť hlavní město nabízí jak nejrozmanitější studijní možnosti pro děti, tak nejlépe placené pracovní příležitosti pro rodiče.

Tento přetlak žáku se zájmem o studium v kombinaci s vysokými životními náklady a rigidností tabulkových platů, vede k tomu, že řídicí pracovníci škol musí v tomto regionu potenciálním zaměstnancům nabízet atraktivnější finanční ohodnocení, obzvlášť pak v přímé

konkurenci s pražskými korporáty nabízejícími kompetitivní mzdové podmínky. Tyto příplatky pak budou probíhat formou osobního ohodnocení, které budou školy učitelům vyplácet jako bonusovou složku k tabulkovému platu.

Naopak v ekonomicky méně výkonných regionech můžeme pozorovat mnohem menší rozdíl, obzvláště pak v Ústeckém kraji, jehož mediánoví učitelé si během 7 let polepšili oproti svým vysokoškolsky vzdělaným kolegům o pouhých 3,2 %, z 89,2 % na 92,8 %.

Ze všech výše uvedených srovnání na první pohled vyplývá, že učitelská profese i stále v dnešní době zaostává jak za republikovým průměrem a mediánem, tak za průměrem a mediánem vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, což je vzhledem k naprosto zásadnímu významu této profese poměrně zarážející jev, který se ale dá vypožorovat ve většině zemí světa napříč všemi kontinenty. Autor si jako mladý učitel s poměrně malým množstvím zkušeností v oboru bezpochyby vydělá méně než většina jeho přátel s vysokoškolským titulem, avšak kdykoliv se diskutuje o učitelských platech, mluví se o nich pouze v absolutních číslech. Málokdy se diskuze dostane i na téma, které by nemělo být vynecháno v souvislosti s učitelskými platy, a tím je pracovní doba a množství volna a prodlev ve výuce.

Běžný učitel má během roku pololetní, jarní, velikonoční, letní, podzimní a zimní prázdniny, které dohromady činí 59 dní placené dovolené, nad rámec tohoto volna má ředitel školy možnost v souladu s § 24 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, vyhlásit ze závažných důvodů až 5 volných dnů ve školním roce, kdy neprobíhá výuka. K tomu se musí připočítat státní svátky, pravidelné školní akce a je očividné, že pedagogové požívají více nepracovních dní než téměř jakákoliv profese. Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, stanovuje, že učitel na základní škole má povinnost absolvovat týdně 22 hodin přímé pedagogické činnosti, zatímco učitel na střední škole má tuto povinnost v rozsahu 21 hodin.

Ačkoliv mají učitelé ve svých pracovních smlouvách standardní plný čtyřicetihodinový pracovní úvazek, je poměrně vzácné, aby pedagog skutečně svou práci strávil 40 hodin týdně, protože učební osnovy zůstávají v posledních letech velmi stabilní, pouze metody výuky podléhají změnám, tudíž učitel, který vyučuje stejný předmět více let v řadě má obvykle k dispozici učební plány a materiály z předchozích let, zkušenosti z výuky daného předmětu a obecně má velmi dobrý přehled o tom, jak k čemu přistupovat. Když by tedy bylo skutečně rozpočítáno množství hodin, co stráví učitelé svou prací, dalo by se dojít k závěru, že realita není tak špatná, ani ve srovnání s tradičně dobře placenými profesemi.

Tuto tezi si autor mohl ověřit, když počítal hodinovou mzdu jako učitel oproti jeho kamarádce lékařce, která pracovala ve veřejné nemocnici a sice brala o 45 % vyšší mzdu, při rozpočítání mzdy na odpracované hodiny ale autor zjistil, že dle stráveného času v práci je na tom o 32 % lépe jako učitel na soukromé střední škole.

3.2 Vývoj mezd učitelů na soukromých školách v České republice

Doposud když byla v této práci zmiňována výše, průměr a medián učitelských mezd, zahrnovaly tyto hodnoty vždy jak platy pobírané pedagogy ve veřejné sféře, tak mzdy pobírané pedagogy v soukromé sféře.

K tomuto sloučení dat došlo v důsledku toho, že Český statistický úřad ve svých pravidelných statistických šetřeních operuje s daty z Informačního systému o průměrném výděлку (ISPV), který v sobě slučuje informace z výběrového čtvrtletního šetření o průměrném výděлку prováděného Ministerstvem práce a sociálních věcí, jež pokrývá výhradně mzdovou sféru

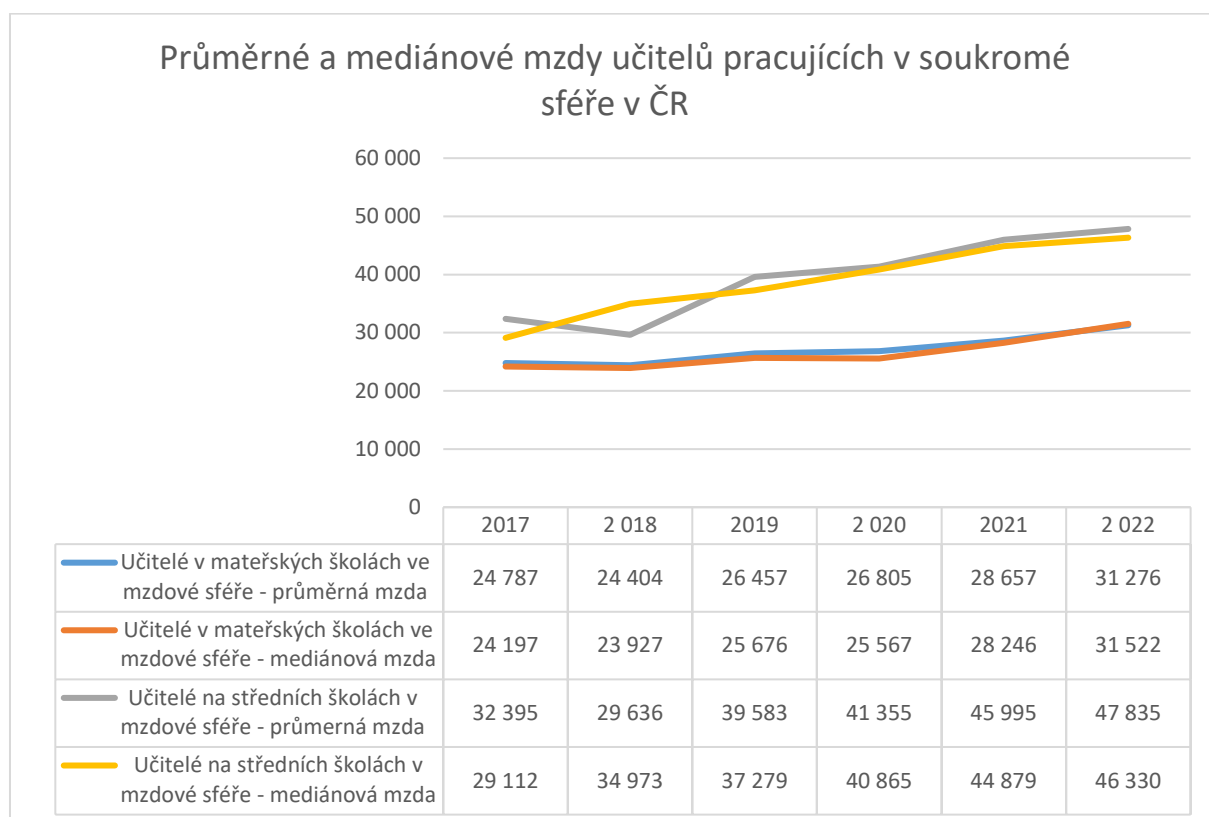
a informace z administrativního zdroje Ministerstva financí s názvem Informační systém o platu a služebním příjmu, který plošně pokrývá platovou sféru v České republice.

Proto pokud je třeba zjistit, jak na tom v posledních letech byli pouze pedagogové vyučující na soukromých školách pobírající mzdy, je třeba nahlédnout do statistik podávajících informace o výdělčích ve mzdové sféře.

Vzhledem k tomu, že učitelé ve mzdové sféře tvoří pouhých 12 % pedagogů v České republice, nenachází se ve srovnání s platovou sférou v obou informačních systémech tolik dostupných informací, proto uvádím pouze data od roku 2017 do roku 2022 pro mzdovou sféru mateřských a středních škol.

Na následujícím grafu znázorňujícím vývoj mezd na soukromých mateřských a středních školách se dá pozorovat propastný rozdíl mezi tím, jak své zaměstnance odměňují mateřské školy ve srovnání se středními školami. V roce 2017 je rozdíl mezi mediánovým učitelem v mateřské a střední škole 4 915 Kč, nicméně o pět let později, v roce 2022 již tento rozdíl narostl na 14 808 Kč, tudíž se téměř ztrojnásobil. Tyto rozevírající se nůžky mohou být do určité míry vysvětleny již zmiňovanou novelou zákona o pedagogických pracovnících, která umožnila vysokoškolsky vzdělaným lidem s magisterským nebo inženýrským vzděláním, které nepochází z pedagogické fakulty, stát se učitelem za předpokladu absolvování doplňkového pedagogického studia do 3 let od zahájení svého pracovního poměru. Tato změna se na pedagogích mateřských škol téměř neprojevila, protože novela specifikuje, že učitel může vyučovat pouze předměty, které svou náplní odpovídají povaze vysokoškolského studia, které pedagog dříve vystudoval. Neboť se na mateřské škole prakticky odborné předměty nevyučují, je stále pro výuku vyžadováno vysokoškolské vzdělání.

Graf č. 25 Průměrné a mediánové mzdy učitelů pracujících v soukromé sféře v ČR

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Naopak výuka na středních školách zahrnuje velké množství odborných předmětů, obzvláště pak na specializovaných školách. Díky této novele tak do středního školství vstoupila celá řada kvalifikovaných pracovníků, kteří dříve působili v odlišných odvětvích. Učitelé s takto rozsáhlými odbornými praktickými schopnostmi mají potenciál žákům předat unikátní znalosti, které je posunou dál v kariéře a naučí je věci, které by se žáci neměli šanci dozvědět od běžného učitele, který vystudoval tradiční pedagogický obor, neboť takovíto učitelé obvykle začínají na školách učit již po státní závěrečné zkoušce z pedagogiky, a tak obvykle nemají žádný předchozí kontakt s praxí.

Pro zaměstnavatele tak představují zásadní konkurenční výhodu oproti jiným školám, která jde ale ruku v ruce s vyššími mzdovými požadavky, neboť tito zaměstnanci obvykle předtím působili v soukromé sféře nabízející vyšší výdělků oproti školskému sektoru. Soukromé střední školy tak byly bezpochyby donuceny nabídnout vyšší mzdy, aby dokázaly nalákat tyto zaměstnance, což zapříčinilo tak vysoký růst oproti jejich kolegyním v mateřských školách.

Při srovnání s veřejným sektorem je taktéž vidět, že mzdy v mzdové školské sféře značně zaostávají za tabulkovými platy ve školské platové sféře. V roce 2022 si mediánový pedagog v mzdové sféře přišel na 46.330 Kč, zatímco v platové sféře na 50.678 Kč. Tento rozdíl ve výši 4.348 Kč by mohl být zapříčiněn tím, že na veřejných školách dostane ředitel předem určený objem finančních prostředků přidělený na odměny k učitelským platům, které nesmí použít na jiný účel, zatímco ředitel soukromé školy žádné takovéto vyhrazené prostředky nemá, jakékoliv odměny, prémie či nenárokové složky mzdy musí vyplácet z prostředků, které by se mohly použít na zlepšení školy nebo které by si mohl majitel či zřizovatel vyplatit jako zisk, neboť se nesmí zapomínat, že soukromé školy jsou na prvním místě podnikáním s účelem zisku, vzdělávání studentů je až druhým důvodem pro jejich existenci.

Mnohdy tak na odměny nezbyde v hospodaření školy prostor, zatímco na veřejné škole jsou zákonem donuceni odměny vyplatit. To může také autor potvrdit z praxe, neboť jak na jeho škole, tak na všech soukromých školách, kde má přátele učitele, nikdo nedostává žádné příplatky nad rámec sjednané mzdy, která obvykle bývá na hladině tabulkových platů, u škol s vysokým školným o pár tisíc víc, a všichni by si značně polepšili po výdělkové stránce, kdyby odešli do veřejného školství.

3.3 Vývoj platů a mezd asistentů pedagogů v České republice

Asistent pedagoga je profesí, která byla do českého vzdělávacího systému začleněna poměrně nedávno. Již v roce 1997 byla vzhledem k narůstajícímu počtu žáků se zdravotním postižením přijata vyhláška č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách. Díky této vyhlášce bylo umožněno, aby ve specializovaných třídách pro hluchoslepé žáky, žáky s poruchou autistického spektra a ve třídách pro žáky s více vadami, učili dva pedagogičtí pracovníci. Tento původní systém měl řadu mezer a nevýhod, neboť neposkytoval celistvý legislativní rámec pro výkon této činnosti, což vedlo k tomu, že školy, rodiče, žáci a samotní asistenti se setkávali s celou řadou obtíží.

Jak uvádí Valentová a kol., (Vantová a kol., 2015, 13), na jaře roku 2003 projevil Olomoucký kraj zákonodárnou iniciativu, když navrhl novelizaci tehdy účinného školského zákona č. 29/1984 o následující ustanovení: „Ředitel základní školy, střední školy, speciální školy a vyšší odborné školy může na návrh speciálně pedagogického centra a se souhlasem krajského úřadu ve třídě, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením, zřídit funkci třídního asistenta.“

Současná právní úprava umožňuje použití asistenta pedagoga v § 16 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona v odstavci 2, písmenu g. Tento paragraf definuje použití asistenta pedagoga

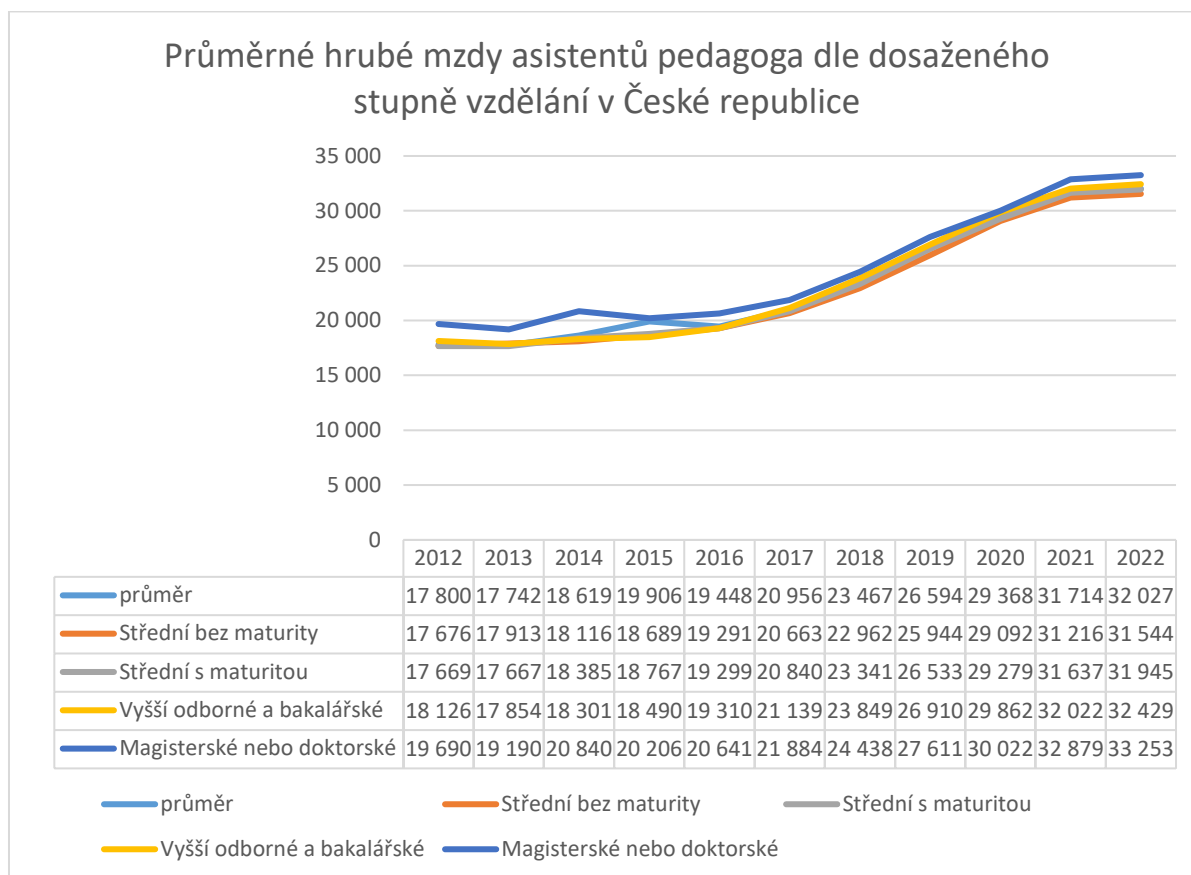
jako bezplatné podpůrné opatření, na které má nárok dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dle analýzy získaných zkušeností z pilotního ověření systému metodického vedení asistenta pedagoga sestavené Ivetou Valentovou a kolektivem je asistent pedagoga druhým pedagogickým pracovníkem ve třídě, jež by měl zajišťovat individuální a skupinovou práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami přímo ve třídě, měl by zajišťovat pomůcky a učební materiály, zadávat instrukce a nabízet pomoc při výukových činnostech, zvládat dozor nad skupinovými pracemi, pomáhat s opakováním již odučené látky, komunikovat s rodiči žáků a doučovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Profese asistenta pedagoga má tak široký rozsah vykonávaných povinností a zároveň velké problémy s financováním v důsledku nesystémového financování profese. Pozice jsou totiž financovány z příplatků u žáků se zdravotním postižením dotované z prostředků krajských rozpočtů, z dotačních programů dotujících asistenty pedagogů žáků se sociálními znevýhodněními a z rozpočtových prostředků školy.

Toto roztržštění působí problémy řídicím pracovníkům škol, kteří jsou mnohdy nuceni na platy asistentů čerpat peněžní prostředky plánované pro nenárokové složky platů ostatních pedagogických pracovníků na škole. To vede k problémům s přidělováním asistentů, neboť rodiče žáků, kteří zcela splňují podmínky pro přidělení asistenta, ho mnohdy stejně nedostanou, protože prostředky pro asistenty byly již vyčerpány v prvním pololetí a na druhé již nezbývají. Někdy dokonce školy vyzývají rodiče k tomu, aby přispěly na platy asistentů, kteří jinak nemohou být žákům přiděleni. Pojďme se nyní podívat na to, jak si na tom asistenti v posledních letech vedli po platové stránce, přičemž vycházejme z dat získaných Valentovou a kol. (Valentová, 2015, s. 15).

Graf č. 26 Průměrné hrubé mzdy asistentů pedagoga dle dosaženého stupně vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování,

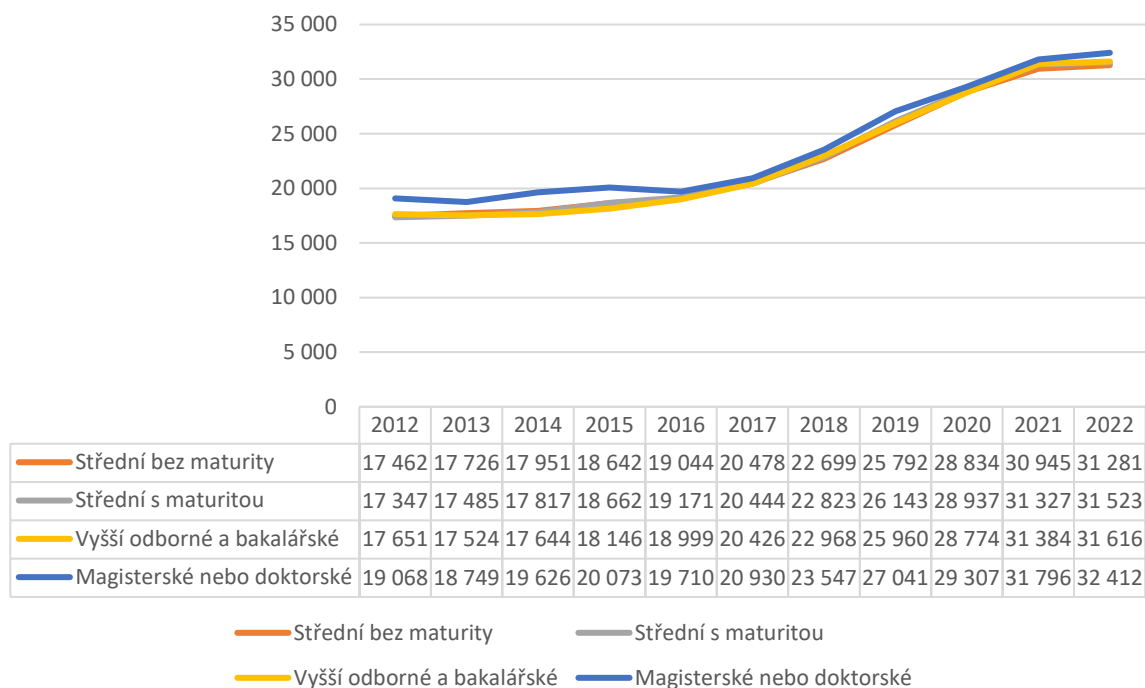
<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Z grafu průměrných hrubých mezd asistentů pedagoga můžeme pozorovat, že asistenti stabilně po platové stránce zaostávají za svými pedagogickými kolegy, když v roce 2012 v průměru asistenti vydělali 17 800 Kč, zatímco učitelé v mateřských školách si ve stejném roce přišli na 22 677 Kč, učitelé základních škol na 26 273 Kč a učitelé středních škol na 26 570 Kč (viz graf vývoje průměrného platu v regionálním školství na stupni MŠ, ZŠ a SŠ v kapitole 3.1.2. O dekádu později, v roce 2022 se tento rozdíl mezi odměňováním asistentů a pedagogů ještě více prohloubil v relativních i absolutních číslech, když si asistenti vydělali v průměru 32 027 Kč, zatímco učitelé mateřských škol 39 579 Kč, základních škol 49 863 Kč a na středních školách v téže roce pobírali pedagogové v průměru 50 927 Kč, tedy o 59 % více. Tento rozdíl dává ale smysl z logického hlediska a podpůrné povaze profese asistenta, který má ve třídě podporovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, nicméně celková zodpovědnost za úspěšnost výuky nese samotný pedagog.

Ani vysokoškolské vzdělání obvykle nemůže asistentovi dopomoci k vyšším příjmům, neboť jak jsme si psali výše, systém financování platů asistentů je roztržštěný a mnohdy spoléhá na finanční výpomoc řídicích pracovníků na úkor učitelských platů a odměn. To je podloženo grafem, který znázorňuje, že asistenti pedagoga, kteří měli dokončenou střední školu bez maturitní zkoušky si v průměru vydělali 17 800 Kč, zatímco držitelé magisterského titulu si vydělali v průměru 19 690 Kč. To znamená, že magisterský vzdělaní asistenti vydělávali v roce 2012 jen o 10,6 % více než jejich kolegové bez maturitní zkoušky. O 10 let později se situace ještě zhoršila, když průměrný asistent bez maturity pobíral 31 544 Kč, zatímco průměrný magisterský vzdělaný asistent si přišel na 33 253 Kč. Tento rozdíl ve 3 stupních školské soustavy je tak oceněn pouze 5,4 % příplatku navíc. Tyto minimální rozdíly v odměňování pracovníků v kombinaci s celkově nízkými platy a mzdami mohou vést k odlivu zaměstnanců do jiných profesí s vyšším finančním potenciálem a lepší kariérní perspektivou.

Graf č. 27 Mediánové hrubé mzdy asistentů pedagoga dle dosaženého stupně vzdělání v ČR

Mediánové hrubé mzdy asistentů pedagoga dle dosaženého stupně vzdělání v České republice

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Při pohledu na graf reprezentující mediánové mzdy asistentů pedagoga v České republice dle dosaženého vzdělání lze pozorovat obdobné trendy jako u průměrných mezd. Stejně jako u průměrů, i u mediánů se v posledních 10 letech stabilně stírají rozdíly mezi jednotlivými stupni vzdělání, když mediánově odměňovaní asistenti s magisterským vzděláním brali o 1 606 Kč neboli o 9,1 % více než středoškolsky vzdělaní asistenti s 17 462 Kč.

O 10 let později se tento rozdíl ještě zmenšil, když v roce 2022 si ti stejní mediánově placení asistenti s magisterským vzděláním vydělali 32 412 Kč, tedy již jen o 1 131 Kč více, což činí rozdíl mezi 3 stupni vzdělávací soustavy pouhých 3,6 %.

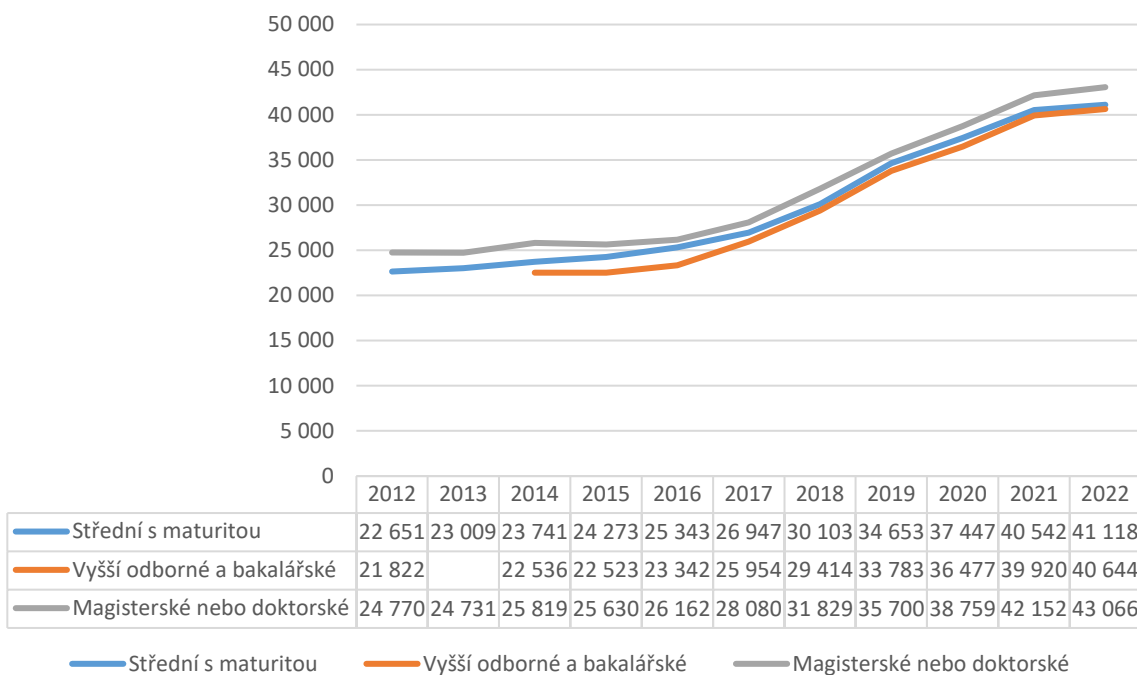
U asistentů se vzděláním na úrovni vyšší odborné školy nebo vyšším vzděláním dokonce v některých letech, obzvlášť mezi 2012 a 2016 nominální mzdy klesaly, což je způsobeno nedostačující valorizací učitelských v tomto období a nedostatkem finančních prostředků vyhrazených pro odměňování této profese.

3.4 Vývoj platů a mezd vychovatelů v České republice

Vedle samotných pedagogů a asistentů pedagogů působí na výchovu a vzdělávání žáků ještě jedna skupina zaměstnanců a tou jsou vychovatelé. Dle národní soustavy povolání spravované Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky je hlavní činností vykonávanou vychovateli výchovně vzdělávací činnost zaměřená na celkový a specifický rozvoj osobnosti dětí, žáků nebo studentů a na jejich zájmové vzdělávání v souladu s výchovně vzdělávacími programy činnosti ve školní družině, internátu či jiných zařízeních.

Graf č. 28 Průměrné hrubé mzdy vychovatelů dle dosaženého stupně vzdělání v ČR

Průměrné hrubé mzdy vychovatelů dle dosaženého stupně vzdělání v České republice

Zdroj: vlastní zpracování,

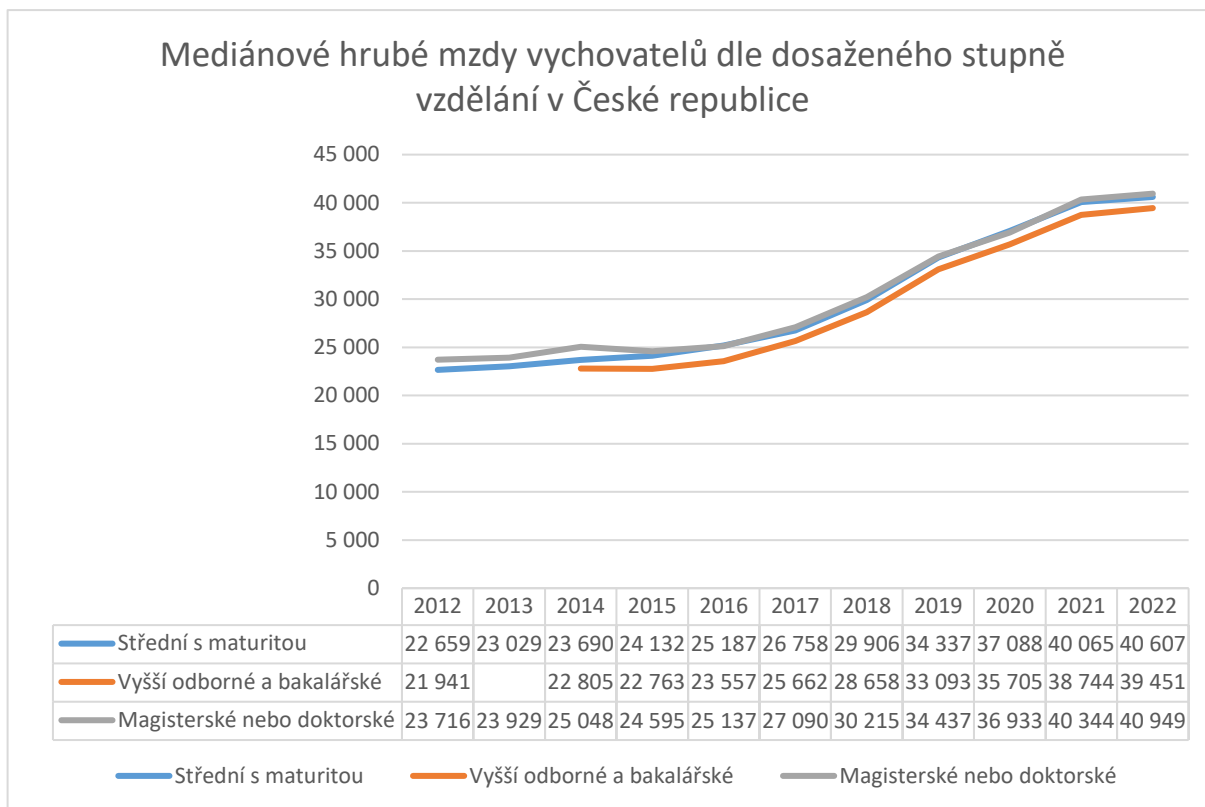
<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Mezi typické pracovní činnosti vychovatelů patří podle Národní soustavy vzdělávání (Národní soustava vzdělávání 2024) výchova zaměřená na celkový nebo specifický rozvoj žáků, posuzování individuálních zvláštností a potřeb žáků, příprava a vedení výchovných a vzdělávacích programů a podněcování osobního vývoje v dětech, žacích a studentech.

V České republice lze pozorovat, že profese vychovatele je ze všech povolání zkoumaných v této práci nejméně závislá na vzdělání vzhledem k tomu, že dle shromážděných dat absolventi vyššího odborného a bakalářského vzdělání celých deset let stabilně vydělávali méně než jejich středoškolsky vzdělaní kolegové. Na rozdíl od asistentů pedagoga, kterými se zabývala minulá kapitola, mzdy vychovatelů se blíže podobají mzdám pedagogů, což je zapříčiněno vyšší komplexitou a zodpovědností této práce, neboť vychovatel stejně jako učitel zodpovídá za celou třídu a pracuje tak s více žáky najednou.

Průměrné platy a mzdy vychovatelů kopírují podle serveru aktualne.cz (Aktualne.cz 2024) vývoj mezd učitelů, včetně vysoké akcelerace růstu v období mezi lety což je dáno tím, že většina opatření týkajících se zvýšení mezd dopadala plošně na všechny pedagogické pracovníky a pouze malá část změn se týkala specifických profesí jako tomu je například u plánovaného navyšování platů státních zaměstnanců v roce 2024, kdy by v rámci státních zaměstnanců měli dostat přidáno pouze učitelé průměrnou částku o výši 2.500 Kč ve formě navyšování nenárokové složky odměny za vykonanou práci.

Graf č. 28 Mediánové hrubé mzdy vychovatelů dle dosaženého stupně vzdělání v ČR

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

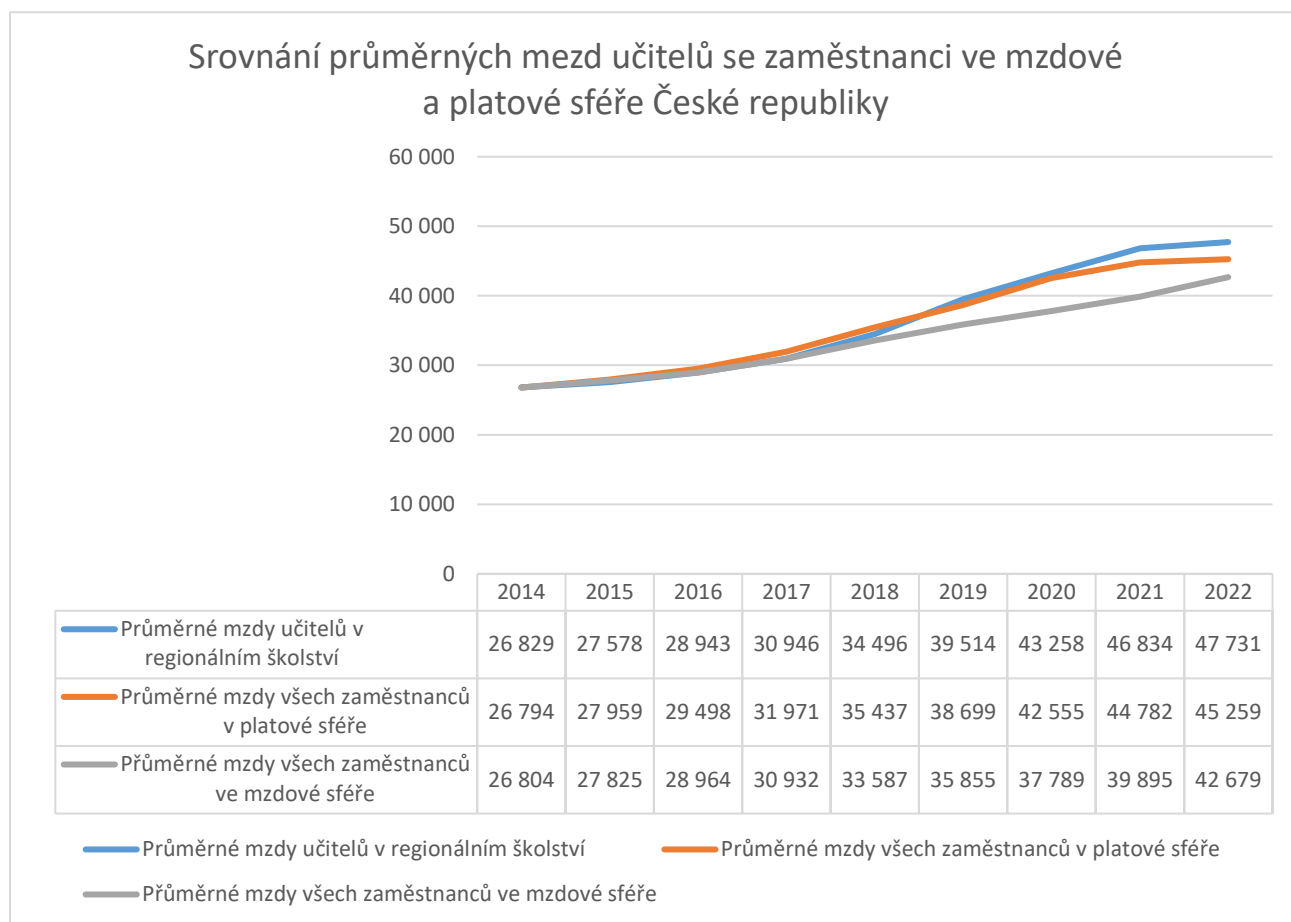
Při pohledu na graf mediánových hrubých mezd vychovatelů rozdělených dle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je vidět, že ze čtyř profesí, jejichž platům a mzdám se v této práci věnuji, je mezi průměrnými a mediánovými mzdami učitelů nejmenší rozdíl. Většinu let se rozdíl mezi těmito hodnotami pohyboval doslova v řádu korun. Je tak vidět, že mezi vychovateli je vzácné natrefit na někoho, kdo by byl mnohem lépe placen jak jeho kolegové z profese. Naopak se bude profese potýkat s problémem uchazečů, kteří jsou placeni výrazně níž, než je celorepublikový standard, jak nám napovídá graf, z něhož vyplývá, že některé roky byl medián mezd vychovatelů vyšší než jejich průměr. Taková pracovní místa bude poté velmi obtížně obsadit s přihlédnutím k tomu, že již tak je profese vychovatele vzhledem ke své odpovědnosti a náročnosti na kvalifikaci, výrazně mzdově podhodnocena.

U mediánů vychovatelských mezd také dochází k zajímavému fenoménu, kdy držitelé středoškolského vzdělání s maturitní zkouškou, si vydělávali nejen více než jejich kolegové s vyšším odborným a bakalářským vzděláním, ale dokonce předčili i své magistersky a doktorský vzdělané spolupracovníky. Konkrétně k tomu došlo v letech 2016 a 2020. S trochou nadsázky by se tak dalo říct, že v profesi vychovatele může zaměstnanci dodatečné vzdělání ještě uškodit.

4 Vliv inflace na reálné mzdy a platy učitelů

V rámci této práce se autor zabýval vývojem průměrných a mediánových mezd a platů učitelů, asistentů pedagoga a vychovatelů. Ze shromážděných dat, grafů a informací zjistil, že odměňování pedagogických pracovníků je velmi specifický obor, v němž má aktuální politická situace v zemi mnohem vyšší vliv na vývoj platů a mezd než aktuální ekonomická situace a fáze hospodářského cyklu, což dokazuje rapidní růst platů učitelů vyučujících na veřejných školách a státních zaměstnanců obecně ve srovnání se zaměstnanci ve mzdové sféře. V roce 2017 pobírali učitelé v průměru 30 946 Kč, zatímco průměrný zaměstnanec ve mzdové sféře pobíral 30 932 Kč, tedy rozdíl činil 14 Kč. O 4 roky později, v roce 2021 již stejný učitel pobíral v průměru 46 834 Kč, zatímco obdobný zaměstnanec v soukromém sektoru si vydělal pouhých 39 895 Kč. Pro srovnání průměrný zaměstnanec ve státním sektoru si v roce 2017 vydělal 31 971 Kč a v roce 2021 již 44 782 Kč. Učitelé si tak během tohoto čtyřletého období polepšili o 15 888 Kč neboli 51,3 %. Oproti tomu zaměstnancům v platové sféře platy za stejné období narostly o 12 811 Kč, tedy o 40 % a zaměstnancům v soukromé sféře o pouhých 8 963 Kč, což činilo 28,9 % nárůst. Za celé sledované období mezi lety 2014 a 2022 si učitelé v regionálním školství polepšili o 20 902 Kč, což představuje 77 % navýšení.

Graf č. 30 Srovnání průměrných mezd učitelů se zaměstnanci ve mzdové a platové sféře ČR

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Učitelé jsou velmi početná skupina obyvatel. Ke konci 3. čtvrtletí roku 2023 bylo podle údajů MŠMT (MŠMT 2023) v České republice zaměstnáno téměř 293 tisíc pedagogických a nepedagogických pracovníků. Jde tudíž o velmi početnou skupinu potenciálních voličů, kteří

mají díky svým počtům a neustále klesající volební účasti čím dál tím větší příležitost ovlivnit výsledek voleb. Vzhledem k povaze práce se dá usuzovat, že učitelé budou mít vyšší míru volební účasti oproti členům jiných profesí a taktéž vzhledem k tomu, že se dostávají do kontaktu se stovkami potenciálních budoucích voličů, mají vyšší možnost ovlivnit větší množství lidí.

Proto se pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci mnohdy stávají cílem politického marketingu, což přesně vysvětluje náhlý růst učitelských platů a potažmo platů státních zaměstnanců obecně, které začaly růst mnohem rychlejším tempem od roku 2017, což se shoduje s počátkem volební kampaně druhého volebního období vlády Andreje Babiše, během jehož vládnutí docházelo k nezvykle vysokému tempu růstu platů státních zaměstnanců. Ostatně z prvních dat pro rok 2022 a 2023 můžeme vidět, že tempo růstu platu státních zaměstnanců se velmi rychle zastavilo. Stejně tak během vlády ČSSD s Bohuslavem Sobotkou v čele v období mezi lety 2014 až 2017 docházelo pouze k pozvolnému růstu těchto platů.

Z těchto výsledků se tak dá usoudit, že rozhodujícím faktorem, který má vliv na vývoj mezd a platů pedagogů, je politická situace a obsazení současné vládní garnitury, což je značný rozdíl oproti soukromému sektoru, kde hlavní roli hraje současná pozice ekonomiky země v rámci hospodářského cyklu, vývoj makroekonomických ukazatelů, jako jsou inflace či nezaměstnanost, a aktuální poptávka a nabídka po práci na trhu práce.

V kapitole 2.2.3. této práce se autor zabýval pojmem a významem reálné mzdy. Reálná mzda vyjadřuje množství statků, které si skutečně může spotřebitel nakoupit za své vydělané finanční prostředky. Do této hodnoty je již promítnuta inflace a její vliv na znehodnocování peněz.

Pokud rostou nominální mzdy dané profesi rychleji než cenová hladina v zemi, dochází k nárůstu reálných mezd a členové tohoto povolání tak objektivně bohatnou. Jak bylo již zmíněno výše, růst mezd a platů pedagogických pracovníků se neodvíjí od rozhodnutí jednotlivých zaměstnavatelů, nýbrž vychází z vyjednávání představitelů resortu ministerstva školství se zbytkem vlády při tvorbě rozpočtu na další fiskální období. Přesto má ale inflace nezpochybnitelný vliv na toto rozhodování, neboť slouží jako jeden z hlavních argumentů při vyjednávání o budoucí výši rozpočtu v školském sektoru, neboť při absenci valorizace učitelských platů dochází, obzvláště v období posledních let, kdy Česko zmítala vysoká inflace, ke stabilnímu poklesu reálných mezd, a tedy i chudnutí pedagogických pracovníků.

Pojďme se tedy podívat na závěrečné srovnání toho, jakým tempem rostla v poslední dekádě cenová hladina v zemi ve srovnání s růstem mezd a platů jednotlivých profesí.

Graf č. 29: příloha č. 7

Z grafu, který nám srovnává, jakou rychlostí rostly průměrné mzdy učitelů v platové a mzdové sféře, asistentů pedagoga a vychovatelů ve srovnání s mírou inflace v České republice, nám vyplývá, že ačkoliv platy a mzdy pedagogických pracovníků stále zaostávají za ostatními držiteli magisterských titulů, poslední dekáda byla pro tyto profese po peněžní stránce velmi příznivá, když odměny za vykonanou práci rostly ve všech sledovaných pedagogických profesích mnohem rychleji jak míra inflace.

Mezi lety 2012 až 2022 došlo k nárůstu cenové hladiny v zemi o celkových 32,3 %. Vzhledem k tomu, že v době psaní této práce nebyly dostupné informace o vývoji mezd pedagogických pracovníků a výši inflace za rok 2023, není v těchto údajích promítnutá vysoká hodnota inflace z tohoto roku, která navazovala na rapidní růst cenové hladiny z roku 2022 způsobený kombinací důvodů, jako jsou válka na Ukrajině, dozvuky pandemie COVID-19 a jiné, kterými se zabývám v úvodu práce.

I přes toto neobvykle vysoké tempo růstu inflace, které se ani zdaleka neblížilo inflačnímu cíli 2 % stanovenému Českou Národní bankou od roku 2010, platy učitelů ve veřejném školství za stejnou dobu porostly o 67,9 %, mzdy učitelů v soukromém školství vzrostly o 42,5 %, průměrné mzdy asistentů pedagoga se navýšily o 61,5 % a u vychovatelů došlo k průměrnému nárůstu o 63,6 %.

Všechny pedagogické profese si tak polepšily v reálných mzdách o 10,2–35,6 %, neboli si toho mohou za svou mzdu koupit o desetinu až třetinu více statků, než mohli v minulosti. Nad rámec těchto navýšení mezd všech pedagogických pracovníků navrhla současná vláda vládní návrh č. 289/0, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, kde je v důvodové zprávě (Poslanecká sněmovna 2022, s. 25) navrženo, aby bylo do § 161c školského zákona zavedeno ustanovení, jež bude definovat minimální úroveň rozpočtovaného průměrného platu pedagogických pracovníků tak, že bude tato úroveň fixována na 130 % průměrné mzdy v České republice, přičemž řídicímu pracovníkovi školy bude ponechána možnost, aby rozhodl o konkrétní struktuře platových tarifů a odměn.

Tyto významné změny ve způsobu odměňování pedagogických pracovníků dávají jasně najevo, že profese učitele a potažmo celé školství se konečně v posledních letech začínají stávat prioritou pro vlády na obou stranách politického spektra, což je vzhledem k zásadnímu významu vzdělávání budoucích generací pro naši dlouhodobá udržitelnost, velmi dobrou zprávou a můžeme pouze doufat, že takto nastolený trend bude pokračovat i v dalších letech a pedagogičtí pracovníci v České republice budou i nadále dohánět své kolegy z jiných evropských zemí.

5 Závěr

V rámci této bakalářské práce byla úvodní část o inflaci a jejím vlivu na příjmy zahájena definováním inflace, jejích druhů, mechanismů jejího vzniku a jejích příčin. Následně v ní byly rozebrány způsoby, jimiž ekonomové inflaci měří. Další samostatné kapitoly byly věnovány významu cenové stability pro ekonomiku a dopadům inflace na makroekonomické ukazatele, jako je nezaměstnanost, hrubý domácí produkt nebo míra růstu průměrných mezd. Závěrečná část první poloviny teoreticko-metodologické části byla zaměřena na význam inflačních spirál, očekávání a srovnání historických měr inflace v České republice a Evropské unii.

V druhé polovině teoreticko-metodologické části je definován příjem a jeho dvě základní formy: plat ve veřejném sektoru a mzda v soukromém sektoru. Následují kapitoly o významu reálných mezd jako ukazatelů skutečné hodnoty výdělku a interních a externích faktorech, které mají vliv na výši příjmu. Závěr této kapitoly popisuje použitou metodiku, zdroje dat a informací, postupy analýzy dat a výsledky interpretace dat použitých v této bakalářské práci.

Praktická část zkoumá vývoj platů a mezd učitelů a jiných pedagogických pracovníků v České republice. První a nejrozsáhlejší kapitola praktické části se zabývá vývojem průměrných a mediánových platů učitelů v regionálním školství v České republice v závislosti na dělicích kritériích, jako jsou stupeň školské soustavy, kde pedagog vyučuje, pohlaví nebo věk pedagoga, kraj České republiky, kde pedagog učí nebo stupeň nejvyššího dosaženého vzdělání. Následující kapitoly praktické části jsou věnovány mzdám učitelů, kteří učí specificky na soukromých školách a spadají do mzdové sféry, dále vývoji průměrných a mediánových mezd asistentů pedagoga a vychovatelů. Poslední kapitola spojuje téma inflace a vývoj mezd pedagogických pracovníků, když srovnává, jakým tempem rostly mzdy učitelů, asistentů pedagoga a vychovatelů oproti růstu cenové hladiny v ekonomice, tedy zda došlo k nárůstu reálných mezd, a tedy i bohatnutí pedagogických pracovníků.

Z analýzy shromážděných dat pocházejících z publikací Českého statistického úřadu a z interaktivních modelů Informačního systému o průměrném výdělku bylo zjištěno několik závěrů.

Prvním je nezpochybnitelný fakt, že i když platy a mzdy učitelů s magisterským pedagogickým vzděláním zaostávají za platy a mzdami ostatních držitelů jiných magisterských titulů, je tento rozdíl čím dál menší a pedagogickým profesím se stabilně daří srovnávat mzdový náskok kolegů s obdobným stupněm vzdělání. To je jasně vidět na grafu poměru mediánových mezd učitelů ve srovnání s jinými magistersky či doktorský vzdělanými zaměstnanci v České republice. Dle něj si v roce 2015 dosahoval plat učitele v 50. percentilu výdělků v zemi přišel na pouhých 79 % mediánového výdělku všech zaměstnanců v České republice s magisterským nebo doktorským vzděláním. O 7 let později si ten stejný učitel vydělá za obdobných podmínek již 89,8 % co jiní vysokoškolsky vzdělaní kolegové.

Druhým závěrem je, že i v absolutních číslech jsou na tom pedagogičtí pracovníci mnohem lépe než před pouhými deseti lety. Jak je uvedeno v kapitole 4, inflace narostla mezi lety 2012 a 2022 o 32,3 %, zatímco reálné mzdy učitelů v platové sféře o 67,9 %, ve mzdové sféře o 42,5 %, u asistentů pedagoga o 61,5 % a u vychovatelů o 63,6 %. Většina pedagogických pracovníků si tak za své výdělky může koupit zhruba o třetinu více zboží a služeb, než si mohli koupit v roce 2012, i přesto, že inflace snížila během těchto desíti let hodnotu jejich peněz o necelou třetinu.

Třetím poznatkem vyvozeným z analýzy dat je fakt, že profese spadající do kategorie pedagogických pracovníků jsou po stránce odměňování velmi vyrovnané a na rozdíl od jiných povolání nemůžeme mezi pedagogickými pracovníky najít jedince s mnohonásobně vyššími příjmy, kteří by zkreslovali průměr, což ostatně napovídá i srovnání grafů vývoje průměrných

a mediánových mezd, které se v oboru školství lišily pouze minimálně, v řádech stokorun. To je zapříčiněno způsobem odměňování v pedagogických profesích, které je řízeno platovými tabulkami stanovenými zákonodárcem a způsobem financování pedagogických pozic prostřednictvím ukazatele PHmax, který představuje maximální týdenní počet hodin vyučování financovaného ze státního rozpočtu a jehož výše je stanovena nařízením vlády č. 123/2018 Sb. Řídící pracovníci tak nemají rozsáhlé možnosti, jak odměnit pedagogy za nadstandardní práci, aniž by snížili odměny jiných pedagogických či nepedagogických pracovníků na škole.

Posledním významným zjištěním této práce je význam aktuální politické situace na výdělky pedagogických pracovníků. Zatímco v soukromém sektoru dochází k valorizaci mezd prostřednictvím hromadného navýšení ze strany zaměstnavatele, případně v důsledku vyjednávání mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, veřejný sektor a obzvláště pak školské odvětví je specifické tím, že výdělky pedagogů jsou vázány na vyjednávání zástupců vlády, školských odborů a zaměstnavatelů. Učitelé nemohou růst, pokud se na tom neshodnou zástupci tripartity, což ponechává v tomto odvětví ohromný vliv politické moci na vývoj odměňování. V České republice máme v dnešní době přes dvě stě tisíc pedagogů, kteří tak tvoří nezanedbatelnou část voličské základny, a proto se také mnohdy stávají jedním z cílů politických kampaní. Zároveň je školství vnímáno absolutní většinou populace jako významná priorita, na které se shodnou zástupci celé širší politického spektra. Usilovat o navýšení učitelových platů a mezd tak nejen zvyšuje šanci pro politickou stranu, že ji budou volit pedagogové, ale zároveň zlepšuje její pozitivní obraz ve společnosti, což jí může také přinést výhodu v jakémkoliv druhu voleb. Tyto faktory jsou v kombinaci se skutečností, že oblast školství byla po stránce odměňování dlouhou dobu významně zanedbávána, důvodem pro rostoucí snahy politiků a společnosti obecně, usilovat o navýšení mezd a platů pedagogických pracovníků.

Vzhledem k výše uvedeným důvodům v kombinaci s novelizací školského zákona, která umožnila jiným vysokoškolsky vzdělaným lidem vstoupit do učitelé profese bez absolvování pětiletého pedagogického studia a novelizací zákona o pedagogických pracovnících, jež zafixovala minimální úroveň rozpočtovaného průměrného platu pedagogických pracovníků na 130 % průměrné mzdy v České republice, se dá prohlásit, že profese učitele zažívá své nejlepší časy a společnost si konečně začíná uvědomovat nezbytnost kvalitních, dobře vzdělaných a zaplacených pedagogů pro budoucnost žáků, a potažmo celé společnosti.

Literatura

Monografie

1. Altman, M. *Smart Economic Decision-Making in a Complex World*. 1. vydání. London: Elsevier, 2020. 302 s. 978-0-12-811461-2.
2. DURČÁKOVÁ, J. a kol. *Mezinárodní finance*. 2. dopl. vyd. Praha: Management Press, 2003. 394 s. ISBN 80-7261-090-2.
3. FRANK, R. a Bernanke B. *Ekonomie*. Praha: Grada, 2003. 803 s. ISBN 80-247-0471-4.
4. FUCHS, K. a kol. *Základy ekonomie: stručný průvodce a cvičebnice*. 1. vydání. 183 s. Praha: Ekopress, 2004. ISBN 8086119882.
5. JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2010. 336 s. ISBN 978-80-271-0251-8.
6. MACH, M. *Makroekonomie II: pro magisterské studium. Svazek 1*. 2. vydání. Praha: Melandrium, 2003. 361 s. ISBN 978-80-861-7534-8.
7. MANKIWI, N. a kol. *Economics*. 5. vydání. New York: South-Western College Pub, 2014, 468 s. ISBN 978-0-324-59037-1.
8. SAMUELSON, P. a kol. *Ekonomie*. 19. vydání. Praha: NS Svoboda, 2013. 732 s. ISBN 978-80-205-0629-0.
9. SLANÝ, A. *Konkurenceschopnost a stabilita*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 285 s. ISBN 978-80-210-5336-6.

Odborné knihy a časopisy

1. BITTKER, B. "A 'Comprehensive Tax Base' as a Goal of Income Tax Reform." *Harvard Law Review* 80, no. 5 (1967): pp. 925–85.
2. BROOKS, J., The Definitions of Income. *Georgetown Law Faculty Publications and Other Works*. 71 *Tax L. Rev.* 253 (2018), pp. 253-310.
3. CURTIN, Richard T. "Indicators of Consumer Behavior: The University of Michigan Surveys of Consumers." *The Public Opinion Quarterly* 46, no. 3 (1982): 340–352.
4. KUBÁTOVÁ, K. a JAREŠ, M. Identifikace a kvantifikace daňových úlev v ČR v roce 2008. [Identification and Quantification of Tax Reliefs in the Czech Republic in the Year 2008]. *Politická ekonomie*, 2011(4), s. 475–489.
5. Mügge, D. (2016) 'Studying macroeconomic indicators as powerful ideas', *Journal of European Public Policy*, 23(3), pp. 410–427. ISSN: 1350-1763.
6. NUSSBAUM, A. The Meaning of Inflation, *Political Science Quarterly*, 1943, Volume 58, Issue 1, March 1943, p. 86–93. ISSN: 0032-3195.
7. XIONG, Meixi (2023) Relationship Between GDP and Inflation Rate. *BCP Business & Management*. 23 (40), pp. 372-376. ISSN: 2692-6156.

Internetové zdroje

1. ADAMCOVÁ, P. Mluví o ní ekonomové i bankéři. Proč Česko míří do stagflace a kdo by se jí měl bát. *Aktualne.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW:

- <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/strasak-jmenem-stagflace-proc-ho-lide-googli-a-je-to-scenar/r~385214f2aa8011ec8b18ac1f6b220ee8/>
2. Aktuálně. Plat učitelů loni vzrostl meziročně o 3,45 procenta na 49 867 korun, ukazují data. *Aktualne.cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/plat-ucitelu-loni-vzrostl-mezirocne-o-3-45-procenta-na-49867/r~188be230e2cb11eeb689ac1f6b220ee8/>
 3. BENVENISTE, A. 'Skimpflation': An even sneakier form of shrinkflation. *Bbc.com* [online]. 2017 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.bbc.com/worklife/article/20231003-skimpflation-an-even-sneakier-form-of-shrinkflation>
 4. BRŮHA, J. a kol., Odkud se bere zdražování potravin a je Česko opravdu tak výjimečné? *Cnb.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW [https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Odkud-se-bere-zdrazovani-potravin-a-je-Cesko-opravdu-tak-vyjimecne/#:~:text=Meziro%C4%8Dn%C3%AD%20r%C5%AFst%20cen%20potravin%20v,a%20intenzivn%C3%AD%20\(graf%209\)](https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Odkud-se-bere-zdrazovani-potravin-a-je-Cesko-opravdu-tak-vyjimecne/#:~:text=Meziro%C4%8Dn%C3%AD%20r%C5%AFst%20cen%20potravin%20v,a%20intenzivn%C3%AD%20(graf%209))
 5. Cambridge Dictionary. Income. *Dictionary.cambridge.org cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/income>
 6. ČBA. Hypomonitor leden 2023: Úroková sazba klesla na 5,93 %. *Cnb.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-05-01]. Dostupný z: <https://cbaonline.cz/cba-hypomonitor-leden-2023>
 7. Česká školní inspekce. Graf 70. Vývoj počtu učitelů a žáků v letech 2010/2011–2017/2018. *csicr.cz* [online]. 2019 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: https://www.csicr.cz/html/2018/Vyrocní_zprava_CSI_2017_2018/resources/_pdfs/_f620aaef9a1bc266dca56d870dfc244c_155.pdf
 8. ČNB. Nástroje měnové politiky. *Cnb.cz*. [online]. 2024 [cit. 2023-12-15] Dostupný z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/mp-nastroje/>.
 9. ČNB. Zpráva o inflaci - III/2012. *Cnb.cz*. [online]. 2012 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-III-2012>
 10. ČTK. Češi zažívají návrat v čase. Jejich kupní síla se propadla na úroveň roku 2018, zlepšení se ale blíží. *Domaci.hn.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: <https://domaci.hn.cz/c1-67272080-prumerna-mzda-roste-realne-ale-cesi-uz-dva-roky-v-kuse-prichazeji-o-penize>
 11. ČZSO. Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika. *Czso.cz*. [online]. 2024 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produk_t_-_hdp-#:~:text=Produkc%C4%8Dn%C3%AD%20metodou%20se%20HDP%20po%C4%8D%C3%ADt%C3%A1,rozvr%C5%BEeny%20do%20sektor%C5%AF%20a%20odv%C4%9Btv%C3%AD
 12. ČZSO. Indexy cen výrobců - říjen 2023 *Czso.cz*. [online].2024[cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/indexy-cen-vyrobcu-rijen-2023>
 13. ČZSO. Inflace, míra inflace - Metodika. *Czso.cz*. [online].2024 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace
 14. ČZSO. Na základních školách studoval rekordní počet žáků. *Čzso.cz* 2022 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/na-zakladnich-skolach>

- [studoval-rekordni-pocet-zaku#:~:text=V%20z%C3%A1%C5%99%C3%AD%202021%20jich%20bylo,r%C5%AFstu%20po%C4%8Dtu%20%C5%BE%C3%A1k%C5%AF%20druh%C3%A9ho%20stupn%C4%9B](#)
15. ČZSO. Průměrné mzdy - 2. čtvrtletí 2023. *Czso.cz*. [online]. 2023 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: [https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2023#:~:text=Medi%C3%A1n%20mezd%20\(36%20816%20K%C4%8D,K%C4%8D%20\(8%2C2%20%25](https://www.czso.cz/csu/czso/ci/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2023#:~:text=Medi%C3%A1n%20mezd%20(36%20816%20K%C4%8D,K%C4%8D%20(8%2C2%20%25)
 16. ČZSO. Vývoj průměrných cen vybraných potravin. *Czso.cz*. [online]. 2024 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-prumernych-cen-vybranych-potravin-2024>
 17. Deloitte. Property Index. Overview of European Residential Markets, 11th edition. *Deloitte.com* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/at/Documents/presse/at-property-index-2022-final.pdf>
 18. DOMASH, A. a SUMMERS, H. The relation between nominal and real wage growth. *medium.com* [online]. 2022 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://medium.com/@alex.domash/the-relation-between-nominal-and-real-wage-growth-2bfd2e1b27b8>
 19. DORN, A. The Phillips Curve: A Poor Guide for Monetary Policy. *Cato.org* [online]. 2020 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.cato.org/cato-journal/winter-2020/phillips-curve-poor-guide-monetary-policy>
 20. Edu.cz. Informace pro školy k novele zákona o pedagogických pracovnících účinné k 1. 9. 2023 a 1. 1. 2024. *Edu.cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.edu.cz/methodology/informace-pro-skoly-k-novele-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-ucinne-k-1-9-2023-a-1-1-2024/#1-zakladni-informace>
 21. Eurostat. Distribution of population by tenure status, 2015 (% of population). *Ec.europa.cz* [online]. 2015 [cit. 2024-05-01]. Dostupný z: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Distribution_of_population_by_tenure_status,_2015_\(%25_of_population\)_YB17.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Distribution_of_population_by_tenure_status,_2015_(%25_of_population)_YB17.png)
 22. EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. Inflační očekávání a přezkum strategie. *Ecb.europa.eu* [online]. 2024 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: <https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/inflation-expectations.cs.html>
 23. Evropský parlament. Rozdíly v odměňování žen a mužů: definice a příčiny. *Evropskyparlament.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20200109STO69925/proc-jsou-v-odmenovani-zen-a-muzu-rozdily>
 24. FINANCE V PRAXI. Hrubý domácí produkt v České republice. *Financevpraxi.cz* [online]. 2017 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.financevpraxi.cz/makroekonomie-ekonomicka-vykonnost>
 25. FLOWER, T. The impact of Shrinkflation on CPIH, UK: January 2012 to June 2017. *ONS.gov.uk* [online]. 2017 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/articles/theimpactofshrinkflationoncpihuk/january2012tojune2017>
 26. FRANTA, M. a VLČEK, J. Měření rizika mzdově-inflační spirály *Cnb.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/menova->

- [politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Mereni-rizika-mzdove-inflacni-spiraly/](#)
27. GERDERSMAIER, D. Proč je pro Vás důležitá stabilita cen? *Ecb.europa.eu* [online]. 2009 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypricestability_cs.pdf
 28. HARPER, P. Toblerone fans outraged after gap between triangles is increased to reduce the amount of chocolate in bars. *Sun.com* [online]. 2016 [cit. 2024-04-01]. <https://www.thesun.co.uk/news/2138318/toblerone-fans-outraged-after-gap-between-triangles-is-increased-to-reduce-the-amount-of-chocolate-in-bars/>
 29. HOOVER, K. Phillips Curve. *Econlib.org* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.econlib.org/library/Enc/PhillipsCurve.html>
 30. HROMÁDKOVÁ, E. Refixace a refinancování hypoték a jejich dopady do výdajů domácností *Cnb.cz* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Refixace-a-refinancovani-hypotek-a-jejich-dopady-do-vydaju-domacnosti>
 31. INDIANTIMES. What is 'Phillips Curve'. *Indiantimes.com* [online]. 2024 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/phillips-curve>
 32. JACKSON, A. Is The U.S. Economy Heading For Stagflation. *Forbes.com* [online]. 2009. [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: <https://www.forbes.com/advisor/investing/stagflation/>
 33. KÁBRT, M. Hyperinflace je jiná liga *Cnb.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Hyperinflace-je-jina-liga/
 34. Kurzy.cz Inflace - 2024, míra inflace a její vývoj v ČR. *Kurzy.cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/inflace/>
 35. Library.hbs.edu. Great recession. *Library.hbs.edu* [online]. 2024 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.library.hbs.edu/hc/lehman/exhibition/global-impact-of-the-collapse>
 36. LEE, J. a kol. What are inflation expectations? Why do they matter? *Cato.org* [online]. 2024 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: <https://www.brookings.edu/articles/what-are-inflation-expectations-why-do-they-matter/>
 37. MÁLEK, J. Dvojí kvalita potravin. *Epravo.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dvoji-kvalita-potravin-114812.html>
 38. Mana, Martin a kol. Mzdy učitelů v regionálním školství 2012–2022. *Czso.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>
 39. Mesec.cz Mzda a plat. *Mesec.cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.mesec.cz/danovy-portal/dan-z-prijmu/mzda-a-plat/>
 40. MŠMT. Počty učitelů v regionálním školství rostou, žáků na základních školách ubývá. *Msm.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.msm.cz/ministerstvo/novinar/pocty-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi-rostou-zaku-na>
 41. Národní soustava povolání. Vychovatel. *Nsp.cz* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://nsp.cz/jednotka-prace/vychovatel>

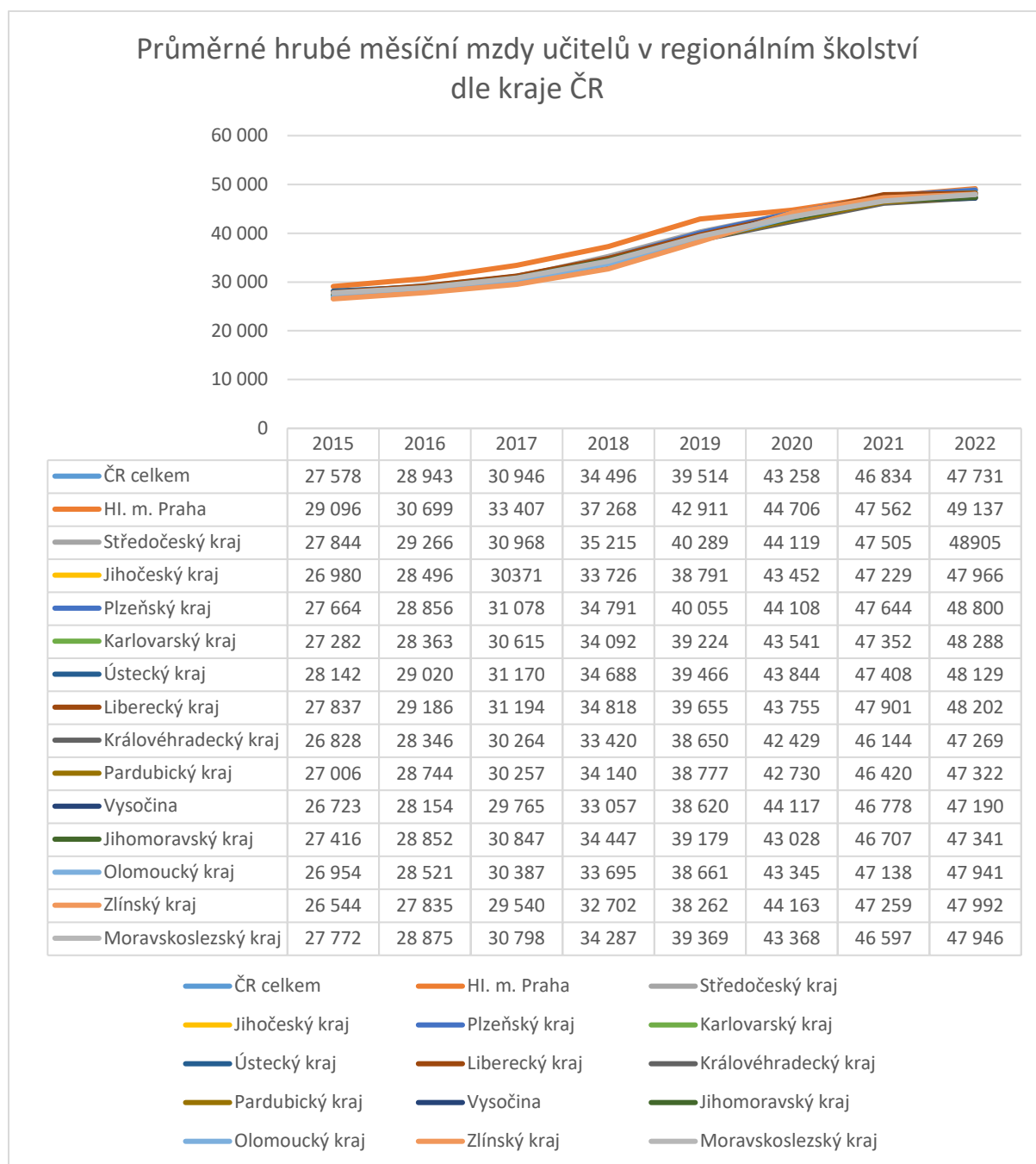
42. OPHELE, R. Deflation or disinflation? *Cepr.org* [online]. 2009. [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://cepr.org/voxeu/columns/deflation-or-disinflation>.
43. Portál veřejné správy. Česká vzdělávací soustava. *Portal.gov.cz* [online]. 2020 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://portal.gov.cz/rozcestniky/ceska-vzdelavaci-soustava-RZC-40>
44. Poslanecká sněmovna. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. *Poslaneckasnovna.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=215842>
45. Statista.com. Harmonized index of consumer prices (HICP) inflation rate of the European Union from January 1997 to February 2024. *Statista.com* [online]. 2024 [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW: <https://www.statista.com/statistics/685943/cpi-inflation-rate-europe/>
46. TASKINSOY, J. The Reincarnation of Barter Trade & Barter Economy *Papers.srrn.com* [online]. 2023 [cit. 2024-04-01] Dostupný z WWW: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4456717
47. The Street. What Are Real Wages? Definition & Calculation. *Thestreet.com* [online]. 2024 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://www.thestreet.com/dictionary/real-wages#how-to-calculate-real-wages>
48. TRETINA, J. What Causes Inflation? *Forbes.com* [online]. 2022. [cit. 2024-04-01]. Dostupný z WWW <https://www.forbes.com/advisor/investing/what-causes-inflation/>
49. TUOVILA, A. Real Income, Inflation, and the Real Wages Formula. *Investopedia.com* [online]. 2022 [cit. 2024-04-01] <https://www.investopedia.com/terms/r/realincome.asp>
50. VALENTOVÁ a kol. Analýza získaných zkušeností z pilotního ověření systému metodického vedení asistentů pedagoga. *UPOL.cz* [online]. 2015 [cit. 2023-12-15]. Dostupný z WWW: <https://inkluzi.upol.cz/ebooks/analyza/analyza-01.pdf>

Seznam příloh

Příloha č.1: Průměrné hrubé měsíční mzdy učitelů v regionálním školství dle kraje ČR.....	I
Příloha č.2: Medián hrubé měsíční mzdy učitelů v regionálním školství dle kraje ČR.....	II
Příloha č.3: Poměr průměrných hrubých učitelských mezd k průměrným hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR dle kraje.....	III
Příloha č. 4: Poměr průměrných hrubých učitelských mezd k průměrným hrubým mzdám všech zaměstnanců s magisterským nebo doktorským vzděláním v ČR dle kraje.....	IV
Příloha č.5: Poměr mediánových hrubých učitelských mezd k mediánovým hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR dle kraje.....	V
Příloha č.6: Poměr mediánových hrubých učitelských mezd k mediánovým hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR s magisterským nebo doktorským vzděláním dle kraje ČR.....	VI
Příloha č.7: Srovnání tempa růstu inflace s tempem růstu průměrných hrubých mezd učitelů v platové a mzdové sféře, asistentů pedagoga a vychovatelů v České republice.....	VII

Přílohy

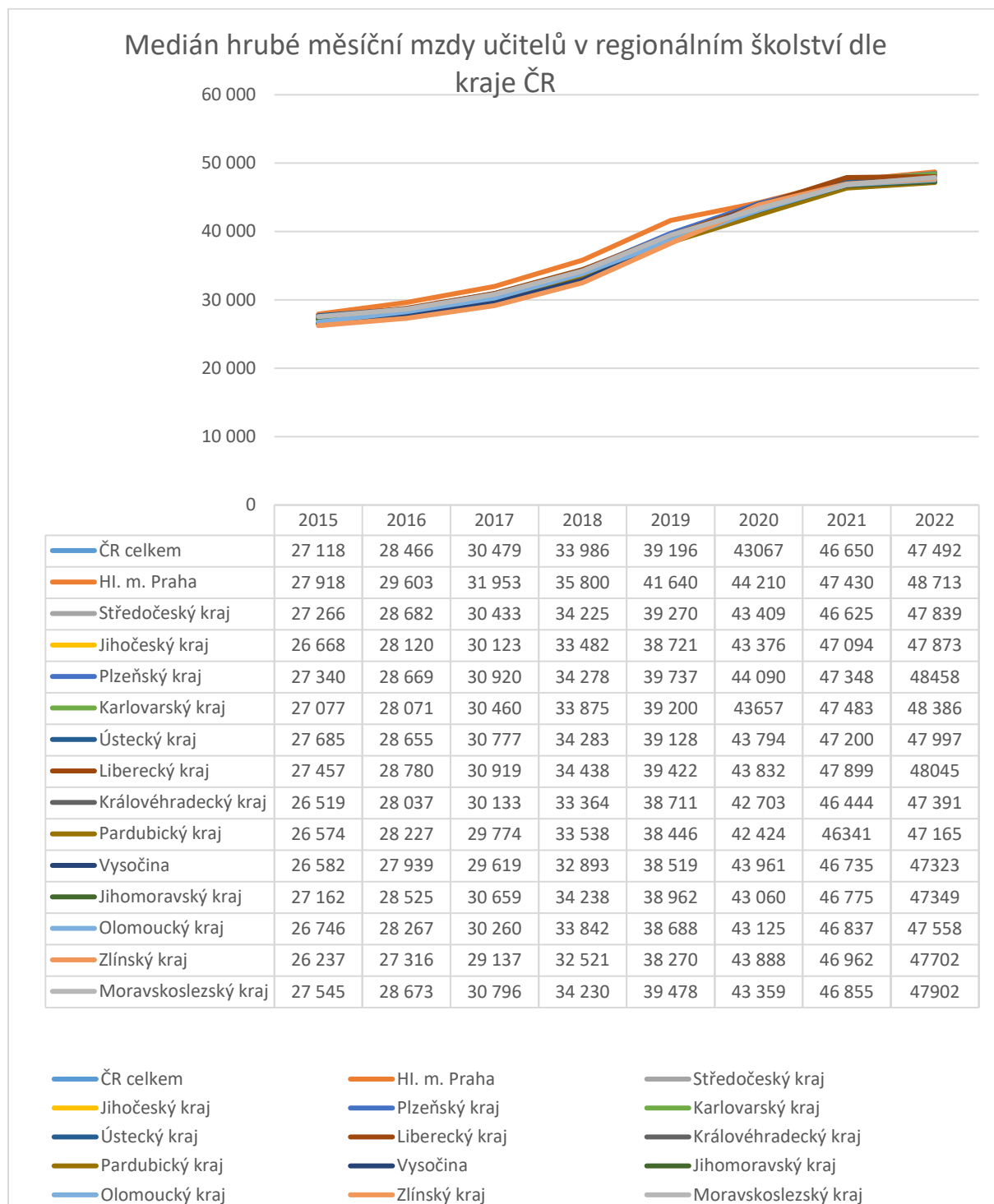
Příloha č.1: Průměrné hrubé měsíční mzdy učitelů v regionálním školství dle kraje ČR

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

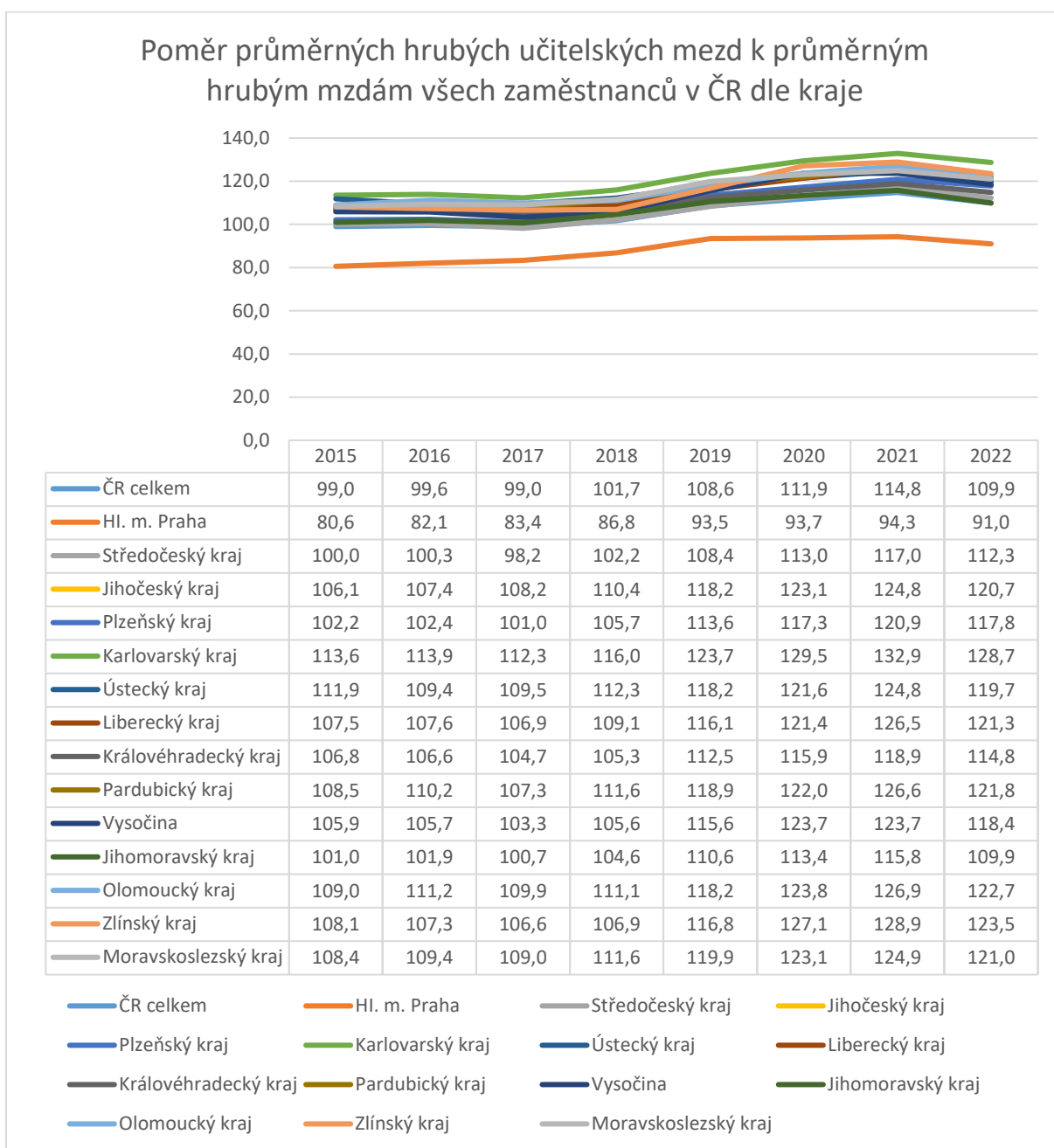
Příloha č.2: Medián hrubé měsíční mzdy učitelů v regionálním školství dle kraje ČR

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

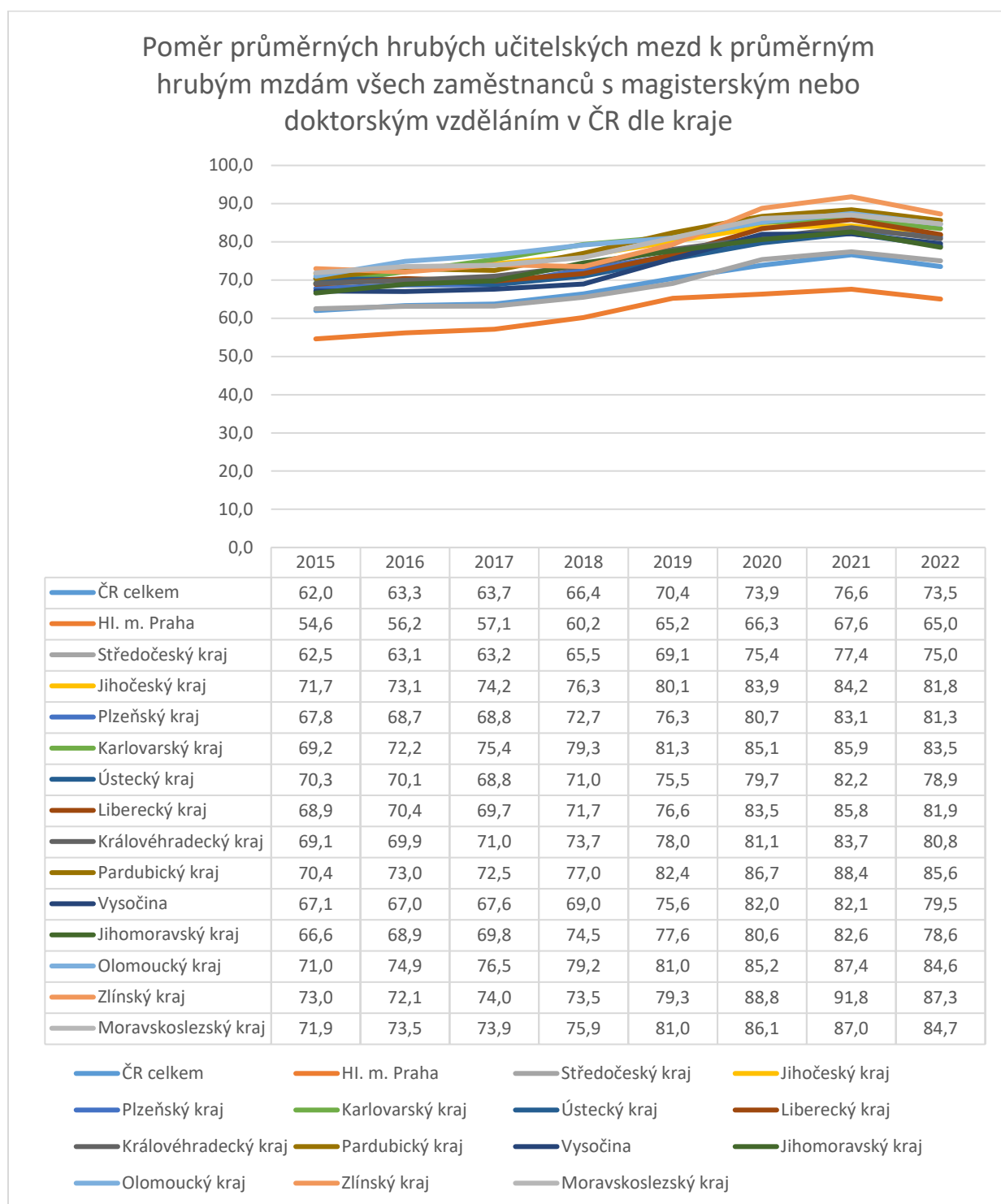
Příloha č.3: Poměr průměrných hrubých učitelských mezd k průměrným hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR dle kraje

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

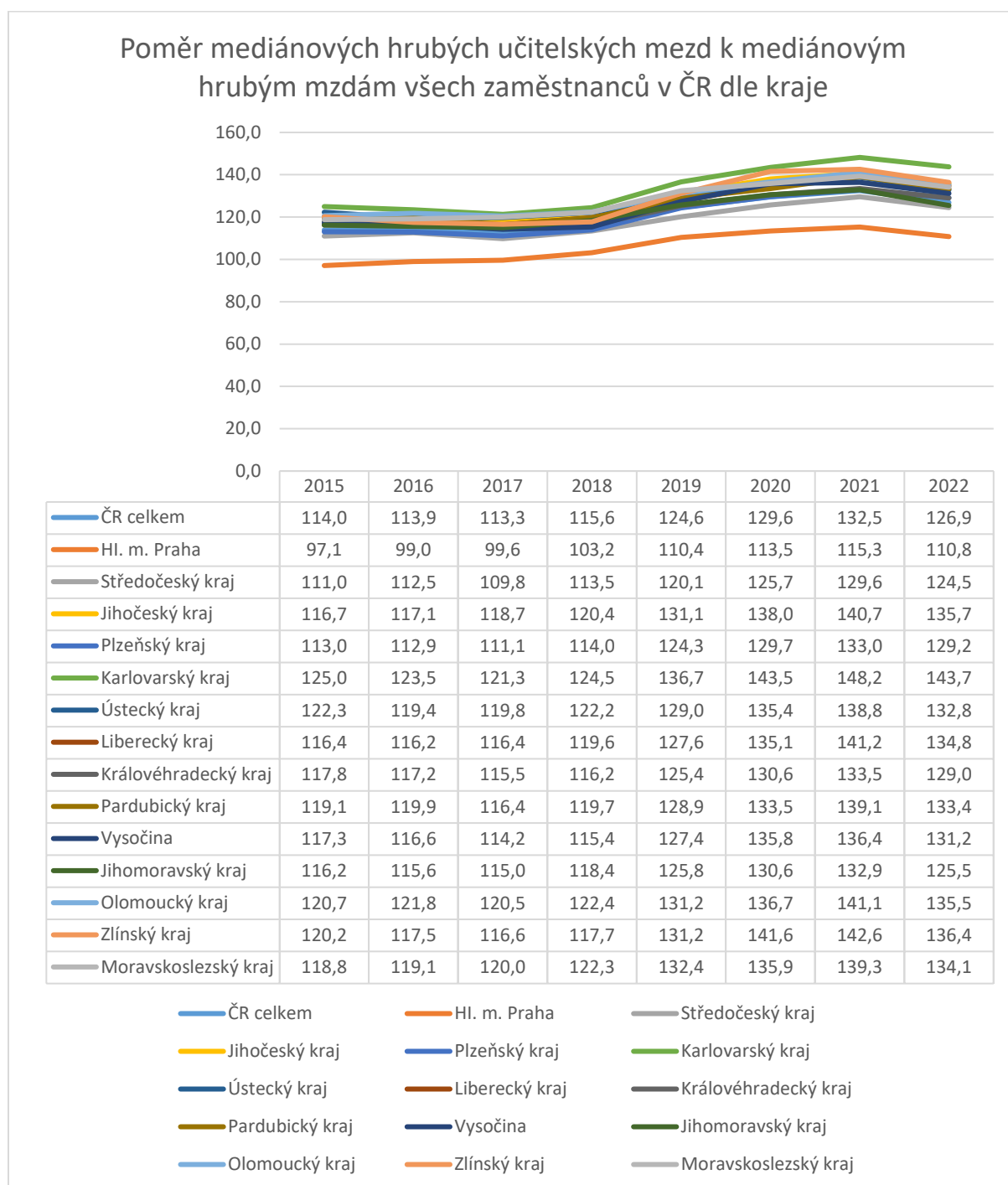
Příloha č. 4: Poměr průměrných hrubých učitelských mezd k průměrným hrubým mzdám všech zaměstnanců s magisterským nebo doktorským vzděláním v ČR dle kraje

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

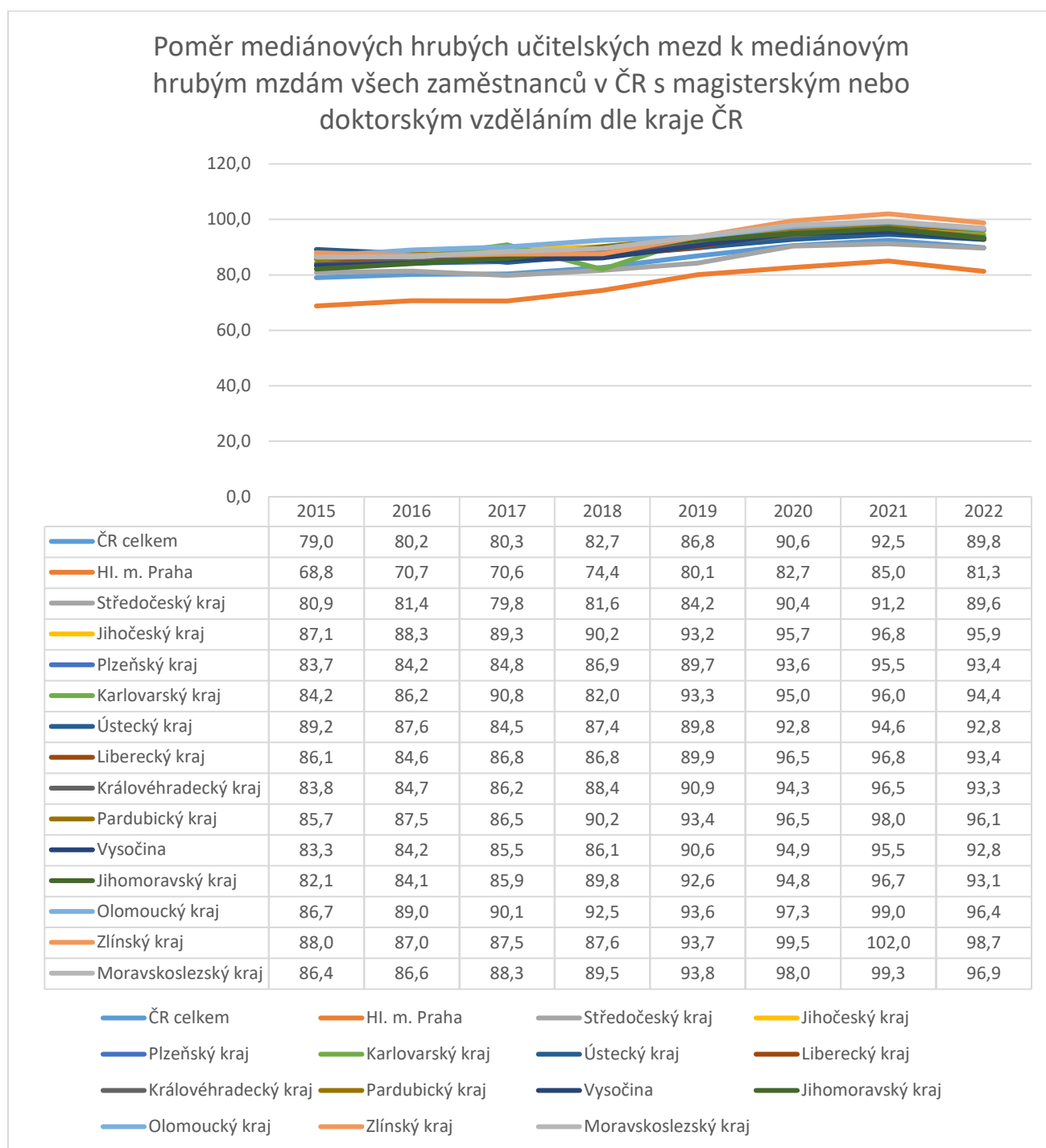
Příloha č.5: Poměr mediánových hrubých učitelských mezd k mediánovým hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR dle kraje

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Příloha č.6: Poměr mediánových hrubých učitelských mezd k mediánovým hrubým mzdám všech zaměstnanců v ČR s magisterským nebo doktorským vzděláním dle kraje ČR

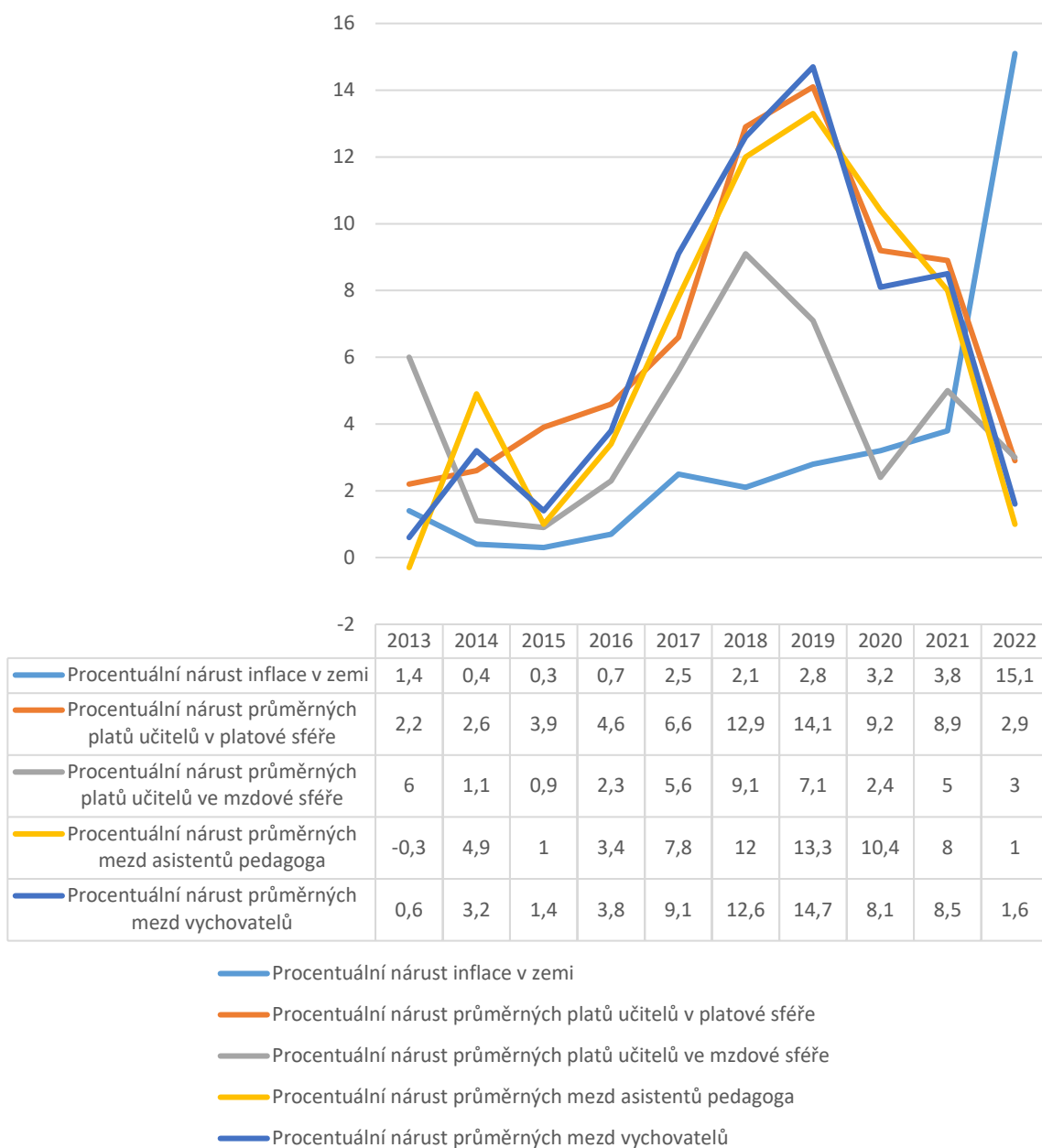

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Příloha č.7: Srovnání tempa růstu inflace s tempem růstu průměrných hrubých mezd učitelů v platové a mzdové sféře, asistentů pedagoga a vychovatelů v České republice

Srovnání tempa růstu inflace s tempem růstu průměrných hrubých mezd učitelů v platové a mzdové sféře, asistentů pedagoga a vychovatelů v České republice

Zdroj: vlastní zpracování,

<https://www.czso.cz/documents/10180/217610326/23006923.pdf/6467f690-844f-4790-b14e-b9513f6599b4?version=1.5>

Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR

Ivan Foltýn, KEMBC02

Řešená problematika

úvod

Inflace a meziroční růst reálných mezd jsou dva z nejvýznamnějších makroekonomických ukazatelů používaných v ekonomii.

problém

Mají ale tyto dva makroekonomické ukazatele vzájemnou kauzalitu? Cílem této práce je zjistit, jak velký vliv má inflace na růst mezd a platů, a to v oblasti odměňování pedagogických pracovníků.

přístup

V teoreticko-metodologické části jsou rozebrány pojmy inflace, její druhy a mechanismy jejích vzniků a druhá část je věnovaná příjmu a jeho různým formám. Praktická část se zabývá vývojem platů a mezd pedagogických pracovníků.

Postup řešení

zdroj

Zdroje dat použitých pro výzkum jsou čtvrtletní šetření o průměrném výdělku prováděné každé 3 měsíce Ministerstvem práce a sociálních věcí a Informační systém o platu a služebním příjmu vedený Ministerstvem financí.

získávání

Data byla získávána z Informačního systému o průměrném výdělku, který slučuje oba hlavní zdroje dat z platové a mzdové sféry a ze studií vývoje mezd v regionálním školství každoročně prováděných Českým statistickým úřadem.

zpracování

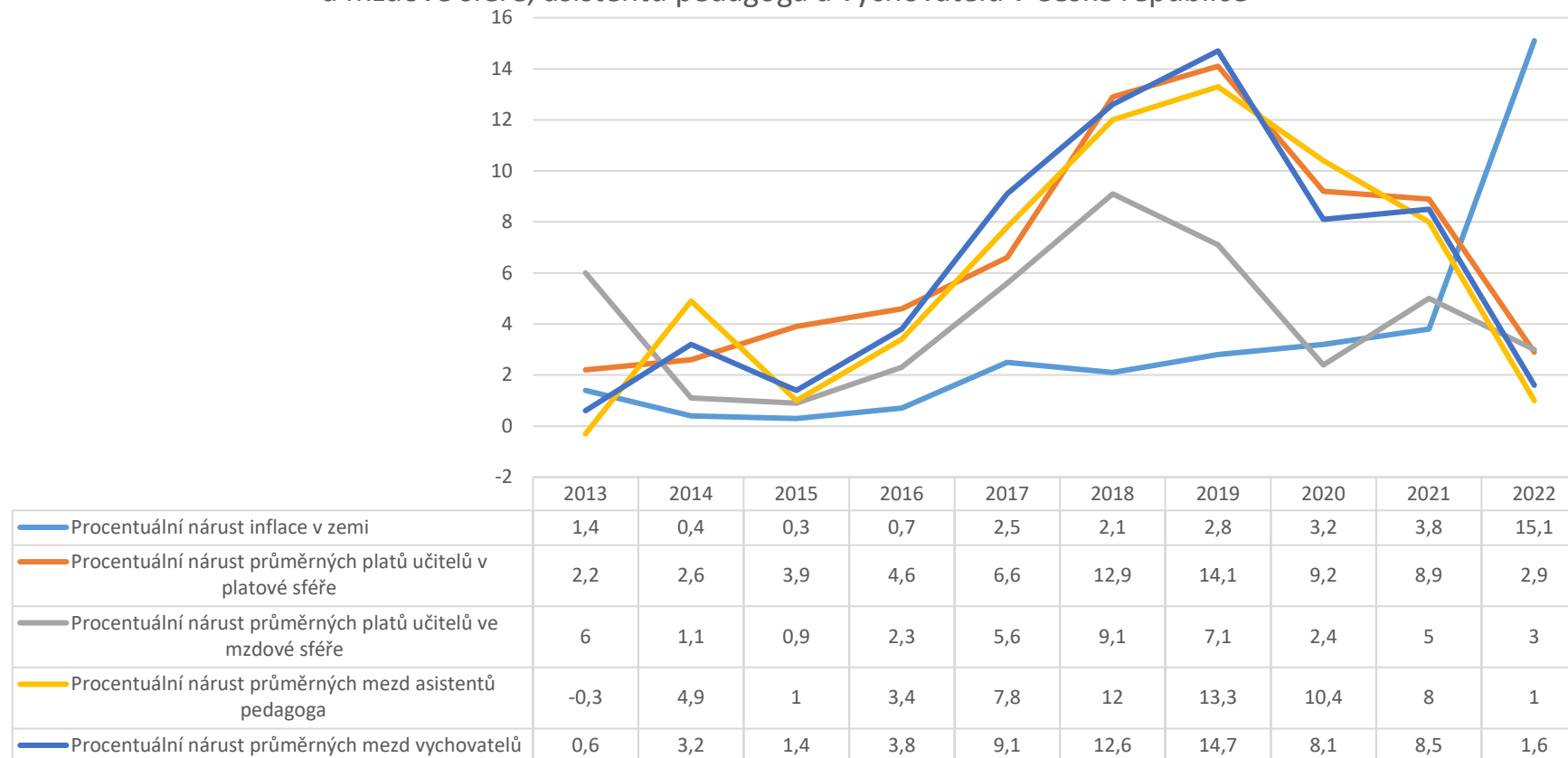
Shromážděná data byla zpracována za použití deskriptivní statistiky a zpracovaná data byla následně vizualizována za pomoci grafické analýzy, jež čtenáři práce umožní snadno se orientovat ve vývojových trendech platů a mezd pedagogických pracovníků.

Výsledky práce

- Platy a mzdy pedagogických pracovníků stabilně dohání ostatní vysokoškolské profese.
- Nominální mzdy rostly poslední dekádu rychleji jak inflace, tudíž rostly i reálné mzdy a pedagogičtí pracovníci bohatli.
- Odměňování pedagogických pracovníků je velmi rovnocenné, většina pobírá obdobné mzdy s minimálními rozdíly, mediánové a průměrné mzdy jsou v absolutních i relativních hodnotách velmi blízké.
- Hlavním faktorem ovlivňujícím růst mezd a platů pedagogických pracovníků není inflace či ekonomický cyklus, ale politická situace a aktuální období volebního cyklu. Otázka mezd pedagogických pracovníků má silný politický rozměr.

Výsledky práce – grafické znázornění

Srovnání tempa růstu inflace s tempem růstu průměrných hrubých mezd učitelů v platové a mzdové sféře, asistentů pedagoga a vychovatelů v České republice

- Procentuální nárůst inflace v zemi
- Procentuální nárůst průměrných platů učitelů v platové sféře
- Procentuální nárůst průměrných platů učitelů ve mzdové sféře
- Procentuální nárůst průměrných mezd asistentů pedagoga
- Procentuální nárůst průměrných mezd vychovatelů

Zdroj: vlastní zpracování, ČSÚ (2022)

Doporučení

Na základě výsledků lze doporučit následovné:

1. Aby zástupci zákonodárné a výkonné moci pokračovali v již nastolené politice valorizací mezd a platů pedagogických pracovníků. Již učiněné kroky v podobě zakotvení valorizace na 130 % průměrné mzdy zaměstnanců v České republice zvýšili atraktivitu profese pro kvalifikované uchazeče.

2. Zajištění stabilního růstu mezd povede k vyšší motivaci kvalitních a kvalifikovaných zaměstnanců přejít do jedné z pedagogických profesí, u kterých je historicky nízké odměňování hlavní překážkou pro nové uchazeče živící rodiny, což vede ke stabilnímu zvyšování průměrného věku v profesi.

3. Z ekonomického hlediska povede zvýšení platů a mezd a potažmo i počtu pedagogických pracovníků ke zkvalitnění výuky na všech stupních školské soustavy, což se z dlouhodobého hlediska významně projeví na HDP a ostatních makroekonomických ukazatelích společnosti, neboť správně vzdělaní žáci se stanou kvalifikovanými zaměstnanci, co budou vykonávat práci s vyšší přidanou hodnotou.

Závěr

Práce přinesla zhodnocení vývoje mezd a platů pedagogických pracovníků a vliv inflace na tento růst.

Výstupem práce bylo zhodnocení současné situace a budoucí doporučení pro zákonodárce v oblasti odměňování pedagogických pracovníků.

Problematika byla posunuta díky shromáždění a analýze dat, které poskytnuly přesný obrázek o vývoji příjmů pedagogických pracovníků.

**DĚKUJI ZA
POZORNOST**